

Digitaliseret af | Digitised by



**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) Author(s):	Goldschmidt, M.
Titel Title:	<u>Fortællinger og Skildringer.</u>
Alternativ titel Alternative title:	Arvingen.
Bindbetegnelse Volume Statement:	Vol. 2
Udgivet år og sted Publication time and place:	Kjøbenhavn : Steen & Søn, 1863-1865
Fysiske størrelse Physical extent:	3 bd. (322,255,418 s.) :

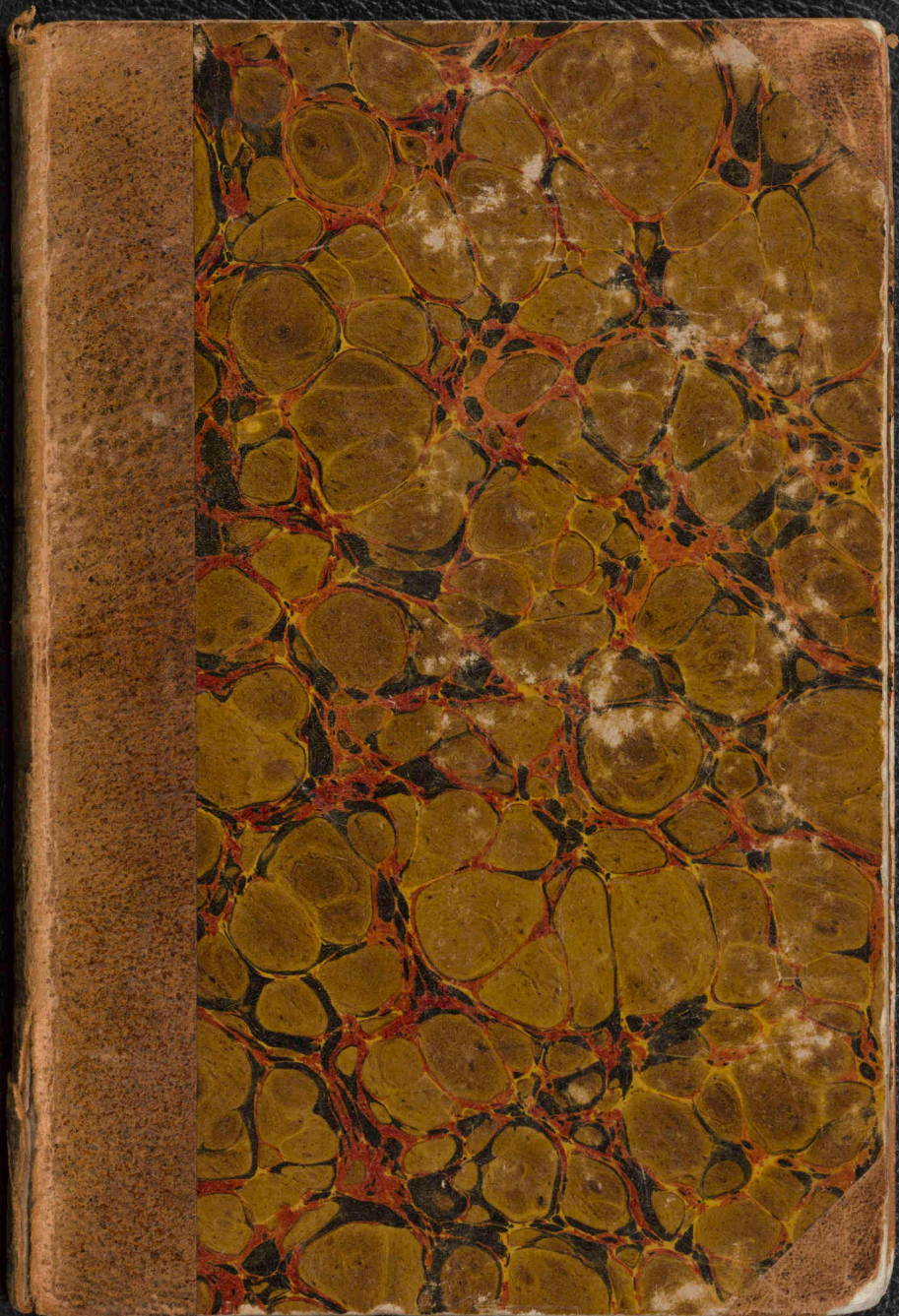
DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.





57. - 140.



S. 179

Det Kgl. Bibliotek



130025449682

Fortællinger og Skildringer

af

M. Goldschmidt.

2det Bind.

Kjøbenhavn.

Hos Chr. Steen & Son.

1865.

Handwritten text, likely a title or chapter heading, appearing as a mirror image (bleed-through) from the reverse side of the page.

Handwritten text, likely a title or chapter heading, appearing as a mirror image (bleed-through) from the reverse side of the page.



Bianco Lunos Bogtrykkeri ved J. S. Muhl.

Indhold.

	Pag.
Beretning om ti Scandinavers Udflugt fra Via Felice til Ostia	1.
I. Fra Via Felice til S. Paolo	6.
II. Fra S. Paolo til Castel Fusano	39.
III. Det gamle Ostia	54.
IV. Porto	76.
V. Ny Ostia	99.
VI. Hjemturen	111.
Anmærkninger	119.
Ghetto	129.
Peterskirke's Belysning	175.
Madonna	183.
Hvorledes man fortæller i Rom:	
V. En Soirée	205.

Verzeichnis

Verzeichnis der in der Sammlung befindlichen Bücher	1
I. Die Bücher in 2. Bande	2
II. Die Bücher in 3. Bande	3
III. Die Bücher in 4. Bande	4
IV. Die Bücher in 5. Bande	5
V. Die Bücher in 6. Bande	6
VI. Die Bücher in 7. Bande	7
VII. Die Bücher in 8. Bande	8
VIII. Die Bücher in 9. Bande	9
IX. Die Bücher in 10. Bande	10
X. Die Bücher in 11. Bande	11
XI. Die Bücher in 12. Bande	12
XII. Die Bücher in 13. Bande	13
XIII. Die Bücher in 14. Bande	14
XIV. Die Bücher in 15. Bande	15
XV. Die Bücher in 16. Bande	16
XVI. Die Bücher in 17. Bande	17
XVII. Die Bücher in 18. Bande	18
XVIII. Die Bücher in 19. Bande	19
XIX. Die Bücher in 20. Bande	20
XX. Die Bücher in 21. Bande	21
XXI. Die Bücher in 22. Bande	22
XXII. Die Bücher in 23. Bande	23
XXIII. Die Bücher in 24. Bande	24
XXIV. Die Bücher in 25. Bande	25
XXV. Die Bücher in 26. Bande	26
XXVI. Die Bücher in 27. Bande	27
XXVII. Die Bücher in 28. Bande	28
XXVIII. Die Bücher in 29. Bande	29
XXIX. Die Bücher in 30. Bande	30
XXX. Die Bücher in 31. Bande	31
XXXI. Die Bücher in 32. Bande	32
XXXII. Die Bücher in 33. Bande	33
XXXIII. Die Bücher in 34. Bande	34
XXXIV. Die Bücher in 35. Bande	35
XXXV. Die Bücher in 36. Bande	36
XXXVI. Die Bücher in 37. Bande	37
XXXVII. Die Bücher in 38. Bande	38
XXXVIII. Die Bücher in 39. Bande	39
XXXIX. Die Bücher in 40. Bande	40
XL. Die Bücher in 41. Bande	41
XLI. Die Bücher in 42. Bande	42
XLII. Die Bücher in 43. Bande	43
XLIII. Die Bücher in 44. Bande	44
XLIV. Die Bücher in 45. Bande	45
XLV. Die Bücher in 46. Bande	46
XLVI. Die Bücher in 47. Bande	47
XLVII. Die Bücher in 48. Bande	48
XLVIII. Die Bücher in 49. Bande	49
XLIX. Die Bücher in 50. Bande	50
L. Die Bücher in 51. Bande	51
LI. Die Bücher in 52. Bande	52
LII. Die Bücher in 53. Bande	53
LIII. Die Bücher in 54. Bande	54
LIV. Die Bücher in 55. Bande	55
LV. Die Bücher in 56. Bande	56
LVI. Die Bücher in 57. Bande	57
LVII. Die Bücher in 58. Bande	58
LVIII. Die Bücher in 59. Bande	59
LIX. Die Bücher in 60. Bande	60
LX. Die Bücher in 61. Bande	61
LXI. Die Bücher in 62. Bande	62
LXII. Die Bücher in 63. Bande	63
LXIII. Die Bücher in 64. Bande	64
LXIV. Die Bücher in 65. Bande	65
LXV. Die Bücher in 66. Bande	66
LXVI. Die Bücher in 67. Bande	67
LXVII. Die Bücher in 68. Bande	68
LXVIII. Die Bücher in 69. Bande	69
LXIX. Die Bücher in 70. Bande	70
LXX. Die Bücher in 71. Bande	71
LXXI. Die Bücher in 72. Bande	72
LXXII. Die Bücher in 73. Bande	73
LXXIII. Die Bücher in 74. Bande	74
LXXIV. Die Bücher in 75. Bande	75
LXXV. Die Bücher in 76. Bande	76
LXXVI. Die Bücher in 77. Bande	77
LXXVII. Die Bücher in 78. Bande	78
LXXVIII. Die Bücher in 79. Bande	79
LXXIX. Die Bücher in 80. Bande	80
LXXX. Die Bücher in 81. Bande	81
LXXXI. Die Bücher in 82. Bande	82
LXXXII. Die Bücher in 83. Bande	83
LXXXIII. Die Bücher in 84. Bande	84
LXXXIV. Die Bücher in 85. Bande	85
LXXXV. Die Bücher in 86. Bande	86
LXXXVI. Die Bücher in 87. Bande	87
LXXXVII. Die Bücher in 88. Bande	88
LXXXVIII. Die Bücher in 89. Bande	89
LXXXIX. Die Bücher in 90. Bande	90
LXXXX. Die Bücher in 91. Bande	91
LXXXXI. Die Bücher in 92. Bande	92
LXXXXII. Die Bücher in 93. Bande	93
LXXXXIII. Die Bücher in 94. Bande	94
LXXXXIV. Die Bücher in 95. Bande	95
LXXXXV. Die Bücher in 96. Bande	96
LXXXXVI. Die Bücher in 97. Bande	97
LXXXXVII. Die Bücher in 98. Bande	98
LXXXXVIII. Die Bücher in 99. Bande	99
LXXXXIX. Die Bücher in 100. Bande	100

Beretning om ti Skandinavers Udflugt fra Via Felice til Ostia.

Ovid fortæller, at Folk i Rom til visse Tider gjorde sig en Fest af at gaae ud ad den Flaminske Bei og drikke i Værtshusene, som fandtes der. Om Aftenen kunde da Borgerne sees rave hjem, fulgte af deres Hustruer, som ogsaa havde druffet tæt. Denne Feil have, mærkelig nok, de nuværende Romere ikke arvet; man seer næsten aldrig en Beruset; men Landeveien, som Ovid betegner, udenfor Roms nordlige Port, Porta del popolo, er stadig med sine Vigner og Østerier et yndet Maal for Befolkningens Søndagsvandringer. En af Østerierne hedder Papa Giulio, hvilket Navn nok hidrører fra, at Pave Julius d. 2den havde en Villa ligeoverfor. Her er en lille Vigne, hvor man i Gangene mellem Ranterne kan sidde og drikke sin Vin, medens man seer paa det skønne Monte Mario, der ved Solnedgang staaer rødlig-

blaat paa en Himmelgrund af Guld og kun libet minder om, at den tappre Crescentius og tolv andre Romere her bleve hængte i en Galge til stor Fornøjelse for Otto d. 3dies tydske Soldater. Formedelst hin Begivenhed er ogsaa Bjergets egenlige og rette Navn siden den Tid Monte malo, Smertens Bjerg, medens det tidligere bar et Navn, der svarede til dets Skjønhed, Mons Gaudii, Glædesbjerget.

J bemeldte Osterie gaae Skandinaverne, især danske Kunstnere, gjerne ud om Foraaret, naar de finde Luften for varm og smuk til det sædvanlige Aftenliv i Byen, og her havde jeg en Eftermiddag i April den Ære at oplæse efterstaaende Beretning om en Udflugt, som nogle af os havde foretaget.

Det var en Slags Skovtour; vi vilde nyde Landluft og more os. Men man kan — naar man ellers har Sands — ikke igjennem og fra Rom gjøre en saadan Tour uden tillige at støde paa Meget, der drager Sindet bort fra den blotte Morfskab, eller rettere: i Rom er Sindet, selv under Munterhed, rettet paa et dybere Indhold og søger det. Det kan heller ikke være anderledes. Italien, men især Rom, er Verdens mest historiske

Egn. Paa andre Steder, f. Ex. i Palæstina, er foresaldet mere bethydningsfulde Begivenheder; men kun i kort Tid; de vare ligesom et stærkt Blus, der forsvandt og lod Egnen ubelyst. Fra Paris er udgaaet Tanker og Handlinger, der have virket over hele Jorden; men de tilhøre mest vor egen Tid. Derimod har Historien været virksom i Italien, og navnlig i Rom og dens Omegn, for halvtredietusinde Aar siden og har stadig holdt fast. Et lille Hyrdefolk voxer op, indretter en mærkværdig Stat, gjennemgaaer store indvortes Rhytser, grundlægger Frihed og Lov, udvider sig, erobrer saagodtsof hele Verden og smykker sig med dens Pragt, og da dets Kraft aftager under Nydelsen af Seirsfrugterne, indfinde sig efterhaanden, lufte af dets Hovedstads Glands, saa at sige hele Verdens Folkeslag for at gjøre Gjengjæld. Nationerne følge efter hinanden saa tæt, at de næsten nedtræde hinandens Fodspor; men i selve de halvt udslettede Spor er der Historie, en ofte forførdelig Historie. Da man skulde troe al Livskraft slukt mellem Ruiner, viser sig en ganske ny Magt, udrustet baade med geistlig og verdslig Vælde, underlægger sig Verden, og det koster en Verdenskamp at afryfte Aaget; men lig den lamme Gamle i

Sindbads Fortælling holder Rom dog fast endnu og rider en stor Del af den civiliserede Verden. Alle Nationer kom i sin Tid for at erobre, plyndre og ødelægge, og Efterkommere af alle Nationer ere komne med Grefrygt for at undersøge og beundre Ruinerne, for at finde Brudstykker af Hedeningdommens Storbærker, Christendommens første Spirer og den senere Udfolden af Spirerne i Kirkevæsen og Kunst, i Maleri, Sculptur og mægtige Bygninger — thi hver Periode har bygget og bygget storartet, ingen anden Jordbund har gjentagne Gange opskudt en saadan Blomsterflor af Sten — og intet andet Land har seet saa mange fremmede Erobrere tage Bopæl i eller forstyre dets Pragtbygninger — og endelig har intet andet Land saa seigt eller energisk bevaret Livskraften, der lover en ny Flor. Er der Historie knyttet næsten til hver Sten, saa er ogsaa næsten hver Sten bleven historisk beskrevet, det Beskrevne kritiseret og modsagt, berigtiget og gjort om; der er skrevet saa Meget, at man nu knap kan læse det formodentlig dets Mængde. For at kjøre fra Via Felice til Ostia og lægge Mærke til Alt, hvad der har en uimodsigelig, sandt historisk, ofte gripende Interesse, og vide nøjagtig Besked derom, maatte

man have et Bibliothek med sig eller i Hovedet. Idet Læserne tage denne Skildring i Haanden, kunne de strax mærke, at den ikke truer med et Bibliothek; alle de utallige archæologiske og kunsthistoriske Emner, Gisninger og Stridigheder, som ligge paa Veien, ere blevene liggende uberørte paa en lille Undtagelse nær. Jeg har dvælet ved det rent Historiske og troer at have været nøiagtig dermed. For at Publicum skal kunne læse dette med nogen Interesse og Fornøielse og faae en tydelig Forestilling, har jeg vedspøiet nogle Kort og Tegninger. Skjøndt disse ikke kunne gjengive den levende, livlige Virkelighed, kunne de dog hjælpe en velvillig Phantasi til at gjøre vor lille Reise med og sympathisere med den Nydelse og Belæring, vi havde af den.

I.

Fra Via Felice til S. Paolo.

Vi vare 10, i to rummelige Bogne, og Behageligheden begyndte strax, da vi Kl. 5 om Morgen fjørte gennem Roms Gader, gennem Roms Morgenluft. Det vilde være forgjæves, om jeg søgte ret at tydeliggjøre for mig selv eller Andre, hvori det særegent Henrykkende ved Roms Morgenluft bestaaer. Man burde være istand til at føre den med sig, ligesom Paschaerne af Egypten, naar de reise, altid føre Nilvand med til at drikke. Den kommer fra halvtredietusinde Aars Historie og fra de evigunge Roser, fra Springvandene, Campagnen og de blaae Bjerger, og fra Solen, der endnu ikke er nede i de kjølige Gader, men tindrer varmt paa Obeliskerne, Cypresserne, Ruperne og Taarnene. Den betager Sindet med en Fornemmelse, som man neppe vil skatte tilfulde, før man kun har den i Grindringen; den bidrager til, at de menneskelige Forhold, hvori man befinder sig, faae noget Oploftende, Forstørrende, Forædlende som i ingen anden Stad; den lader Sjælen føle sig saa let og frisk mellem Fortid og

Fremtid, og det nuværende levende Dieblif bliver saa fast, sikkert, saa stille glædesfyldt. — Bludselig kommer en Tanke: „Vi kjøre ud af Rom Gud være Lov, det er endnu ikke for at forlade den evige Stad; vi skulle gjensee den endnu i aften!“ — De første Ord, vi veglede i Vognen, viste, at vi Alle, skjøndt vel ikke ganske paa samme Maade, havde haft samme Tanke: vor uundgaaelige sidste Bortkjørsel fra Rom, og været taknemlige over, at det endnu ikke var den.

Romerne ere Morgenfolk; Skoskliffere og Kappeskrædere sidde allerede ved deres Dont paa Gaden; men eftersom det er Søndag, er der dog endnu mindre Arbeide og Lyd end ellers. Ved Grønthandlernes Stader har man heller ikke det sædvanlige Morgenskue: en Kapuciner eller Franciskaner, der er aarle paafærde for med Kjenderblik at udvælge de friskeste Urter til sit Kloster, og hvis Tiggeri eller rettere Plyndring Eier en i Haab om Madonnas Gjengjæld mere eller mindre gnaven finder sig i.

Vor Vej gaaer fra den høitliggende Via Felice i Zigzag, vest og sydvestlig, nedad mod Flo-den. Vi kjøre et Stykke henad Corso og bryde af fra den. Paa begge Sider af Corso ere Gaderne

snevre, bugtede og ofte ikke meget renlige; men i Rom har man et dobbelt Syn: et, der seer Virkeligheden, et andet, der seer igjennem den og ind i Fortiden, som den skjuler. Et Kort over det antike Rom vil have lært os, at hele denne Strækning i gamle Dage var udenfor Byen; thi Datidens Rom laa paa de sex Høie østlig og sydlig for os og paa den syvende hinsides Floden. Da Gotherne i det 6te Aarhundrede beleirede Rom og overskare de store Bandleddninger fra Reifertiden, thede Byen for Bands Skyld ned til Tiberen. Høiene bleve øde, i Dalen langs Floden reiste sig Rhynger af Hytter, eller man søgte Ly i de Monumenter fra Oldtiden, som stode her, f. Ex. Augusts Mausoleum, Marcellus' Theater, Neptuns Tempel, Agrippas Bade, hvortil Pantheon hørte. I disse kolossale Bygværker vare de nye Boliger opflinede næsten som Fuglereder, og tilbels seer man det endnu og stirrer forundret derpaa. Hvo har ikke høit oppe paa den mægtige Mur, der omgav Augusts Forum, seet smaa Vinduer? Der boe Folk. Det pavelige Toldcontoir (la Dogana) er bogstavelig klinket ind imellem Neptuntemplets Spiler. Gjennem Rhyngen af Hytter brøde de store Familier sig Plads. Lehnsbaronerne, der eiede det omliggende

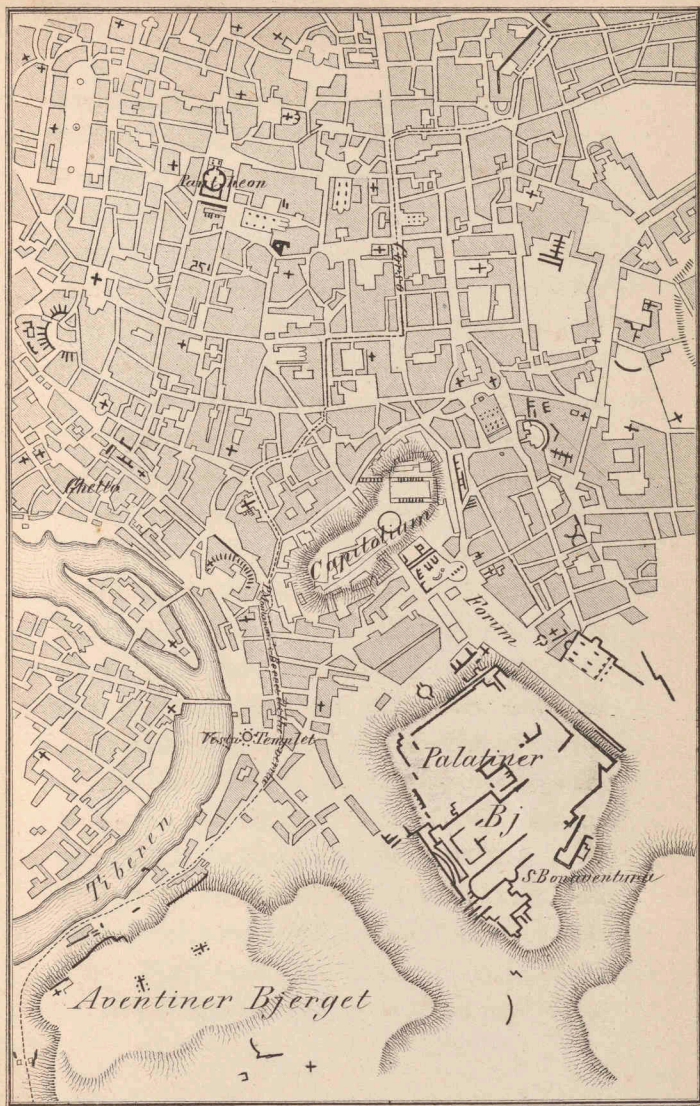
Land, Pavernes Nepoter, der hævedes til Rigdom og Anseelse, geistlige Herrer og Stiftelser byggede i Feudal- og Renaissancetiden Paladser af et saadant Omfang og i saa storartet Stil, at Romere, der reise i Europa, med Nette finde Bygningsstilen nord for Alperne smaalig. Vi have i nogen Afstand passeret Colonnaernes Palads, en uhyre Strækning med Haver og med Broer over de Gader, der skille Haverne fra Paladset — en værdig Bopæl for den Familie, der regner sig i Slægt med Marius, har frembragt Paver, Fyrster, bethdelige Krigere og Italiens største Digterinde, Vittoria Colonna.* Paa Corso kjøre vi forbi Palazzo Doria, Navnet med det store gennuesjffe

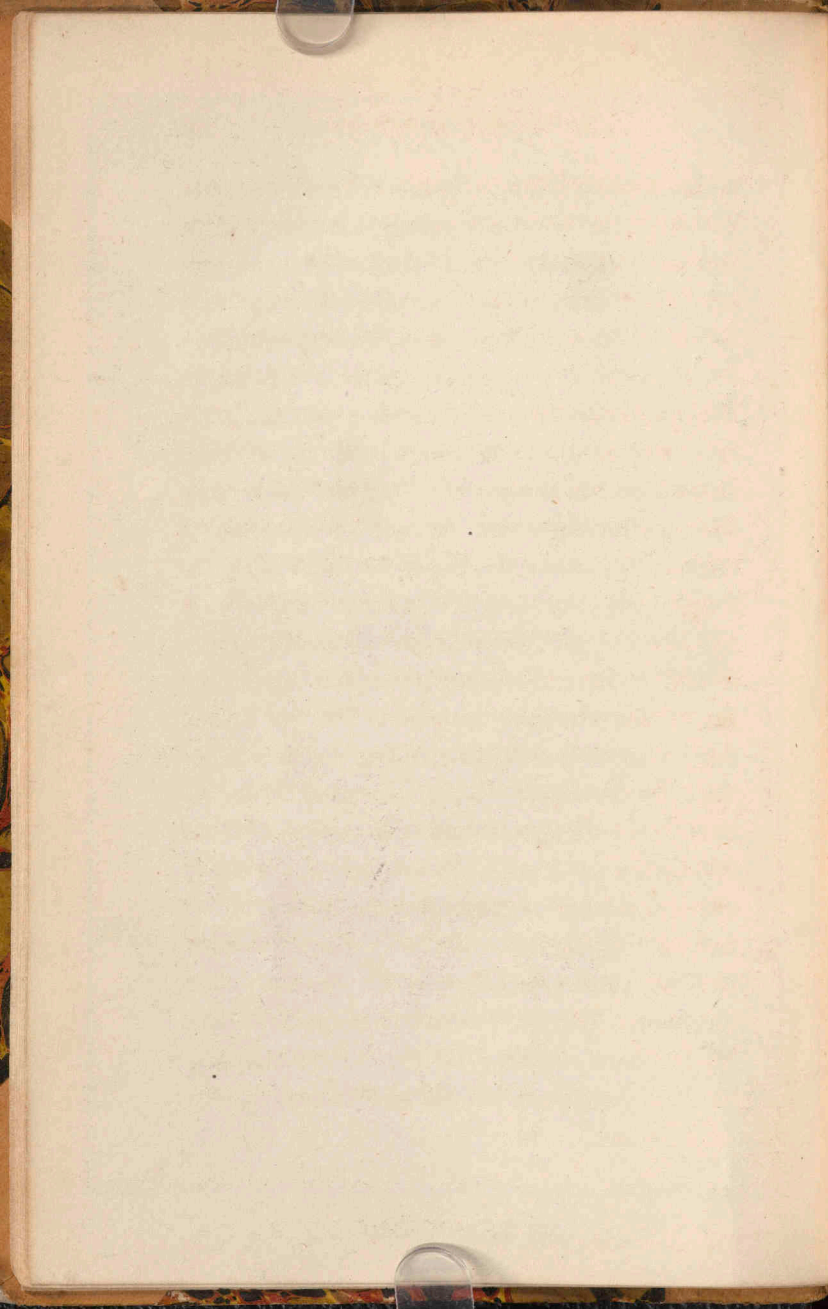
* En Colonna hentede i Begyndelsen af det 13de Aarhundrede fra Jerusalem den Spile, hvortil man sagde, at Christus var bunden, da han blev hudslettet. Pater Molinet, der har skrevet Pave Martin d. 5tes, en Colonnas, Historie, siger, at Slægten heraf fik sit Navn, af Columnis. Men paa selve Spilen, som man kan see i Kirken Sta. Prassede, og som, curiøst nok, kun er en Alen høi, staaer den Indskrift, at Joannes Colonna ved at overbringe den til Rom forøgede sit Navns Herlighed og Berømmethed. Det er temmelig vist, at Slægten nedstammer fra den lille Bjergby Colonna ikke langt fra Rom, og hvorfra man har ledet Jomfruvandet, Aqua Vergine, der strømmer i Fontana di Trevi.

Ry, og forbi Palazzo Sciarra, hvis Eierinde, Prindsesse Sciarra-Barberini for Diebliffet sidder fængslet i Neapel, fordi hun der vilde intrigue til Fordel for Napoleoniden Prinds Murat eller ogsaa for Bourbonnerne — thi hun var saa snild ogsaa at tage Breve med for Kong Frants, endskjøndt hendes virkelige Grinde var at arbejde for hans Rival, og Victor Emanuels Politi var saa uheldigt kun at faae fat paa hendes Muratistiske Correspondance, som det ikke tør forske for dybt i af Hensyn til Keiseren.* Det er et ganske godt Exempel paa en Retning af Romerlivet, Intriguevæsnet, som skjuler sig i de store, taase Paladser med de stærke, kurveagtige Berngittre, der staae ud om Vinduerne.

Endskjøndt Historien, der knytter sig til den beboede Strækning, vi nu have kjørt igjennem, er ældre end Kjøbenhavns, er den for en Stad som Rom forholdsmaessig ung. Floden, der her gjør en stor Bøining indad, tvinger os til at kjøre næsten lige mod Syd, og idet vor Vej nu gaaer omkring Capitoliums snevertbebyggede Fod, slaaer

* Hun blev af Mangel paa Bevis frifunden eller løsladt og sendt bort. Senere Ann.





Roms antike Historie os imøde med Malmklang. Vi kjøre nemlig ind paa Piazza Montanara. (Paa vedlagte Kort over den midterste Del af Rom er vor Vej betegnet med en prikket Linie). Den kaldes en Plads, skjøndt den er en temmelig lang Gade. Mellem de høie Bygninger, der hindre Udsigten, huske vel de Færreste — hvad jeg skylder Ampères Hist. de Rome à Rome at være bleven opmærksom paa — at fra dette Sted, som nu er Piazza Montanara, stormede Gallerne Capitolum. En mørk Nat krøb de op ad Bjergets steile Skrænt, men bleve kastede tilbage af Manlius, der vækkedes af Junos Gjæs. Denne krigeriske Bedrift af en Enkelt faaer dog kun Betydning ved sit Sammenhæng med en anden Begivenhed, der foregik et Par Dage tidligere paa den anden Side af Capitolum, paa Forum, og hvori det gamle Romersind mærkeligst træder frem. Thi da Levingerne af Hæren kom flygtende fra Allia og mistvivlende om at kunne forsvare Byen indesluttede sig i Fæstningen, vilde de Gamle ikke drage med ind for ikke at tære paa den Proviant, der var i Beredskab for Krigerne, Fædrelandets sidste Værn. Iførte deres hvide purpurbræmmede Togaer sad de i Rækker paa Forum, og i Paashyn af deres

Sønner, som stode oppe paa Klippen, ventede de Døden saa rolig og ubevægelig, at Gallerne, der drog ind i den tause By, først troede, at det var Statuer. Det var imidlertid kun Patriciere, der saaledes bleve og dræbtes; Plebeierene foretrak at flygte.

Paa vor anden Side, ved Floden, er det Sted, hvor Horatius Cocles forsvarede Træbroen, Pons Sublicius, imod Kong Porfenna, og hinsides Floden er Stedet, hvor Mucius Scævola søgte at dræbe Porfenna og, da det mislykkedes, holdt Haanden over en Væild for at vise sin Ringesagt mod Smerter og Død.

„Fra Capitolium til den tarpeiske Klippe er kun et Skridt“. Dette er blevet en Slags Ordsprog, der hentyder til Omskifteligheden i bethdelige eller ærgjerrige Mænds Skæbne; men her, fra denne Plet, er Ordsproget kommet; thi hvis vi nu gik op paa Bjerget, havde vi virkelig kun et Par Skridt fra Stedet, hvor Manlius blev Fædrelandets Frelser, til den Side af Klippen, kaldet den tarpeiske, hvorfra Augurerne nedstødte ham om Natten, da han mistænktes for at ville bruge sin Anseelse og sin Rigdom til at omstyrte Forfatningen.

Efter at være bleven til et Ordsprog har Sætningen fundet Mænd nok at anvendes paa. Her stod Pompeius som Verdens Herre og sagde ved Efterretningen om Cæsars Anmarsch, at han kun behøvede at stampe i Jorden for at frembringe Regioner, og kort efter var han en ensom Flygtning og blev ynkelig dræbt af en Frigiven. — Her lod Caligula slaae en gylden Bro fra Palatinerbjerget tværs over Forum, for at han kunde ride over og besøge sin „Broder“ Jupiter Capitolinus i hans Tempel, og midt i sit guddommelige Banvid blev han stødt ned som en Hund af Chærea, Livvagtofficeren. Heroppe i det middelalderlige Senatorpalads sad Cola di Rienzo og drømte endnu om at skulle gjenoprette Roms Verdensherredømme, og en Time efter søgte han forklædt som Skorstensfeier at frelse sit Liv, men blev dræbt ved Foden af Bjerget. Herfra bebudedes med Kanontorden, at der var født en ny Konge af Rom, Søn af den franske Imperator; Imperatoren døde paa St. Helena, Kongen af Rom døde i østerrigsk Uniform, den hele Slægt blev banlyst — og nu staae igjen Napoleonske Soldater deroppe.

Den lange og brede Gade er opfyldt af

Mennesker, og naar man er beskæftiget med Erindringer fra Capitolium, bliver man rigtignok underlig paavirket ved pludselig at see ligesom et helt Folk manet op, mørkt og næsten ubevægeligt. Det mørke Udtryk forøges ved, at ingen Kvinder ere tilstede, saa at ikke engang et lyst Baand, en Spilla* eller en livlig Farve bryder frem mellem de brede sorte Hatte og sorte Skjæg. Dette er Søndagsstik; Landsfolkene, siger man, kommer ind om Søndag Morgen for at more sig med at staae saadan paa Piazza Montanara. Ampère, der har en sær Tilbøielighed til at finde en uafbrudt Forbindelse mellem det Nærværende og de allerældste, dunkleste Tider, siger, at allerede i den etruskiske Tid var det Landsfolkets Sædvane at komme ind paa nundinæ (den ugenlige eller niende Dags Fest) og fornøie sig med at staae nedefor Capitolium. Saavidt jeg har kunnet erfare, staaer man dog her ei blot til Lyft. Man søger Arbeide for den indkommende Uge hos Vinbjergerierne o. desl. Der er i Rom to saadanne ugenlige Arbeidsmarkeder, nemlig for den sydlige og vestlige Omegn her i Gaden, og paa Piazza Barberini, hvor Folk

* Den store Sølvnaal, som de stikke i Haaret.

fra Nord- og Østkanten indfinde sig. I Sandhed, disse Rhynger see ikke ud til at være Efterkommere af hine, der bleve tilbage for at døe, men af dem, der flygtede. De, som ere reiste til Italien i den Tro, at de ville finde et smukt, let og livligt Folk, blive skuffede ved at see denne Mængde. Sandheden er, at Landfolket maa arbeide haardt, er trykket af Næringsforg, bliver udsuet af verdslige og geistlige Autoriteter, lider af malaria, bliver holdt uvidende og gjort fanatisk. Der er dog ogsaa iblandt dem nogle kraftige og smukke Skikkelser med solbrændte Ansigter og fastskuenne Dine, kjække Hoveder, der ubevidst og taust nedlægge Protest og henpege paa, at denne Race oprindelig er hndet af Skjønheden, som vilde gjøre Noget ud af dem og deres Børn, naar den blot kunde faae Lov for Præstevældet. — Paa smaa Borde langs Gaden sælges Brød, Græskarbjergner og Cigarstumper (thi udrøgede Cigarer, som man kaster fra sig paa Gaden, opsamles af Dreng og sælges her), og vi kjøre forbi Gadens store, tiltrækkende Anstalt: Theatret, d. v. s. Marionettetheatret, hvor der meget kunstfærdig opføres Dramaer med Duffer af en Allens Høide. Her gaaer Landfolket over i Rhynger af Byalmuen, der magnetisk

drages til sit Jndlingssted, skjøndt der ikke spilles uden visse Aftener i Carnevalstiden. Bjalmmuen er lysere klædt, flinkere, høfligere og mere frivolt end Landbefolkningen, ogsaa mindre arbeidsom, vant til at leve paa anden, tredie Haand af Smaa-tjenester for Hoffet, de Geistlige og de Fremmede og i en eller anden Form modtage Almisse. Det er umuligt Andet i Diebliffet end at betragte disse Masser fra et historisk Standpunkt og min-des, at fra den Tid, da Middelstanden sank, stod Massen umiddelbart overfor de Mægtige, blev kjøbt og brugt af dem og blev deres, sin egen og Statens Ulykke. Duffetheatret, hvor vi ofte have været Vidner til Vidensskaben for Skuespil, kalder Erindringen hen til det Factum, at med Skuespil blev Romerfolket kjøbt og solgt. Det er sandt, man fik ogsaa Brød — Panem et Circenses. Det er ogsaa sandt, at dengang havde man Gladiatorkampe, virkelige Fægtninger, hvor der flød Blod, og Kamp mellem Mennesker og Dyr eller storartede Kampe mellem Hundreder af Tigre, Løver, Elephan-ter, Bjørne o. s. v.. Nu faaer det blodige Instinct kun Tilfredsstillelse ved at bidse Hunde og Ratter paa hinanden. Ja, det var andre Tider! Den-gang modtog hver Plebeier, hver uformuende

Partikel af Romerfolket, Verdens Herre, sin regelmæssige Tribut i Hvide af Keiseren og gjorde til Gjengæld ingen Indsigelse imod, at han lod Patricierne henrette eller plyndrede den vide Verdens Rreds; nu kan Herskeren ikke plyndre stort, men bliver endog selv plyndret og kan ofte ikke give sine troe Plebeiere Andet end sin Belsignelse og Haabet om at vinde i Lotteriet. Dengang gif Plebeieren stolt ind i de af Keiserne pragtfuldt indrettede, storartede Bade, hvis Ruiner vi Rejsende endnu beundre, strakte sig magelig paa Tæpper og Marmorfliser, lod sig fra Bibliotheket bringe den sidst udkomne Bog eller talte med sine Venner om Nyt fra Provindsen Britanien, Provindsen Afrika, Spanien o. s. v. Nu er der ikke Bade — det er tydeligt at see —; der er Blade, f. Ex. Gazzetta di Roma; men dem læser man ikke, af to Grunde, dels fordi man ikke kan læse, dels fordi de ikke ere værd at læse, og istedenfor Lysten til æsthetisk eller politisk Underholdning har den stakels Plebeier faaet en Videnskab, som skylbes Columbus, og som Drengene saa ufuldstændig tilbyde at tilfredsstille med Cigarstumperne. Men i Et og Væsenligt er ingen Forandring skeet: i det lette Humeur, der tager Verden som et Skuespil. Hvis

Manlius igaar Aftes havde staaet beroppe paa Capitolium og ene og lyffelig forsvaret Klippen imod fremstormende Fjender, vilde man med oprigtig, glødende Begeistring have raabt Evviva for ham. Hvis han idag indløste Panterne fra Monte di Pietà, Assistentshuset, gik i Caution for Gjældsanger, folgte sit Gods for at købe Brød til Folket, vilde man med oprigtige Taarer nedbede Madonnas bedste Velsignelse over ham. Hvis han til Straf derfor imorgen af en mistænksom Regering blev nedsthyrtet fra den tarpeiske Klippe, vilde man sige Poveretto, Stakkel! ja, dybt beklage ham og takke alle Helgene for, at man selv ikke var stegen saa høit og ikke kunde falde saa dybt. Hvis Keiser Nero igjen optraadte som Sanger og Verider — Herregud, hvor man vilde juble og kalde ham den fortræffeligste Regent og Folkets Fader, og hvis han stak Ild paa Rom, vilde man gaae op paa Monte Pincio og see paa Skuespillet og ikke blive vred paa Keiseren derfor. Han vilde ved sin Død paany blive den dyrebareste og mest savnede Keiser. Hvis Cola di Rienzo igjen optraadte med sin forunderlige Veltalenhed, vilde alle disse Dine flamme ved hans store Syner, og Flammen vilde gaae ud, saasnart

hans Liv var slukt. Der er store, bekjendte Momenter af Verdenshistorien, som man først tilfulde forstaaer, naar man har seet Stedet, den locale Scene; men her have vi paa Scenen tillige et tro, om end svagt Afbillede af Mængden, der ved hine Veiligheder kunde have handlet, men ikke gjorde det, fordi den ikke følte sig som activ Person, ikke følte sin Aand beslægtet med og forpligtet til Menneskehedens store, levende Aand. Jeg veed ikke noget Sted, hvor Fortiden saaledes belyses som ved Foden af Capitolium mellem Roms uforandrede Plebs. Man mindes tungt de sidste Patriciere, der ved Synet af Plebs fik Evne til at døe, men tabte Kraften til at leve og kæmpe. Men naar vi vende os om, see vi fra alle Høider store, gyldne Kors, Tegnet paa det Budskab, der blev bragt, at En var død for de Mange, for at gjøre Alle til Brødre, til bevidste Børn af den samme, store Aand — og netop her, hvor Korsets første Tjener er Herre, er det Svage og Daarlige i Fortiden mest blevet bevaret og Kjærlighed, Broderlighed, Landsfrihed blevet gjort mindst til Sandhed. Ja, det er gammelt og trivielt, men lige nyt og overrassende, naar man er midt i det. Evviva Garibaldi! I Sandhed, Tanken om

ham, der reneſt og meſt opoffrende, om end ikke flogeſt, har tjent Forløſningen i vor Tid, trænger ſig frem ſom den eneſte Beſignelſe, man kan give diſſe Rlynger.

Ved Enden af Gaden møde vi et franſk Regiment og maae holde ſtille for at lade det paſſere. Umiddelbart efter Oberſten tilheſt gaaer la cantinière, Markententerſken, i en Slags Uniform, en fort, rødkantet Bluhmer = Dragt, med en Vimpel hængende i en Rem over Skulderen ved Høften. Trommerne røres ikke paa Grund af Helligdagen. Rømerne ſtirre paa det krigerſke Optog, men iſær paa hende. Det er da ogſaa et beſynderligt Syn, en Kvinde paa Gveſpladſen i Spidsen for et Regiment. Det er en berettiget Hylдинг til Cantinierernes ſaa ofte udviſte Mod og Omhu, men ogſaa ligesom et Symbol paa den ledende Rolle, ſom ſandſelig Livskraft og Galanteri ſpiller i det franſke Samfund.

Via di Bocca della Verità, Sandhedsmundsgaden, hvor vi nu kjøre ind, er ſval, medens Solen tindrer liſlig og lykkebebudende paa det Overſte af dens Huſe tilvenſtre. De alvorlige eller triſte Tanter fra Piazza Montanara kunne ikke blive, medens Scenen ſkifter. Desuden

vil man selv gjerne af med en smertelig Sympathi, der veed sig afmægtig, og Rom kommer En i denne Henseende beredvillig imøde. Den kalder Opmærksomheden hen paa Aarhundrederne, der have tumlet med Menneſkenes Skæbner og forvandlet dem til Sten i store og ſjønne Maſſer. Den er nærved at lulle En ind i det Eventyr, at diſſe Vinier og Buer, dette rige Lys og denne bløde Skygge er Livet.

Der aabner ſig en vid, ſtille, beſynderlig idylliſt-elegiſt Plads, Piazza di Bocca della Verità. Tilvenſtre have vi den ældgamle, byzantiniſke Kirke Sta. Maria in Cosmedin, tilhørende Veſta-Templet, i Midten en ſtor Fontaine, der ikke giver Vand.

Hvorfor holder jeg ſaa meget af dette runde Tempel med dets fine Søiler og underlige, hvidtede Trætag, ſom man juſt ikke til dets Prydelse har ſat over det? Hvorfor værger jeg mig ſaa beſteemt imod at lyde de Værde, naar de ſige, at det ikke var et Veſta-Tempel, men helliget en anden Gudsdom? Hvorfor vægre vi os Alle derved — thi vi vedblive Alle haardnakked at kalde det Veſta-Templet. For mit Vedkommende, troer jeg, er Grunden den, at Templet virkelig har noget Bømfærdigt ved ſig. Det ſtaaer der i ſin eiendoms-

melige, hvidlige Marmorfarve, som om det havde Noget at fortælle om en Kvinde i Morgendragt, eller som om dets Adyton var beboet af en Kvinde-sjæl, en romersk Somfru. Eller det siger gennem sin Form og Farve, at engang var der dog Rydshed og Somfruelighed i Rom, og at det selv er blevet hemmelighedsfuldt bevaret mellem Ruiner for at minde Nationerne om, at den skjønne, sande Kvindelighed er Livsprincipet i Folkelivet. Hvad det end imidlertid siger, er en Slags Musik, og man glemmer Via Montanara. Men hvorfor hedder Pladsen Piazza di Bocca della Verità? Ja, den lille Legende kunne vi da tage med paa Veien. Derinde i Kirken Sta. Maria in Cosmedin's Vestibule staaer endnu en stor rund Marmorplade, paa hvis Midte sees et stygt Ansigt. Det skulde nok oprindeligt ikke være stygt, men ophøiet, majestætisk, ærefrygtvækkende; men det blev udført i Middelalderen, da man, selv med Vestatemplet for Die, ikke kunde tænke sig endog det Majestætiske og Guddommelige anderledes end stygt. Ansigtets Mund er et bredt Hul, og man havde engang den Tro, at naar Nogen under Afslæggelsen af en Ed holdt sin Haand i dette Hul, og svor falsk, saa vilde Munden lukke sig sammen. Engang

skulde en Kone, der var anklaget for Utrofskab imod sin Mand, aflægge Ed paa sin Ustyldighed, og hendes Elsker — thi hun havde rigtignok en Elsker — udtænkte da et Middel til at sikkre hende mod den farlige Sandhedsmund, Bocca della Verità. Han anstillede sig gal, og da Toget med hans Elskerinde gik til Kirken, foer han til og omfavnede hende. Saa svor hun, at hun aldrig var bleven omfavnet af nogen anden Mand end af sin Husbond og af den Gale. Da det rette Sammenhæng en Tid efter blev bekendt, tabte Sandhedsmunden, der saaledes havde ladet sig føre bag Lyset, al Credit.

I gamle Dage og formodentlig endnu paa Virgils Tid, stod her en Lund, hvor efter Sagnet Æneas landede, da han seilede op ad Tiberen for at besøge Kong Evander. Lidt længer inde var det moradsige Sted, hvor Romulus og Remus bleve udsatte og nærede af Ulvinden.

Vi ere nu vest for Palatinerbjerget og ganske nær ved Tiberen, men passere den ikke; vor hele Reise til Roms gamle Havn gaaer langs Flodens venstre eller sydlige Bred. Først kjøre vi ind paa en Quai; men den ligner naturligvis ikke nogen anden Quai i Verden. Tilvenstre skyder

Aventinerbjerget sig frem imod os, en vældig, brat
 affskaaren, grøn Masse, 150 Fod høi. Jeg til=
 staaer at have en saadan Forkjærlighed for Aven=
 tinerbjerget, at jeg gjerne kunde standse her for
 at skrive dets Historie, og ved kortelig at berøre
 de mest fremtrædende Træk haaber jeg at gjøre
 denne Forkjærlighed forstaaelig. Paa denne Hvi=
 destrækning indbragte Ancus Martiu en Coloni
 af Latinere, et driffigt og vindskibeligt Folkesæd.
 Ved at fæste et Blik paa Kortet vil man bemærke,
 at dette Bjerg tilligemed det ligeoverfor liggende
 Janiculum ligesom lukker for Tiberen, og ved Be=
 ligheden kom disse Latinere tilligemed deres
 etruskiske Gjenboer til at drive Handel, forestaae
 Roms Handel ad Floden og Ostia. Her udviklede
 sig da et Bourgeois i Modsatning til det krigerste
 Aristokrati paa Capitolium, Pallatium og Qviri=
 nalet, og her blev Centrum i den store Friheds=
 kamp, der fik en saa gjennemgribende Indflydelse
 paa Verdensudviklingen. Aventinerbjerget var i
 Kampens Tid Demokratiets hellige Bjerg; naar
 det led Uret i Roms Indre, paa Forum, samlede
 det sig her. Graccherne kom herfra; her havde
 de en Familie-Helligdom. Det store Drama,
 under hvilket Virginia blev dræbt af hendes egen

Fader for at frelse hende fra at blive vanæret af Decembiren Appius Claudius, og som førte til Gjenoprettelsen af Folketribun = Myndigheden, spillede sluttelig her; thi da Virginus med den blodige Kniv i Haanden var ileet ud til Tusculum, hvor en Del af Hæren stod, og havde fortalt sine Kammerater, hvad der var skeet, og bedet dem ikke have Afssky for ham, fordi hans Datters Blod flæbede paa ham, brød Hæren med et Forbittrelsesfrig op imod Rom og tog Stilling paa Aventinerbjerget. En anden romersk Hær stod i Sabinerlandet; da den erfarede det Skete, brød den ligeledes op og rykkede ind paa Aventinerbjerget. Samtidig forlod Demokratiet i den indre Stad Hus og Hjem og vandrede til Mons sacer. Patricierne maatte give efter.

Men ogsaa længer tilbage, paa Grændsen af Historien og Sagntiden, har Aventinerbjerget en Rolle som den yngre, svagere Broders imod den stærkere. Her boede Remus; herfra kom han, da han „sprang over Roms Mure“, som Romulus byggede paa Palatinerbjerget. Han sprang over dem, d. v. s. han stormede dem, og Romulus fældede ham.

I en endnu tidligere Periode, Sagntiden,

har Aventinerbjerget sin Betydning. Her boede Cacus, og oppe fra sin Hule speidede han efter Hercules, da denne drev Gerhons Oxne forbi ad den samme Vej, som vi nu have kjørt, og lod dem hvile paa Fælleden, som nu er Piazza Montanara. Herfra steg han ned og stjal Kvæget, men undgik ikke Hercules, der slog den ildspyende Røver ihjel med sin Rulle.

Efter at den hedenske Sagntid er afløst af klar Historie og Klarheden alter astataget, indtræder den christelige Sagntid og udpeger Aventinerbjerget som det Sted, hvor Apostlen Peter boede. Man kjender endog hans Vært, en Jødechristen ved Navn Aquila, der til Vøn for sin Gjæstfrihed er bleven gjort til Helgen og hedder St. Aquila.

Nu ligger Aventinerbjerget hen næsten som i den forhistoriske Tid. Det flittige og velhavende Bourgeoisies Huse og Templer ere forsvundne ligesom vel som Remus's lille Fæstning. Tre Kirker ligge ensomt deroppe paa den store Udstrækning, og Veiene, som krydse hinanden, indesluttet af høie Mure, bag hvilke man kan formode haver; men man seer Intet. Bjergets Skraaning ned imod os fremviser imellem hyppigt krat svage Resten af mægtige Anlæg; vældige Murklumper

række frem hist og her; men selv de Værdeste vide ikke, hvad her har staaet. Paa Afhanget mod Vest staaer den røde Levning af en stor Bue, der ligner en Port; maaskee blev Porten sat her, da Claudius udvidede Pomoerium, Stadens hellige Grændse, hertil; man kan hazardere at sige det. Intet tydeligt historisk Minde træder frem med Fordring paa Opmærksomhed, saa at man her støder lige imod den friske Urtid, og uvilkaarlig synes, at det gamle Rom derinde med dets historiske Ruiner er meget ung.

Nu holde Roms Huse op, skjøndt vi endnu have et godt Stykke Vei til Murene. Tilvenstre see vi grøn Mark nedenfor Aventinerbjerget, tilhøre Tiberen. Nogle sorte Punkter vise os Levningerne af den gamle Bro Pons Sublicius.

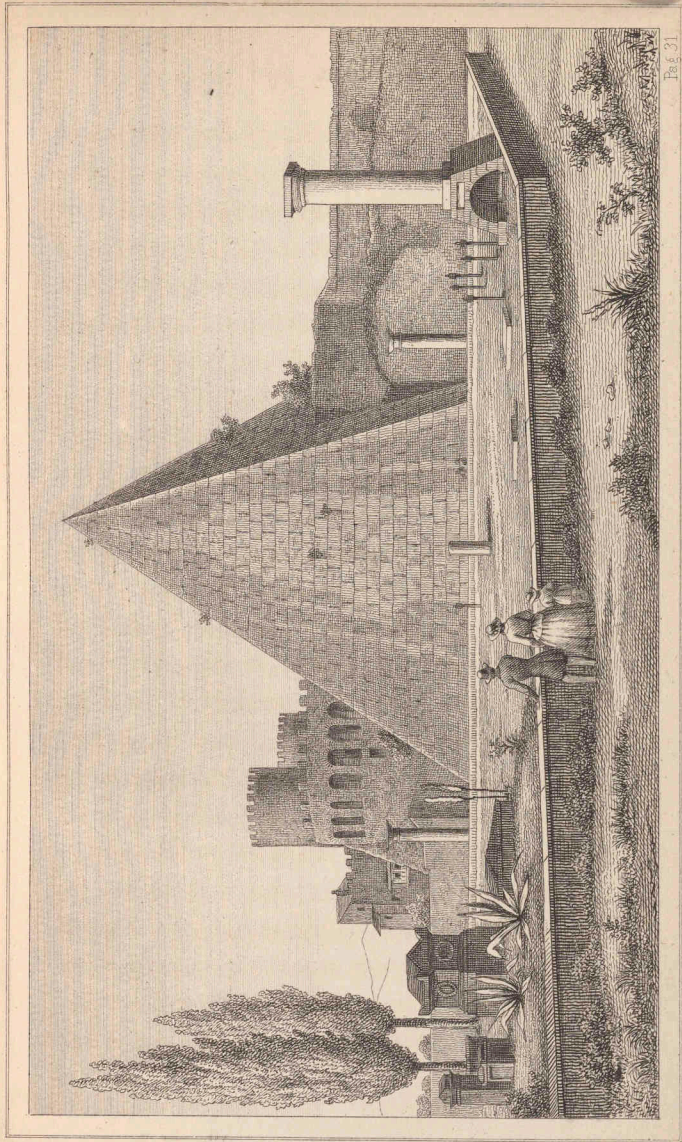
Tiberen er ganske brun, maaskee af Tordenregnen, som faldt den foregaaende Dag. Men man kan ikke ret gribe dens Farve og beklage, at den er styg; thi Morgensolen tindrer og spiller paa den med overordenlig Magt. Paa dens høire Bred staaer en Række Huse, Ripa grande, der i Afstand tage sig nette, ja anselige ud, og det Hele har et Anstrøg, som om man var ved en Havn, hvor Liv og Omsætning lige skulde til at

begyndte. Der ligger et Dampskib halvt paa Siden, endvidere et Par Baade og Noget, der ligner enten et usædvanligt Dampskib uden Skorsten eller en usædvanlig Mudderpram, og som bevæger sig uden at komme af Stedet. Prægtige Billede paa det nuværende Roms Handel, Skibsfart og Industri! Billede, der ligner en Drøm, hvori man bevæger sig, men ikke flytter sig! Hint Underlige, der rører sig og bevæger to Hjul, er en findrig Fisseranstalt. Selve Anstalten eller Skibet ligger ubevægeligt, og hvad der synes Hjulskovle, er Net, der ved Flodens Magt drives rundt og, naar det er Vorherres Villie, fange nogle ganske smaa Fisk, uden at Fisseren behøver at røre en Haand. Men Historien knytter sig dog ogsaa til denne Anstalt (hvoraf der er flere Exemplarer paa Floden). Thi Belifar opfandt denne Maade at drive Hjul paa, da han i Rom beleiredes af Gotherne og havde Korn, men ingen Møller. Det var dog uretsfærdigt, naar jeg sagde, at Livet her ligner en Drøm, hvori man ikke kommer af Stedet; thi selve det Factum, at et Dampskib ligger halvt kantret ved Quaien vidner jo om, at den nyere Tid i en af sine Former har været i Rom, og vi have jo virkelig seet et Dampskib — maaskee dette —

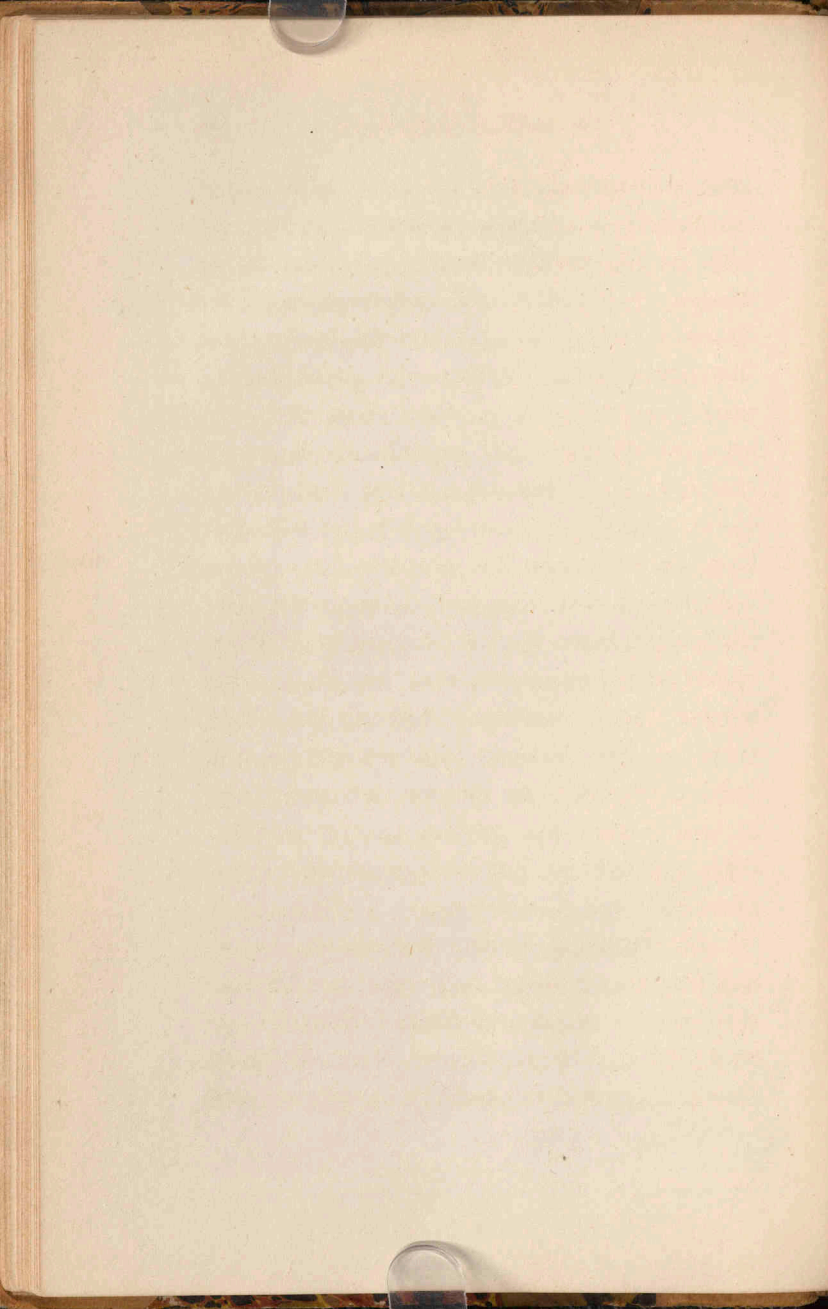
høiere oppe paa Floden bugser to Bramme ladede med Grene og Rvas. Der er Liv eller Livs Mulighed; men skøndt sildefødt er det dog som et for tidlig født Barns. Alligevel, i dette Solskin og i denne Luft seer, som sagt, Alt ud, som om det lige var vaagnet af Skabelsen og skulde til at nyde Tilværelsen.

Saa dreie vi lidt tilvenstre og komme ind paa en prægtig bred Wei eller rettere en høi, skyggesuld Allee af gamle, livsfriske Elme. Snart see vi i Afstand Monte Testaccio, den grønne Høi, der er dannet af Potteskaar, uden at Archaeologer og Philologer ere istand til at finde tilfredsstillende Oplysning om, naar og hvordan dette er skeet. Den er ca. 150 Fod høi, og havde i forrige Aarhundrede 600 Fod i Omfang; man har senere bortgravet endel for at udfylde Morads og Huller i Omgivelserne. Der er blevet sagt, at Skaarene hidrøre fra de Kar, hvori Provindserne bragte deres Tribut til Rom; men dette er blevet feirrig gjendrevet af Andre, der paaviste, at Skaarene syntes at hidrøre fra Urner, og som deraf sluttede, at Gravurner, der efter Aars Forløb bleve udgravne, samledes her. Dette er igjen blevet videnskabelig gjendrevet af Andre, der paastaar, at

Skaarene ganske simpelt hidrøre fra, at mange Pottemagere boede her, og atter af Andre, der sigte, at man dog skulde have et Sted, hvor Vaser og Kar, der vare brugte til Vin, bleve henkastede. Men hvordan kunde Sligt blive taarnet saa høit op? Og ved at grave ind i Høien har man fundet, at de nederste Lag af Skaar see ganske friske ud, saa at de ikke kunne have henligget i Regn og Støv, indtil nye Lag kom over dem, og endelig har man derinde fundet en Begravelse. Hvad er dette for et Lig, og hvorledes kom den Afsøde til at faae dette Bjerg af Skaar over sig? I Mangel af Svar har Phantasien Lov til at tænke sig en Begivenhed lig den, da Tarpeia havde forraadt Romerne til Sabinerne imod at faae, hvad de bare paa venstre Arm (Guldringe); men da Sabinerne skulde betale hende for Forræderiet, drog de i Rækker forbi hende og kastede, hvad de bare paa deres venstre Arm, Skjoldene, over hende, saa at hun blev dræbt. Eller hvis der i Rom havde været en Ostracisme lig den, hvorved Aristides blev gjort landsflygtig, kunde man tænke sig, at hele Romersfolket engang var draget her forbi og med Potteskaar havde afgivet sine Stemmer. Jeg gjentager, det er blot Phantasi, vaakt ved den grønne



Cestius' Pyramide.



Høis mysteriøse Smil til os, der her i Rom bestandig syssle med Historie og Digt. Tactist er, som man kan læse hos Papencordt, i „Cola di Rienzo und seine Zeit“, at der i Middelalderen blev holdt Ridderespil ved Foden af Monte Testaccio, og at Baronerne, naar de vilde gjøre Folket misfornøiet, vægrede sig ved at afholde Festen.

Hist tilhøre hæver sig Cestius's Pyramide, eller egenlig kan man ikke sige det; uagtet den er 57 Alen høi og 45 Alen bred ved Foden af hver Side, seer den dog lille og uanselig ud af en Pyramide at være, tildels vel fordi den ikke staaer frit. Man kunde sige, at den seer ud, som om den dukker sig og grunder over sin Skjæbne: at trehundrede Aar efter at den var reist som Gravmonument for Agrippas Ven, den rige Cestius, skulde Rom behøve en Mur og Muren læne sig til to af dens Sider, og fjortenhundrede Aar efter skulde den ved sin Fod have Kjætternes Kirkegaard.

Af Kjættene, navnlig Protestanter, er det mest Engelske, som ligge her, og den engelske Literatur har her et særegent bethydningsfuldt Monument, idet to af de tre Digtere, som det engelske Samfund ubarmhertig forfulgte og udstødte, fordi

det vilde have sin Literatur fri for skjønt fristende Sandselighed, Vantro og Spot, ligge begravne her. Den tredie ligger i Newstead Abbey, men døde i Missolonghi. De to ere Percy Bysshe Shelley og Keats. Shelleys Liv er saa eiendommeligt, at vi vel kunne dvæle derved, medens vi kjøre forbi hans Grav.

Han hørte til den Slags Engelskmænd, der ere bekjendte for deres brystsvage Constitution. Det er underligt nok, at det mest robuste Folk i Europa skal frembringe saadanne Berømtheder; en Tidlang var det endog Sædvane at antage enhver Englænderinde, enhver Landsmandinde af dem, der nu saa haandfast bryde sig Bei ved enhver Procession, for brystsyg. Men Shelley synes at have haft Sygdommen paa den mest glimrende Maade; der var kun givet hans Constitution denne Svaghed, for at andre Organer kunde faae et desto rigere Liv. Han var spinkel, men høi; „hans Ansigt var som et deiligt Barns, hans Dine flogesom en stor Digters“; af Frygt for at skulle lide Smerte bar han altid Gift hos sig. Da han var sexten Aar gammel, var han allerede paa Grund af sine mageløse Vers, der ikke anerkjendte Biblen, udjaget af det college, hvor han skulde

opdrages. Strax efter besøgte han engang sin Søster i en boarding school for young ladies, hvor hun var sat, og saa her en deilig femtenaars, romantisk Pige, en Gjæstgivers Datter, som bildte sig ind at blive holdt i grumt Fængsel og brændte af Længsel efter at bortføres. Efter at have talt sex Gange med hende bortførte Shelley hende, og de bleve viede af Smeden i Gretnagreen. To Aar efter vare de saa ulykkelige, at Shelley bragte hende og deres to Børn tilbage til hendes Fader. Hun tog fort efter Livet af sig. Trods denne forfærdelige Historie var der i Shelleys Personlighed og i hans Digte Noget, som uimodstaaelig drog Kvinder til ham. Han har selv sagt i et af sine mageløse Vers: „De unge Piger vide, hvad det er for et Døde, hvoraf jeg lider og skal døe. Drømmende see de fra deres Faders Tærskel efter mig, følge mig med deres Blik, kalde mig Broder og trykke med Graad i Diet min Haand.“ — En af dem, hvem han elskede, sluttede sig strax til ham. Da han vilde drage bort til Italien, var der en ung, smuk, rig, adelig, nygift Kone, der tilbød at ville opgive Alt og følge ham. Han kunde ikke tage derimod. Hvad der nu følger, vil

shnes Digt, men er simpel Kjendsgjerning *. „Hun beklagede sig ikke og gjorde ham ingen Vebreibelser; men da han reiste, reiste ogsaa hun. Overalt fulgte hun hans tilbedte Spor. Fra Toppen af Meilleries Klipper speidede hun efter Baaden, der bar Shelley og hans Ledfagerinde over Genfersøen. Da Digteren kom tilbage til England, fik han længe intet Glimt at see af sin Skjætsengel. Han troede sig forglempt; men det var en syndig Tro, og da han igjen reiste ud, kom han til at indsee sin Feiltagelse. I Rom og Neapel traf han igjen Tegnene paa hendes uforanderlige Omhed, paa den Kjærlighed, der uden selvist Bitanke var helliget ham. Man maatte være mere end et Menneske for at blive urørt ved en saadan Hylдинг. Shelley grebes af det naturlige Onske om at gjensee det blide og hyndefulde Offer for hans poetiske Tryllemagt, og et Møde fandt Sted, uden at den, som nu hed Mrs. Shelley, vidste Noget derom. De mødtes etsteds syd for Neapel, nærved Sorrent eller Castellamare, og det maa have været en rørende Beretning, som hun afslagde

* Jvfr. Philarète Chasles: Etudes sur la littérature et les mœurs de l'Angleterre au XIXe siècle.

om sin utrættelige, hemmelighedsfulde og usynlige Baagen over ham. Kort efter døde hun pludselig, som om Forsynet vilde tage dette usædvanlig fjærlighedsfulde Væsen bort i rette Tid, med alle dets Illusioner, i al dets simple Storhed." Shelley, der var saa bange for Smerte og Sygelse, at han, som sagt, altid bar Gift hos sig, omkom 1822 paa en Seiltour i Bugten ved Spezzia. Hans Lig blev fundet, og efter et Dnsfe, han havde udtalt, blev det ikke jordet, men brændt. Byron og Trelawney fik med Møje Tilladelse til at udføre denne „uchristelige“ Ceremoni i Nærheden af Livorno, og Byron, der altid kom i godt Humeur, naar en begavet Digter døde, sagde nogle dybsindige Ord à la Hamlet, da Shelleys Hjerne sydede. Det er Shelleys Aske, som er bragt hertil og ligger ved Cestius's Pyramide.

Keats døde af Brystsyge, 1821. Paa hans Gravsten staaer den Indskrift: „Denne Grav indeholder, hvad der var forgængeligt af en ung engelsk Digter, som paa sin Dødsfeng, i sit Hjertes Bitterhed mod hans Fjenders ondskabsfulde Magt, forlangte disse Ord satte paa sin Grav: Her ligger En, hvis Navn var skrevet i Vand.“

Pyramiden sees over den grønne Mark en

Stund før vi naae hen til den; Veien gjør nemlig en Bøining og passerer først Pyramiden udenfor Porten. Det er Porta di S. Paolo, som vi nu kjøre ud af; men heller ikke dette kan gjøres saa nemt, som naar vi kjøre ud gennem Kjøbenhavns Vold for at tage i Skoven. Først have vi det særeget Maleriske, det Massive i den dybe Porthvælving, den stærke Skygge og den intensive Lysglands i Luften udenfor. Derefter sees, at vi have at kjøre gennem to Porte, og af disse er den inderste opført af Belisar, den yderste af Keiser Aurelian og formodentlig istandsat af Gothernes Konge Theodorik. Og igjennem denne Port drog Totila ind, da han anden Gang erobrede Rom, den 17de Decbr. 546*. Hvilken Skjæbne i de faa Skridt, som Hestene gjorde for at bringe os fra den ene Port til den anden! Rom som Verdens Hovedstad, og Rom afmægtig i Barbarernes Hænder! Derom ville vi blive mindede nærmere, naar vi komme ud til Orlogshavnens Ruiner; i dette Dieblif træder det mest frem for Opmærksomheden, hvor livstræt og mat

* Denne Dato angives af Sismondi; Gregorovius ansetter Tiden til 548.

trods sin uforgængelige Fasthed denne Mur nu hænger om Staden, fjernt fra dens Bygninger, ligesom en gammel Kjole om en Mand, der engang var fyldig. Og dog har hele denne Strækning endnu for kort Tid siden, 1849, hørt Seirsraab, vel ikke af egentlige Romere, men af Italienere, der førte af Garibaldi droge ud og tugtede den neapolitanske Konges Soldater.

Nu slaaer Campagnens Landluft os helt imøde, og snart ere vi igjen nær ved Tiberen — ikke fordi vi have forandret Retning, men fordi Floden atter gjør en af sine Bøininger —, og forbi Cappellet paa det Sted, hvor ifølge Sagnet Apostlene Peter og Paul toge Afsked, da de skulde henrettes, komme vi til den efter Branden 1823 nyopførte, endnu ikke helt færdige St. Paulskirke, der ligger tæt ved Floden. De af Selskabet, som ikke alt have seet den, maae gribe en anden Leilighed til at besøge denne mageløse Dandssejlsplads eller Salon med skinnende Marmorgulv og med dens Skov af Søjler, dette mislykkede Forsøg af den nuværende Katholicisme paa at være ikke blot rig, men ogsaa skøn og majestætisk. Udefra kunne de af Facaden, Klokketaarnet, den hele Form see Bevis paa, at samme Katholicisme heller ikke, naar den

er reduceret til smaa Midler og tvungen til at spare, forstaaer at være smagfuld. Det var vel, Betturin, smeld med Pidsken; lad os snarest mulig komme ferbi dette vidtstrakte, fremragende, forceret-afsmægtige Bæsen, et af de mange Symboler paa det moderne Pavedømme, som dette, skjæbnsvangert drevet frem af sin egen Natur, udfolder for Verden.

II.

Fra S. Paolo til Castel Fusano.

Hvor liflig Bjældeflangen nu i Stilheden lyder fra Hestene! Nu lægge vi først ret Mærke til, at vi kjøre med Bjælder, ligesom paa Slædefart hjemme, og idet Tanken saaledes uvilkaarlig føres mod Nord, bliver det os endmere paafaldende, at det er en næsten dansk Egn, vi kjøre igjennem. Den er flad, med blidt bølgende Bakker, med ung Aft og Elm, der hænger ud over Veien, hist og her med Ved ind til Græs- eller Kornmarker eller endog til en lille Have med Ebletræer. Hvor berømt end Floden er, paa hvis Bred vi kjøre, minder den dog snart En om Suusaa, snart en Anden om Gudena. Etsteds slynger Veien sig mellem nedhængende Træer saadan, at vi Alle tale om et bestemt Parti nær Skodsborg. Men saa komme vi igjen ud til et Sted, hvor Høiene tilvenstre glide ned til os i Vinier, som kun ere Italien egne; Mandeltræer staae med Blomster og Frugt; middelalderlige Ruiner og antike Minder vise sig; Epheu snoer sig om Træerne; fjernt gjenkjende vi de blaae Bjerge om Monte Cavi; tilhøre, paa den anden Side af Floden, have vi en bølgende

Kætte af hvidlige, glandsfulde Spider, der naae tilbage over Villa Doria Pamphili med dens Pinier og dens Triumphbue til Monte Mario. Nu er Solen alt bleven saa stærk, at vi stige af for at plukke grønne Grene til et Løvtag over os, og nu kommer det til den første Kamp, idet Prior med List bemægtiger sig endel af vore Grene og bortfører dem, ligesom nogle af Romulus's unge Venner engang bortførte Sabinerinderne, og vi springe ud og levere en Kamp, hvorunder det tiltrods for Blochs og Runebergs Tapperhed lykkes os at bringe idetmindste en Del af det Bortrøvede uskadt tilbage, hvilket var Mere, end Sabinerne kunde rose sig af. Det bliver os paafaldende, at Farten gaaer videre uden Sang; men dette hidrører, som oplyses, fra, at der tilfældigvis i vor eller første Vogn Ingen var, som kunde synge, og Sangerne, som alle vare komne i anden Vogn, kunde ikke vel aabne Munden for Støv. Alligevel glider Tiden saa mageløst godt. Vor utrættelige D. Petersen, der har udgjort Næringscomiteen, sidder hos Rudsfen med Madkurven mellem Fødderne og spørger jevnlig telegraphist Strøberg, Pharmaceuten, der sidder hos anden Vogns Rudsf med Vinankeret mellem Fødderne, om det er i god Behold. Un-

bertiden svares Ja, undertiden Nei, Vinen løber ud; stor Forfærdelse, Standsning, indtil vi endelig komme til den Overbevisning, at Telegraphen ikke er at lide paa, hvad den end siger. Det er forresten ingen Spøg; Ankeret indeholder sexten Mezzoer Dydsvin!

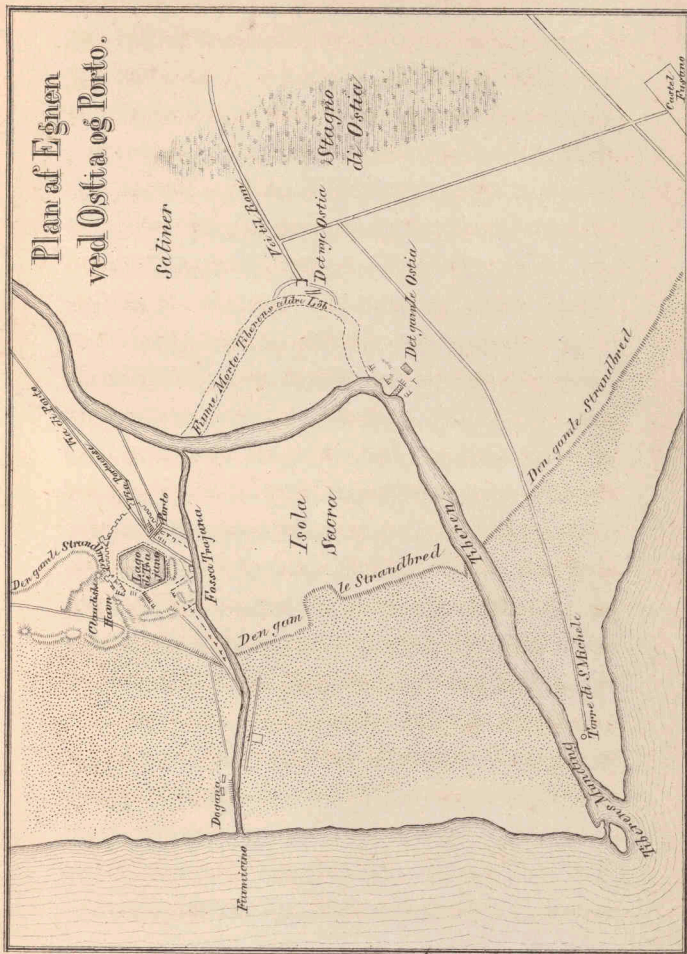
Det koster nogen Umage at forestille sig, at den Vei, vi nu kjøre paa, engang var saagodtsofom en Gade, der naaede fra Rom til Ostia. Fremmede, der komme til London, undre sig over, at Byen synes aldrig at ville høre op, at man kjører uafbrudt mellem Huse fra City langs Themsen til Greenwich, ja langt videre. Men i London og dens suburbs kommer man forbi smaa Huse byggede af Teglsteen, medens paa denne tre Mile lange Vei den ene pragtfulde Marmor-Villa afløste den anden. Det er nu Altsammen jevnet med Jorden, opløst i Støvet, der reiser sig under Hestenes Hov, og Synet af denne Vei kunde vel give den engelske Architect Sir John Soane Ideen til en Phantasi-Tegning, forestillende en Bild paa Ruinerne af Londons Børs*.

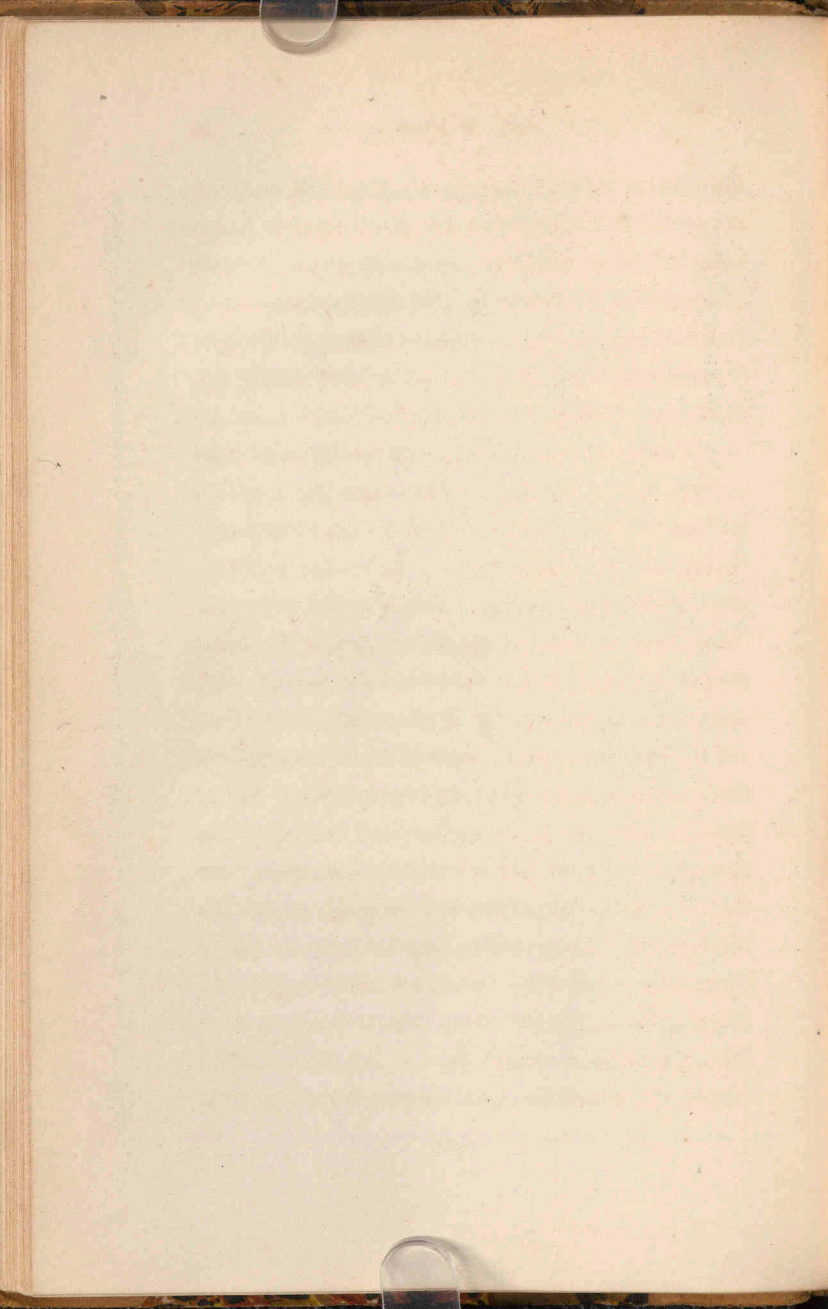
* Tegningen hænger i Soanes Museum og har formodentlig givet Macauleys Anledning til sin Yttring om Fremtidens Nyfæender paa Londons Ruiner, der tidt citeres.

Omtrent paa Halvveien er en Ofterie med det lidet indbydende Navn Malafede (Ewig), og lidt derfra komme vi paa en antik Bro over en Aa. Noget videre frem findes tilvenstre Ruiner af en antik Bandlekning.

Efter halvtredie Timers Kjørjel raaber den Forreste: „Havet!“ og vi fare Alle op for at see det; men endnu bestaaer Skuet kun i en fjern, hvidlig Stribe. Eggen, vi kjøre over, er lav og tillige trist: en uoverskuelig, graalig Flade med isprængte mørkegrønne Pletter, dels Sumpe, dels Krat eller Skov. Tilhøre, paa den anden Side af Floden affjæres Udsigten af en lav, nogen Høj-række, der skyder lodret ud mod Havet; tilvenstre taber Blikket sig i en sortgrøn Flade, om hvilken vi erfare, at det er Skov. Der er noget Primitivt, og især noget Ikke-Italienskt, ved dette Syn; man kunde troe, at man kom til en ubekjendt eller nysopdaget transatlantisk Kyst, hvis man ikke saa godt vidste, at man nærmer sig Steder, som Historien efter storartede, larmende og voldsomme Scener dødsstræt har forladt og overgivet til Elementerne. Smidlertid er det vistnok herfra, at man skal begynde Studiet af Roms ældste Historie; her peger Alt tilbage paa den Tid, da

Plan af Egnen ved Ostia og Porto.





Campagnen lige til Soracte og Monte Cavi endnu var Sø, Blanding af Tiberen og Havet, og da Civilisationens Historie begyndte med, at den en Mil brede Tiber brød sig Bei gennem Decima-Høiderne — som vi nys have passeret — fik Luft, trak sig ind i et snevert Leie, gjorde Plads for Skov, for Dyr og for Mennesker.

Nu dukker lige foran os Noget op, der ligner en By, det er Ostia. Skulde man ikke troe, at det var en By? Der er et middelalderligt Fæstningsværk, især bestaaende af et massivt, smukt, rundt Taarn med svære Machicoulis, og man skulde altsaa antage, at der var Noget at forsvare. Men det er saa at sige kun Coulisser til en By; bagved ligger saagodtsom Intet; Fæstningen har den Opgave at forsvare sig selv mod Tiden; forresten er det dens Pligt at forvare endel Galei-slaver. Der er en lille Garnison og en Kirke, naturligtvis. Man seer sidstnævnte tilvenstre, naar man kjører ind ad „Byens“ Port — et lavt og snevert Hul i den gamle Mur, der paa den indre Side tjener til Væg for Byen — og ind paa Byens Torv, der er som Gaardspladsen i et Gæstgiversted. „Byen“ bestaaer af et Par Huse, hvis civile Befolkning nok udgjør 16 Mennesker.

Det største Hus er Bispeboligen, som staaer tom, fordi Biskoppen af Ostia tillige er Biskop af Belletri og i mange Tider har resideret der. Det er en saadan By, at et lille Selskab for at besøge den paa en Dags Tid maa tage Levnetsmidler med. Det vil imidlertid længe blive vedligeholdt som Sagn mellem Roms Skandinaver, at Bissen og Runeberg en Dag i afvigte Marts Maaned pludselig gik derud, ankom henad Aften og overnattede der. Vel kunde de ikke faae et Stykke Kjød at spise, men derimod en hel Gjed, som de i Løbet af denne og næste Dag spiste „fra inden af udad“. Byen var endnu, efter en Maanedes Forløb, ikke kommen sig efter denne Lurus; vi saae ikke en eneste Gjed. Runeberg er stadig uundtømmelig i sin Pris af Galeislaverne, der frelst hans Liv, fordi de nemlig sov tæt ved ham uden at slaae ham ihjel. Vi saae Intet til dem, men hørte dem senere, henad Aften, fromt, men ikke skjønt, bede Ave Maria inde i Castellet. Af Byens øvrige Indvaanere saae vi omtrent kun Halvdelen, Gjæstgiverkonen i Døren og hendes Mand bagved hende, samt tre eller fire sygelige, forkrøbne Knøse, der vilde bære vor Bagage. Vi holdt et kort Rigsraad med os selv og vore Bet-

turiner og besluttede at opsatte Besøget i det gamle Ostias Ruiner til efter Frokosten. Da vi førte ud og svingede om Byen, saae vi klarlig, at skjøndt ifølge Geographien Tiberen ved Ostia falder i Middelhavet, ligger „Byen“ dog hverken ved Floden eller ved Havet, men som en Medusa eller Blæksprutte, der er bleven kastet paa Land og glemt af Bølgerne, visken og fortorret i Solskinnet.

Vi kjøre altsaa til Castel Fusano, i Pinieskoven.

Ja, der er omtrent en Fjerdingvei fra Ostia, tæt ved Havet, en Pinieskov. Man kan være saa underlig dum. Jeg var af de Pinier, der fra Rom sees paa Doria Pamphilis Høider, og af dem, der noget udenfor det franske Akademi synes at staae stille hvilede og betænksomt skuende ud over Bjerg og By, bleven bragt paa den Forestilling, at Pinierne levede ensomt i smaa Familiergrupper; jeg havde i Afstand glemt, at det var Naaletræer; jeg havde vænnet mig til at tænke paa deres lette, fine Krone som en Dameparasol, og paa deres ligesaa lette og yndefulde, undertiden ranke, undertiden svagt bøiede lyse Stamme som som en Gazelles Hals, og jeg havde aldrig ret

tænkt over, hvad jeg tænkte, eller undret mig over den sære Forbindelse af Gazelle og Parasol. Saa seer jeg med Et en vidtstrakt, mørkegrøn, alvorlig Skov af Pinier, ligesom en Nation eller en Folkestamme, der i Ensomhed havde søgt Ly for Verden, og istedenfor Parasoller syntes de tætte Kroner at ligne et mægtigt, frigerst Skjoldtag. Man kunde troe, at ved Sjælevandring vare de gamle Romere blevene til denne Skov og stode her i den Slagsorden, der overraskede Kong Pyrrhus.

Men snart vare vi i Pinieskovens Skygge, tætved det barocke lille Jagtslot, der tilhører Familien Chigi, og fik alvorligere Ting at varetage. Ret ligesom en Hær, der under sin Marsch kommer til en Plads, hvor Generalen byder Holdt, spildte vi ingen Tid med at berede vort Maaltid. Med vældig Arm løstede Samsons Fader, Carl Bloch, den hele Madkurv ud af Vognen, hvorpaa jeg Uværdige hjalp ham med at bære den et Stykke Vej. Men ret ligesom en Soldat, der finder Krigslivet besværligt og længes efter de magelige Dage i Hjemmet, deserterede jeg snarest mulig fra denne vanskelige Bestilling og blev afløst af Unglingen, hvis Haand meisler Odysseus og Kalyppo eller, vil Gud, engang skal meisle dem i Marmor —

in short, som Mr. Micawber vilde sige — Prior. Snart have vi fundet en Høi bestygtet af Pinier og med Udsigt — thi uden Udsigt kunne Kunstnerne ikke spise —; Priors Plaid bliver bredt som Dug, Servietter blive lagte derover, vi gaae tilbords paa gammel-romersk Vis, nemlig lægge os, og Kurven udsender sin Fylde af: Brød, Æg, Skinke, Dre- og Lammesteg, Ost, Appelsiner, Rosiner og Mandler. Det er Synd, at jeg saa prosaisk beskriver Kurvens udstrømmende Indhold. Det havde en Poesi, som kun den kan forstaae, der Kl. 5 om Morgenens har druffet Kaffe og derpaa kjørt fra Via Felice til Pinieskoven. Mens jeg nød denne Poesi, havde jeg stor Lyst til at besynge den i Hexametre; men da jeg havde nydt, var Lysten borte. Imidlertid var Vinanferet forlængst kommet tilstede, og skjøndt Vinen glædede vore Hjerter, gjorde Anferet os næsten tungsindige; thi det syntes med Rarrighed at hde den røde Drueslod, der skulde være deri. Forgjæves udregnede vi, at sexten Mezzoer ere omtrent thye danske Potter, og at der følgelig var næsten to Potter til Mands; Anferets underlige Tegn gjorde os forsigtige, og vi lovede hverandre at drikke lidt, for at vi ikke skulde være uden Vin til vort Mid-

dagsmaaltid. Alligevel vare vi i et prægtigt Lune; vor lille Resignation hang kun om vor kammeratlige Glæde som et let Slør over et smukt Ansigt; vi beværtede vore Betturiner og gjorde et Par Hunde lykkelige med Affaldet.

Efter en kort Siesta brøde vi op til Havet. Veien, der med sine brede Ravasliser seer ganske antik ud, løber i lige Linie gennem Skoven til Havet; men vi kunde desuagtet ikke see Vandet, fordi en høi Sandklit strækker sig tværs for Veien. Da vi nærmede os Klitten, bleve Nogle utaalmodige og løb trods det brændende Solskin og det hede Sand op ad Høien; de to Første, der kom op, raabte Hurra, svingede med Hattene og forsvandt; de to Næste stode et Dieblis stille, strakte Armene mod Himlen og forsvandt. Jeg fulgte næst, og jeg tænkte: De see Havet, det maa være et deiligt Syn; men, alligevel, da jeg kom op paa Brinken og saae, foer det i mig. Jeg saaer aldrig Ord til at beskrive den store, simple Skjønhed: det dybtblaae, friske, i Solen tindrende, ubegrændsede Middelhav, hvorfra en let, frisk Bestenvind stod ind, og den alvorsfulde, sandede, nøgne Kyst med dens svagt bølgende Sandhøie og dens Indfatning af mørkegrønt Buskads. Trods

Alt, hvad erfarne Folk i Rom havde sagt os om Badnings Farlighed paa denne Aarstid, og trods Manglen paa al mulig Badecomfort vare vi efter faa Diebliffes Forløb ude i Havet. — Ah! — Jeg har kun en Interjection til at beskrive det.

Ja, det var lifligt, skjøndt for mit Bedkommende blandet med en ganske besynderlig disharmonisk Følelse formedelst den bratte Overgang fra attraaløs, beundrende Skuen til rent legemlig Nydelse. Jeg forklarer Fornemmelsen paa denne Maade, hvorvel den var aldeles eiendommelig og laa udenfor al Erfaring. Hvor forfrisket jeg end var af det deilige Bad, kunde jeg dog ikke igjen faae Syn paa Havets Storhed og Skjønhed, men faae det som en stor blaa Badefumme indfattet i hedt, tindrende Sand. Drif og Kjeldberg søgte Ly under Buske for at tegne, Andre slentrede om „for at nyde Sølusten saa længe som mulig“, og jeg gik da ene tilbage i Skoven, lagde mig under et Træ og luskede Vinene — da faae jeg pludselig igjen Havet i dets hele Solglands og Majestæt, fornam dets Uendelighed, den hvide Ryststræknings alvorsfulde Taushed, mine Venners Raab, der forsvandt ligesom opslugte af Stilheden. Billedet tindrede saa pragtfuldt og mægtigt, at dets Glands

gik ind i mit eget Bæsen og forvandlede mig, saa at jeg uvilkaarlig erindrede og anvendte Anastasius Grüns Digt:

„Es lag ein kräftiger Jüngling
Am blühenden italischen Strand,
Zum blauen, ewigen Äther
Das flammende Auge gebannt“;

men idet jeg atter aabnede Vinene, fandt jeg hverken mig selv som Jüngling, ei heller noget Flammende i mig, der kunde udstraale af Vinene, hvorimod jeg saae, at jeg laa i en Skov, der ikke egentlig var smuk, under Træer, der snarest maatte kaldes melancholiske eller monotone, med grove Træk, paa tarveligt Græs uden Blomster. Jeg mærkede da, at Gudinden Maja drev sit Spil med mig, som hun saa ofte gjør i Tilværelsen, idet hun forhindrer, at den Skjønhed, som paa Afstand synes at være, bliver til fuld Virkelighed. Reiste mig da og gik ud af Skoven eller til en aaben Plet med en Høi og fik da igjen Syn paa Pinieskoven som Slagorden under opløstede Skjolde. Men nu vilde det paa ingen Maade være en romersk Slagorden; det var Helvetiernes, saaledes som Cæsar har beskrevet den, da de fra Dalen rykkede frem imod de romerske Legioner paa Høien

nær Genfersøen, kæmpede saa dødsmodig og bleve tilintetgjorte.

Sagen var, at jeg var husvild. Jeg havde forberedt mig paa at komme til Ostia og omlygende Ruiner; men denne Skov var en uventet Tilgift, og endssjøndt jeg vidste, at jeg maatte være paa berømt Grund, vidste jeg ikke, hvori Berømtigheden bestod. Dette kan let hændes i Italien og medfører en pinlig Fornemmelse, en urolig og frugtesløs Flagren af Phantasien. Jeg fremtog Notitser, som jeg for længe siden havde samlet om Ostia, men næsten glemt mellem Mængden af Optegnelser, som man maa gjøre, og som ofte ikke ret vække Ens Opmærksomhed, før man er paa Stedet, hvor de høre til. Der var til min behagelige Overraskelse et Citat af Virgil, Begyndelsen af 7de Bog, som beskriver, hvorledes Æneas paa sin Bei fra Troja kom seilende til Latiums Kyst og Tiberens Munding. Det var Morgen. „Havet var rødt af Solstraalerne, og fra den høie Æther glimrede Aurora i sin Rosenkarm. Fra sit Skib saae Æneas en udstrakt Skov. Igiennem Skoven flød Tiberen i yndige Bugtninger, med hvirvlende Haft og med meget, gult Sand. I Skoven lød Sang af mange Fugle.“ Æneas gif iland, slog

Veir og fældede Træ i Skoven. Her, i denne Pinieskov! Vel sandt, den skulde ifølge Virgils Beskrivelse være ved Tiberens Munding, en Fjerdingvei høiere mod Nord; men den „umaadelige Skov“ (ingens lucus) maatte dog ogsaa have strakt sig over dette Sted, og under de senere Kampe, langs Kysten, mod Kutulerne og deres Konge Turnus havde Kamppraabet lydt her. Hvilken besynderlig Fornemmelse at kunne, om end kun gjennem Digt og Sagn, ligesom røre ved Personer fra Eliaden!

Derefter fulgte Antegnelser om de Ruiner, vi skulde besøge; men det er bedst at vente med dem, indtil vi see Stederne, og naar Deltagerne i Toget nu skulde finde, at jeg veed Mere og har det, jeg veed, i bedre Orden, end da vi vare sammen, saa ligger det i, at der, mig bekjendt, intet Fuldstændigt og Sammenhængende er skrevet om Ostia, og at der saaledes er en Mængde Oplysninger, som man først savner, naar man er paa Stedet, og som man senere har en Fornøielse af at søge i historiske Værker og gamle Krøniker. Det varer forresten lidt endnu, inden enhver af os faaer Anledning til at give sit Bidrag til den fælles Viden. Sandheden er nemlig, at vi, da

vi atter samlede, opførte en Rampleg paa det Sted, som Anchises's og Venus's Søn og Didos Elsker havde poetisk helliget med sin fabelagtige Nærværelse for 3300 Aar siden. Vi havde en Artillerikamp med Piniekogler, og efter at have udfoldet stor Tapperhed og — for at spare paa Vinen — slukket vor Tørst i tvethdig rent Vand, der blev bragt os i en tvethdig ren Spand (hvad maaskee stakkels Æneas ogsaa havde maattet gjøre i en snever Bending), stege vi tilbøgs og kjørte tilbage til Ostia.

III.

Det gamle Ostia.

Udenfor det moderne Ostias Castel, som vi senere ville opholde os ved, forlade vi Bognene og gaae tilhøire ad en sandet Markvei i straa Retning mod Floden. Efter at have gaaet omtrent en Fjerdingvei komme vi da ind i en By, der i faa Skridts Afstand ikke kunde sees, fordi det øverste af den er forsvundet, og fordi det græsbevøgede Sand udenom den ligger 3 à 4 Alen høiere end dens nu udgravede Grund. Vi gaae paa en Gade af brede, uregelmæssige, men vel sammenføjede Ravasten; hist og her sees Hjulsporene af de Vogne, som førte der for 16—1800 Aar siden. I denne Del af den gamle By har dog ikke boet Levende; vi ere i en særegen Forstad, Begravelsesstaden, og paa begge Sider staae lave Mure, Levninger af Huse, som man — for at anvende et moderne Udtryk — brugte til Kirkegaard. I Husene paa Gadens høire Side, som vore Architecter strax af Murværket skjønte at henhøre til Republikens og Keiserdømmets Tid indtil ca. Hadrians Regering, sees Aftekruffer 3: Eigene bleve

brændte. Krukkerne staae i Rhynger paa 4, 5 Stykker eller flere, temmelig ubeskadigede. Paa Gaden venstre Side, der af flere Tegn sees at være fra en yngre Tid, 2det til 5te Aarhundrede efter Ch., er der i Reglen opad Siderne og paa Gulvet murede Senge, hvori Rigene bleve lagte ubrændte. Heraf at slutte, at vi staae imellem to Culturperioder, imellem Brændalderen og Høi- eller Begravelsesalderen, vilde være meget tiltalende for Forestillingen, men noget uoveligt, eftersom man langt inde i den classiske Hedenold finder begge Begravelsesmaader jevnfides, og bl. A. have vi vel Alle med stor Interesse oppe i Vaticanet seet den Sarkophag, som i 1781 blev opdaget i Scipionernes Gravhøi, og hvori laa Skelettet af Scipio Barbatus, Scipio Africanus's Oldesader, død ca. 290 før Ch. Men alligevel hviler der en sær Høitidelighed over denne Gade, hvor saa mange og ikke blot forstjellige, men dødsfjendtlige Aarhundreder — thi, at Christne ligge tilvenstre, kan ikke betvivles — have henbragt deres Døde, og hvor de ligge i det stille, sandede Døe nær det uendelige Hav ret som i Evighedens Forgaard. Indtrykket forøges, hvis man paa Stedet

mindes Dantes Vers (Skjærsilden, 2den Sang, V. 100—102):

„Dg mig, som nylig stod ved hine Strande,
Hvor Tibern i det klare Vand sig bølger,
Førte han venlig med sig over Blande“ —

hvilket figter til, at „alle Sjæle, der skulle gennemgaae Skjærsildens Luttring, indsfibes ved Munden af Floden Tiber“*. Uden at have været i Ostia og uden at vide Noget om denne Gravstads Tilværelse, men i mægtig Nationalfølelse og i dyb Tro paa Tiberstaden som kirkeligt og politisk Midtpunkt for Verden, henlagde Dante „Sjælenes Udsfibning“ til dette Sted, hvor vi nu finde de tomme Afsekruffer og Rigsfenge.

En Mængde Brudstykker af Søiler, Capitæler, Marmortavler o. desl. er samlet paa Gaden. Hvad der havde literair eller kunstnerisk Betydning, er bragt bort, hvilket jo efter Omstændighederne er ganske rigtigt, skjøndt intet Sted kunde være mere passende end dette til at see en Række af de Billeder, hvori den antike Hedningedom nedlagde sine dybsindige Forestillinger om Døden, og hvis Betydning lærtes i Mystierne. Jeg

* Molbechs Oversættelse.

saae intet andet Billede af den Slags end et Mosaikgulv i et af Husene tilhøre, hvor Pluto farer med Proserpina ned i Underverdenen. Af en saadan sort Pluto — der for de Antike ikke var forenet med noget Begreb om Ondt, men kun med Forestillingen om Jordens skjulte Dyb, hvor det Forgængelige hviler før Forryggelsen — kan man see, hvorledes Gaudens Skikkelse opkom hos de Christne.

Hist og her kan man see, at Husene have haft to Etager; men i øverste Etage har der hverken været Afstøkker eller Lig. Maaskee har den i Reglen været aaben, en Terrasse, hvor man anbragte Blomster, og hvor Familierne paa Helligdage gik ud, besøgte deres Døde og saae ned paa Folk, der kom reisende fra eller til Rom — thi det var Veien til Rom. Man bragte ikke sine Døde til et affides Sted, men holdt dem nær Livet og Færdseelen og viste dem megen Gæfhygt.

Gravstaden skilles fra den egentlige By ved en lav Sand- eller Jordbølge, hvor rimeligvis engang Befæstningsmuren stod, og igjennem en Aabning, der endnu viser de svage Levninger af en Port, gaar vi ind i de Levendes By. Indenfor Porten har der været en aaben Plads med

et Springvand. Byen selv ligger imidlertid ikke saaledes afdækket som Gravstaden; dens Gader ere enten endnu helt begravede eller afbrudte og ffilte fra hinanden ved uregelmæssig bølgende Jordforhøjninger, hvorfra hist og her Murbrokker rage op. Hvad der er udgravet, er mest lave Mure og Mosaitgulve, som man maa have de Lærdes Forklaringer til at finde Rede i, hvis de Lærde ikke ere uenige og gjøre En forvirret. Naar man gaaer i straa Retning mod Floden, vil man snart paa Gadens venstre Side finde et firkantet Hul, som man uden Lærdom kan interessere sig for. Her har boet en Vin- eller Oliehandler; thi de store Amphoræ, Vaser eller Dunke af Ler, hvori man opbevarede Vin og Olie, og som man for Kjøligheds Skyld nedgravede i Sand, staae endnu urørte. Hr. J. Kornerup omtaler i sine interessante Breve fra Spanien* som Noget, der var ham paafaldende i Murcia, „de saakaldte tinajas, Vaser paa 2 Alens Høide og 1½ Alens Gjennemsnit, som nedgraves halvt i Jorden og tjene til Opbevaring af Drillevand.“ Den samme romerske Skif, som vor Landsmand hist saae levende i Roms gamle

* Skildringer fra Spanien af J. Kornerup, 1860, Pg. 60.

Provinds, finde vi her begravet i Roms ældste Orlogshavn.

Noget dybere inde tilvenstre er Theatret eller dets ringe Rester. Man seer i Vue Spor af Tilskuerspladsen og lidt af Scenen.

Idet vi igjen gaae tilbage og fortsætte Veien tilhøire paastraas mod Floden, finde vi paa Gadens venstre Side tæt op til en tynd Hvedemark en Række Mosaikgulve, hvis Mønstre i høi Grad vække vore Maleres Beundring, saa at de strax give sig ifærd med at tegne. Efter det første Indtryk, og naar man erindrer, at man staaer i en gammel Søstad, antager man, at her har været en Slags Børs eller en rig Handelsherres Hus, og Forestillingen om, at her har været Familieliv, vækkes end stærkere derved, at man tætvæd, mellem Levninger af en lille Stue, finder en muret Indretning, der ligner et Arnested. Det saae virkelig ud, som om der nylig kunde have været Gryde over; men da vi undersøgte det, viste sig en anden Slags, ikke blot antikt, men ogsaa moderne Familieliv, idet en Mus, der var i interessante Omstændigheder, sprang op af sin Rede derinde i. Vi gif hurtigt bort for at lade Fruen komme hjem igjen i Ro, og da vi raadførte os med de Værde, fik vi den Forklaring,

at Stedet havde været en Palestra eller Fægteskole med tilhørende Bade beliggende et Par Trin nedenunder. Et Mosaikgulv af grovere Slags end det, der fæstelsætter Malerne, har hørt til Palestraens Atrium eller Forsal. I en Nische blev fundet en hovedløs Figur med Spor af stærk Bemaling og med den ene Fod eiendommelig afflidt. Statuen forestillede, antager man, en Guddom, hvis Fod af de Troende blev fæstet ligesom den middelalderlige Broncestatue af St. Peter i Peterskirken, hvis Fod er slidt paa lignende Maade.

Tæt op til denne Palestra med dens Thermer støder en Plads med Levninger af et Mithræum eller Tempel for den hemmelighedsfulde Mithrasdyrkelse. Vi have i Vaticanet seet Fremstillinger henhørende til denne Dyrkelse: En Tyr, der synes indhentet i Løbet og synker sammen, idet en skøn Yngling i phrygisk Hue (Mithras), der har naaet den, sætter sit ene Kne paa dens Ryg og stikker den med en Kniv i Siden af Halsen, medens en Hund slækker Blodet, der risler ud af Saaret, en Slange kryber ved Siden af og en Skorpion saa stor som en Krebs bider Dyret paa et ømfindeligt Sted. I Vaticanets Dyrstal sees paa en lignende Gruppe en Orn istedenfor Krebsen. I Louvre er

der et Basrelief, hvorpaa der ved det udstrømmende Blod er skrevet: Nama Sebesio, hvilket af de Sanskritlærde oversættes ved: Tilbedelse af det Rene. En fjerde Modification af samme Fremstilling nævnes af Furtwängler*; men det Billede har jeg ikke seet. Mithras=Fremstillinger fængsle altid Beskueren formedelt det Orientalisk-Mysteriøse, som hviler derover. Forklaringerne, som man kan læse sig til, tilfredsstille ikke. Mithras er oprindelig hos Perserne den Genius, der er Solen nærmest, men gjælder senere ogsaa som Repræsentant for selve Solen, Lyset, Aanden. Han offerer Dyret, den raade Naturmagt. Hans Tilhængere maae underkaste sig visse Prøvelser, før de blive „Mithras-Soldater“ og paatage sig den Opgave, „at overvinde det Naturlige“. Furtwängler tilføjer i det anførte Værk en Forklaring, ifølge hvilken Mithras er Mægleren mellem Ormuzd og Ahriman (Guden og den materielle Verden); Dyret forestiller den legemlige Menneskenatur; Slangen er Ahriman, der forhen har gjort Dyret urent; Dyret offres af Mithras for igjennem

* Die Idee des Todes in den Mythen und Kunstendmälern der Griechen, Freiburg 1860, Pg. 17.

Døden at komme til et høiere Liv. Alt dette ligner betydelig bibelske eller christelige Forestillinger, og seer man igjen paa Billedet, er man uvilkaarlig indtaget imod en saa vidtgaaende eller i saadan Form fremført Udtydning. Man gribes paany af det Mysteriske, af Tegnene paa den orientalske Længsel efter den ubekjendte Aand og dybe, angstfulde, beundrende Grublen over det mægtige Regemlige; man paamindes ogsaa om Sammenhængen mellem visse christelige Forestillinger og ældre Naturreligioners Philosophi; men man føler tillige bestemt, at naar denne Tankesfuldhed skal søges bragt i System, maa det helst stee i Ord, der ikke ligne de testamentlige, fordi et væsentligt Element pienlytlig er fjernt fra Mithras: Sind og Sands for det egenlig Menneskelige og Gudsdommelige, Kjærlighed til Menneskene.

Denne Gudsdyrkelse blev bragt til Rom ca. 70 f. Ch. af ciliciske Sørøvere, som Pompeius havde taget tilfange. Senere kom Præster fra Persien, og Mithrasdyrkelsen tog under Keiserne et mægtigt Opsving. Tiberius havde paa Capri et Tempel for den; under Trajan blev den officielt anerkjendt som Del af den offentlige Gudsdyrkelse. Heliogabal skal have offret de smukkeste Børn, han

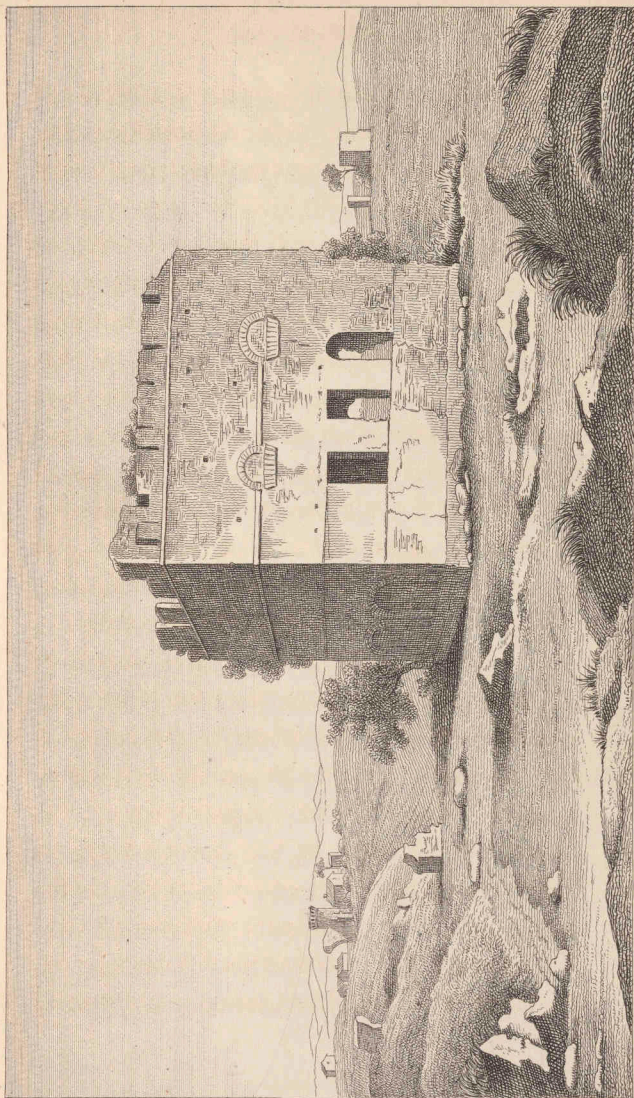
kunde finde, til Mithras; men dette Barbari blev dog ikke senere efterlignet. Dyrkelsen blev forbudt Aar 378, da Christendommen havde faaet saa megen verdselig Magt, at den kunde forfølge.

Her har, som sagt, været et Tempel for Guden. Ruinen viser en aflang Hal med en Apse, i Hallens Midte er et Alter og et halbrunt Hul, hvori Offerdyrets Blod løb ned. Der er en latinsk Indskrift, som siger, at Cajus Caelius Hermaeros, antistes hujus loci, dette Steds Forstander, oprettede det paa sin Beløftning, de sua pecunia. Der er en anden Indskrift til Guden af L. Agrius Calendis. Ved Altrets Sider fandt man Statuer af Mithraspræster.

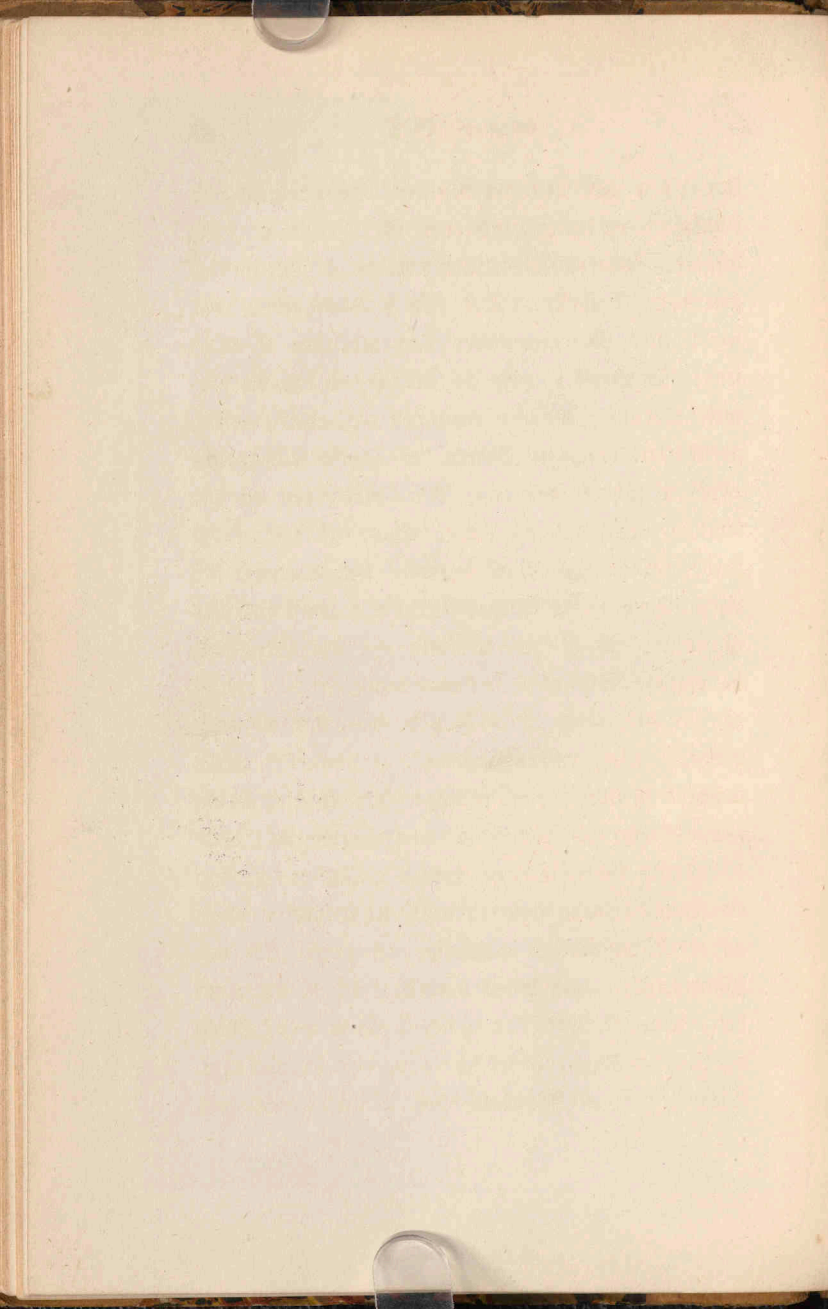
Idet vi fortsætte vor Vej til Floden, finde vi Spor af, at der har været en Landingsplads; Mogle mene endog, at det har været Havneporten, Porta marina. Tætved skal have været et stort Oplagssted, Emporium; saaledes udtyder man de ukjendelige Levninger. En af Arkitekterne gjør os opmærksomme paa en Sagttagelse, han har gjort ved flere Ruiner i Nærheden af Floden. Det staaer i Sten næsten saa tydeligt, som om det var trykt, at vi ere i en By, der har levet et fattigt Liv ovenpaa et rigt og stærkt; thi der er Murværk,

hidrørende fra offentlige Bygninger, Bandlebninger o. desl., som oprindelig vare af fortræffeligt Arbeide, men hvorpaa senere er blevet mangelfuldt og daarlig repareret.

Vi have hidtil gaaet og seet ned for at finde Staden og blive pludselig med Overraskelse opmærksomme paa, at i nogen Afstand tilvenstre en rød, høi, firkantet Bygning seer ned paa os. En Almuesmand, der kalder sig Cicerone, har hele Tiden fulgt os og, hver Gang vi samlede, nærmet sig i den Tro, at vi behøvede ham. Nu seer han af vore Miner, at der er Noget for ham at fortjene, og jeg finder, at det er bedre at spørge end være stolt. Han svarer: Det er Jupiter-Templet. Svaret var galt; men det ledte os paa rette Vej. Sagen var, at Ingen af os, om vi end havde læst Noget om Ostia, havde faaet den Forestilling, at der fra Oldtiden var levnet en saa høi Bygning, hvorimod vi vidste, at en vis Ruin havde faaet det urigtige Navn Jupiter-Templet. Et Tempel har det været, og hvad der nu staaer, og som er fremstillet paa vedlagte Tegning, er kun Cella'en, den indre, murede Helligdom, hvor Gudebilledet stod. Der kom kun Eys ind gennem Døren; hvo der i Middelalderen eller Renais-



Tempelruin i Ostia.



fancetiden har benyttet Ruinen, naturligviis som Fæstning, og brudt Vinduer m. M. deri, kan jeg ikke angive. Murværket er fortræffeligt, øiensynlig fra den gode Reisertid. Det var i Glandstiden beklædt med Marmorplader, og udenom Cella'en stode Spilerækker. Foran Indgangen var en sexspilet Forhal, og foran denne en vid, rund, aaben, af Spiler omgiven Plads, en Forsamlingsplads eller en Slags Forum. Ved Indgangen og paa Gulvet viser Cellaen endnu Spor af det pragtfulde, farvede Marmor, hvormed den var udstyret. Af en Forhøining kjendes Altret eller Gudebilledets Piedestal. I Nicher, to runde og fire firkantede, have staaet Statuer. Under Bygningen — der er ca. 68 Fod lang og 60 Fod bred — findes Hvælvinger. Det er mærkeligt nok, at Navnet Jupiter-templet ligesom ved Tradition har knyttet sig til denne Bygning. Man veed af Historien, at Castor og Pollux især bleve hædrede i Ostia, at de, som en Katholik vilde sige, vare Byens Skytspatroner, og at Mangfoldige valfartede til deres Tempel. Man kunde heraf synes berettiget til at slutte, at dette Tempel, der stod høit, i Midten af Byen og ved sin Masse beherskede den, var helliget dem. Men jeg siger ikke dette for at vove mig ind

mellem Archæologerne med en lærd Gisning. Jeg veed, at dette er ligesaa farligt som for en Uvedkommende at træffes paa den londonfke Stock-Exchange (Fondsbørs) i Børstiden: han bliver strax sat paa Døren.

Atter gaar vi nedad mod Tiberen og fortsætte vor Vej langs Floden forbi Jordhøje, der endnu ikke ere udgravede, og naaer endelig Torre Boacciano, Ruin af et antikt Taarn, der i Middelalderen blev brugt som Fæstning. Vi kunne ikke komme ind, af to Grunde: først, fordi Custoden, der har Nøglen, boer etsteds paa den anden Side af Floden, og dernæst, fordi der ingen Trappe er foran den høje Indgang. Nærvæd Taarnet er en rund Jordhøi i Terrainet, og her mener den lærde Ribby*, at den romerske Flaade for ca. 1900 Aar siden laa for Anker, da den blev tagen af ciliciske Sørovere. Det er en Tanke, der tiltaler Phantasiaen, og jeg vil antage det, hvis den lærde Ribby eller hans Arvinger ville gaar ind paa min Idee om Castor- og Pollux-Templet. Men jeg bør dog tilføie, at Andre holde for, at Stedet var en Løseplads.

* Viaggio ne' contorni di Roma.

Nu er der ikke Mere; her holder Vyen op; videre mod Vest er Intet uden Sand, og det eneste Levende i dette Døde er den gule Tiber, der imellem lave, sandede og græsbevogede Bredder, 40 à 50 Alen bred, glider forbi ud til Havet. Be-
 skinneth af Solen synes den ensomme Flod at kaste et mysteriøst-vidende, trist eller ondt Blik paa Menne-
 skenes Færd, naar de, selv fyldte med Fremtids-
 haab og Livsbegjær, travle omkring mellem de
 Menneskehjem, som den for Artusinder siden har
 seet blive reiste, plyndres, stjændes, forgaae og
 blive forglemte.

Hvilken er da denne døde og begravne Vyes
 Historie? — Vi kunne mindes dens Hovedpunkter,
 idet vi gaae tilbage til det moderne Ostia, hvortil
 vi nu have en lille halv Mil.

Saa snart Rom under Ancus Martius, eller
 for ca. 2,500 Aar siden, havde strakt sine Er-
 obringer til Kyften, sendte man en Coloni her til
 Tiberens Udløb og anlagde en befæstet Stad, dels
 for her at have en Havn, dels for at sikke sig
 den vigtige Salttilvirkning fra den lille salte Sø
 i Nærheden. Denne lille Sø strakte sig øst og
 sydøst for Ostia ned til Skoven (ved Castel Fu-
 sano) og stod i Fortiden gennem en kort, bred

La eller Canal i Forbindelse med Havet. Nu er Laen næsten tilsandet, og Søen er et Morads, som findes betegnet paa vort Kort (Pg. 42) med Stagno di Ostia, det stillestaaende Vand ved Ostia. Men endnu indeholder Moradsjet Salt nok til Salinerne.

Ostias antike Havn var selve Flodmundingen. Det Ostia, i hvis Gader vi nu gaae, ca. tre Fjerdingvei fra Havet, laa virkelig dengang, inden Kysten var voxet saa overordenlig ved Sand, umiddelbart ved Middelhavet. Saa snart Rom i Krigen med Karthago fik en Orlogsflaade, havde den sin Station her. M. Claudius Marcellus, „Roms Sværd“, laa her med en Flaaede, da Slaget ved Cannæ blev tabt, og sendte 1,500 Matroser til Rom for at hjælpe til at sikke Staden imod Hannibal. Herfra Ostia afgik Scipio i Aaret 212 f. Ch. med en Flaaede af 30 femradaarige Skibe til Spanien. Den Første, der indtog og plyndrede Ostia, som senere oftere skulde have denne Skjæbne, var Marius under Kampen med Sulla, Aar 86 f. Ch. Sny Aar senere, da Rom under de indre Uroligheder havde tabt Herredømmet over Havet, gik ciliciske Sørøvere saa vidt i deres Driftighed, at de angreb en romersk

Flaade, commanderet af en Consul, der laa ved Ostia og erobrede den. Dette gav Anledning til Ciceros Udbrud* i Talen pro lege Manilia, der foreslog, at Pompeius med overordenlig Fuldmagt skulde have Anførselen for at vaske denne Skændselsplet af det romerske Navn og udrydde Søroverne. Som foran omtalt troer Ribby at have oppe i Sandet fundet det Sted, hvor Flaaden dengang laa for Anker.

Allerede i Oldtiden var der imidlertid begyndt en Tilstand af Kysten, saa at Ostia ved Begyndelsen af vor Tidsregning ikke længer laa ved Havet, og den længe overveiede Plan til en ny Havn udførtes endelig af en Hersker, der i Historien gaaer for Nodot, Keiser Claudius, som en halv Mil nordligere lod grave en Canal, en ny Flodmunding, og tæt nord for denne anlagde et overordenligt Værk, maaskee Verdens største Kunsthavn. Vi skulle om et Dieblif omtale dette Arbejde, naar vi have sluttet Ostias Historie. For-

* Namquid ego Ostiense incommodum atque illam labem atque ignominiam reipublicæ quærar, quum prope inspectantibus vobis classis ea, cui Consul populi Romani præpositus esset, a prædonibus capta et oppressa est.

medelst hine nye Anlæg gif vel Skibsfart, Handel og Driftighed for en stor Del bort fra Ostia; men Byen bevarede dog endnu en bethdelig Velstand, fordi den var et hødet Badested. Ligesom Brighton, Hastings, Ramsgate o. s. v. nu blomstre og stadig udvides med nye, smukke Bygninger og Kirker saagodtsom alene ved, at de formuende Londonere tage dertil i Saisonen, saaledes var der ogsaa et rigt Liv i Ostia, Templer for de Guddomme, der vare i Mode, reiste sig — vi gaae over deres Mosaikgulv, Bloch, Drif og D. Pesterfen tegne dem —; Roms Patriciere og gyldne Ungdom, der i Juli og August tyede hertil for at forfriske sig ved Vandet og Spvinden, slentrede om paa Forum udenfor det store Tempel og gif i Theatret for at see Christne kæmpe med vilde Dyr — thi Ostia var en af de Byer, hvor Christendommen tidligst blev forkyndt og havde sine Martyrer —; pragtfulde Villaer laae mellem Rosenhaver omkring Byen, hvor der nu er trostesløst Sand. Pinieskoven, hvor vi spiste Frokost, strakte sig tæt til Byen. Selv Rejsere have hyppig været her; Antoninus Pius lod opføre de pragtfulde Thermen (Bade), hvis Ruiner vi nys saae; Aurelian, der byggede en Mur om Rom, anlagde i Ostia et

Forum. Byen skal i sin Blomstringstid have havt ca. 100,000 Indvaanere.

Sit bethdeligste Knæk fik Ostia derved, at Keiserne forlagde Residensen til Byzanz; saa drog det Meste af, hvad der regnede sig til fashion, i samme Retning. I de hundrede Aar, som næst fulgte, er Byen mest berømt eller omtalt som Hjem for christne Familier, blandt hvilke St. Augustinus's. De store Begivenheder, hvorunder Ostia gif til Grunde — Folkevandringens Anfald paa Rom — vil det være rigtigst at berøre, naar vi komme til Portus, fordi samme Skjæbne ramte baade Staden og den befæstede Havn, men sidstnævnte var den stærkeste og activeste og holdt længst ud. Det synes, at Ostia fik Dødsstødet allerede ved Vestgotherne (ca. 410); thi Alarik, Vestgothernes Konge, Grækenlands Erobrer, var her i Aarene 408 og 410. Endskjøndt han opførte sig forholdsvis human, er det dog let forstaaeligt, at alle Steder, som hans Gother besatte, lede stærkt, og ifølge et latinsk Vers af Rutilius Numatianus, som Ribby anfører, var Ostia i Aaret 420 forladt og øde. Saa snart der var et Diebligs Ro, vovede Indvaanerne sig hertil igjen; men i Aaret 455 fik man Besøg af Vandalerne, og i det 6te

Aarhundrede, medens de ødelæggende Kampe førtes mellem Belisar og Ostgotherne, indtog Sidstnævnte Ostia og nedbrød dens Fæstningsmure. Saa kom Longobarderne og saracenske Sørøvere. Den ene Tourist skriver ud af den anden, at Sørøvere i det 7de eller 8de Aarhundrede ødelagde Ostia i Bund og Grund; men det er ikke sandt. Naar saadanne Folk ødelægge en By, skeer det med Ild; de have hverken Tid eller Øyst til anstrengt Nedbrudelsesarbejde. Men Ruinerne fremvise ikke Spor af Ild, og saavel af gamle Be-retninger som af, hvad vi tydelig see for os, have vi Vidnesbyrd om, hvordan det gik til med Ødelæggelsen. Folk flygtede fra den ubeskyttede By eller bleve dræbte af Fjenderne eller omkom af Sult eller af Pest. Naar man begav sig paa Flugt, medtog man ikke Søjler, Statuer, Basreliefs o. desl.; alt Saadant havde intet Værd, selv om man førte det til Rom, hvor Fjender, Hungersnød og Pest ligeledes rasede og bragte Indvaanertallet ned til faa Tusinde; Barbarerne plyndrede heller ikke den Slags Sager. Templer og Huse bleve staaende med meget af deres Marmorpragt, og saaledes stode de aldeles forladte, i fuldstændigt Øde, i et Par hundrede Aar. Byg-

ningerne forfaldt, Sandet voxede, og den sydlige Vegetation groede derpaa. I Aaret 834 besluttede Pave Gregor d. 4de for de gamle Minders og for Salinernes Skyld at anlægge en ny, befæstet By her i Eggen. Denne By blev bygget en lille Fjerdingvei længer inde i Vandet, og man hentede Bygningsmaterialier fra den gamle, tilsandede, overgroede By. Blandt de vigtigste Bygninger, der i de følgende Aarhundreder omtales i det nye Ostia, var, næst en eller to Kirker, en Kalkovn. Man gravede nemlig i den gamle Stad, fandt Marmorstatuer, Spiler o. desl. og brændte dem til Kalk. For at have det endnu nemmere anlagde man Kalkovne inde mellem selve Udgravningerne. I Tidens Løb bleve ogsaa disse tilsandede, og man har nu udgravet dem ved Siden af de ældste Ruiner, tildels endnu forsynede med Marmor, der skulde brændes. Saaledes, og ikke under nordiske Barbarers eller arabiske Skrøveres Hænder, tilintetgjordes stor Kunstherlighed i Roms Orlogshavn og fornemme Badestad. De, som udførte Værket, vare Italianere; men det er sentimentalt at bebreide dem det; skulde de ligge uden Tag over Hovedet, for at vi nogle Aarhundreder senere skulde have flere Antiker at beundre? Det

er ganske det samme Spørgsmaal som: Skulde de Romere, der fra Hadrians Mausoleum fastede Statuer ned paa de stormende Ostgother, hellere ladet Fjenderne komme op uden Modstand? Nu kan man ifkun af det, som er forefundet, og som mest er opstillet i Vaticanet og Lateran-Museet, gjøre sig en Forestilling om, hvilken Rigdom der er gaaet i Raskovnene. Videnskabelig ledede Udgravninger begyndte i Slutningen af forrige Aarhundrede, især paa Foranledning af den portugisiske Gesandt, Don Diego di Norogna, Skotten Gavin Hamilton, og den britiske Consul i Rom, Mr. Fagan, og de fortsættes nu af det archæologiske Selskab, der har sit Sæde paa Capitolium.

De Kunstværker, der ere fundne i Ostia og opstillede i Vaticanets Museum, ere væsentlig følgende: En Juno; en næsten kolossal Minerva; en Hygæa; en Fortuna med et Diadem og et Slør, der hænger over Baghovedet og formodentlig skal antyde det Mysteriøse ved Lykken; en Æskulap; en Ganymed; Brudstykke af en kvindelig Skikkelse med et særdeles skjønt Draperi; en anden Kvindestikkelse, der er bleven restaureret som Ceres; „Drengen med Svanen“; Efteraaret, en liggende Kvinde, omgivet af Bacchanter; Vinteren, en

Figur omgiven af Genier, der lege med Svaner og Skildpadder; den berømte, skønne Buste af Augustus som ung; Buste af hans Datter Julia; en udmærket Buste af Commodus; kolossale Buster af Claudius og Antoninus Pius; Buster af Tiberius, Hadrian og Lucius Verus; et Basrelief forestillende Ceremonier ved Mithrasdyrkelsen; en Cybele-Præstindes Sarkophag; Nonius Asprenatus's Sarkophag; en allegorisk Skikkelse, der ligner Middelalderens Fremstillinger af Satan. — I Lateran-Museet indrettes flere Sale til at modtage arkitektoniske Brudstykker fra Ostia; der staaer allerede bl. A. et med straalende rigt Mosaik indlagt Stykke af et Værelse eller af et Tempel med en Niche for en Guddom eller for et Springvand. — Til England gik bl. M. Følgende, som Gavin Hamilton udgravede: En Venus, en kolossal Antoninus; ligeledes en kolossal Hygea.

IV.

Porto.

Vi maae erindre, at vi i denne Egn, i ringe Afstand fra hverandre, have to døde Stæder og en halvdød. Den anden af de døde er Porto eller Portus Augusti, det store, mærkværdige Havneværk, ved hvis Anlæg, som i det Foregaaende fortællig berørt, Ostia allerede for over 1800 Aar siden mistede Noget af sin Betydning. Læserne ville paa Kortet (Pg. 42) see Levningerne af dette Værk lidt nordlig for Ostia, og de ville tillige der bemærke en Arm af Tiberen, som vi ikke hidtil have omtalt, og som heller ikke er et Naturproduct, men en gravet Canal. Tiberen havde nemlig oprindelig kun een Munding, den, som sees flyde forbi Ostia; men idetmindste et halvt Aarhundrede før Christi Fødsel bemærkede man med Uro, at det Sand, som Tiberen fører med sig, satte sig af, besværede Flodens Løb og udvidede Stranden. Ostias Havn blev derved usikker og mislig og var desuden altfor lille for den stedsse voxende Verdensstad; i uroligt Veir kunde Skibene, der bragte Korn fra Sardinien, Sicilien, Ægypten, ikke finde

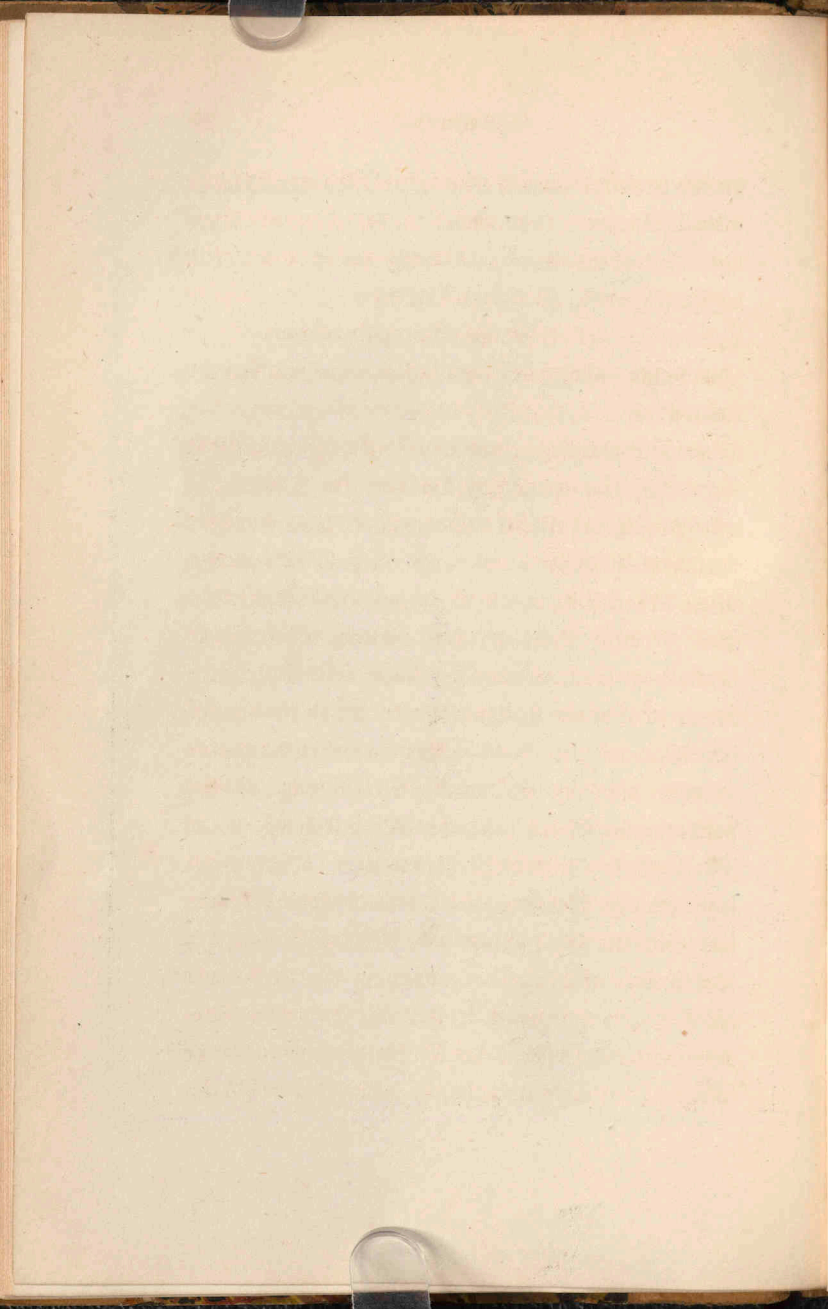
en sikker Ankerplads, og Roms Proviantering var derved udsat for Fare — thi selve Italien havde som Følge af flere Omstændigheder ophørt at dyrke Jorden paa en saadan Maade, at det kunde brødføde sig selv. Hertil kom, at den Due, Tiberen gjør ved Ostia, antoges at hemme Flodens Løb og bidrage til de Oversvømmelser, hvoraf Rom ofte led. Allerede Cæsar havde den Plan at anlægge en Havn, der var „Rom værdig“, i denne Egn; men Omkostningerne og Vanskelighederne gjorde ham betænkelig, og han blev myrdet, inden mange af hans store Planer kunde udføres. Ogsaa August bestjæftigede sig med Planen, men lod den igjen falde. Jo mere Roms Befolkning steg, og jo mere det blev tydeligt, at Keisernes Magt støttede sig paa den store, fattige Folkemasse, desto mere følte Nødvendigheden af at gjøre Noget, for at man stadig kunde holde Mængden i godt Lune ved Korngaver og ikke lade den blive irriteret ved Oversvømmelser. Hvad der havde gjort Geniet betænkeligt, udførtes nu af Keiser Claudius. Vort Aarhundrede, der kaldes det upartiske, fordi det er saa forskende, har ogsaa søgt at rehabilitere Keiser Claudius, og navnlig have Teo og Ampère af de store, fornuftige Værker, han paabød, sluttet

fig til hans Fornuftighed. Ampère gaaer tillige ud fra en Buste af denne Keiser, der findes i Vaticanet og hvorpaa Hovedet unægtelig er tænksomt og idealt. — Vigner det? — Det har Ampère glemt at faae oplyst. Smidlertid synes det temmelig vist, at Claudius var en Mand saavel af stor Værd som med høie Ideer om en Keisers Pligter, men at han tillige led af en Sygelighed, der undertiden lammede hans Sjæleevner, og desuden drak han. I et af sine lyse og store Dieblikke optog han Cæsars Plan, kaldte Ingenieurer og Architecter til sig og spurgte, hvad Anlægget vilde koste. De svarede, at naar de gjorde et Overflag, vilde det vise sig saa umaadeligt, at Tanken maatte opgives. Saa bød han dem skride til Værket uden Overflag.*

For det Første gravede man nu en Canal, hvorved man gav Floden et nyt, lige Udløb i Havet.

Strax norden for det nye Udløb blev Havnen anlagt. Man gravede først et stort Bassin paa selve Stranden og murede det op, inden man lod

* Hist. des grands chemins de l'empire Romain, par Nic. Bergier, Bruxelles 1736.



Havet strømme ind. Udenfor, ud i Havet, byggede man i Bueform to umaadelige, ca. to tusinde Alen lange Stendæmninger. Juvenal beskriver malerist og syndig disse Moloer i Ordene:

Porrectaque braccia rursus,

Quæ pelago occurrunt medio, longeque relinquunt
Italiam —

o: de udstrakte Arme, der mødes med Havet imellem
sig og gaae langt bort fra Italien.

Foran Abningen anlagde man, hvad Engelskmændene kalde en breakwater, en Stendæmning til at bryde Bølgenes Magt og sikre Indseilingen. For at skaffe sig fast Grund til at bygge denne paa sænkede man det store Skib fyldt med Sten, som under Caligula havde bragt en Obelisk fra Egypten til Rom. Paa denne breakwater opreiste man et Fyrtaarn, Efterligning af det høitberømte Pharos udenfor Alexandrien, et af „Verdens syv Undere“, og indenfor Dæmningen lagde man en Piedestal til at bære Keiserens kolossale Billedstøtte. Havnen ved Civita Vecchia, der blev anlagt af Trajan og endnu er til, og Ramsgates Havn, der nylig er udført, ere begge nøiagtige Efterligninger i det Smaa af hine to buede Moloer. Claudius oplevede ikke at see Værket

fuldført; det blev indviet under Nero og kaldtes først Portus Neronis, senere Portus Augusti (oversat: enten Keiserhavnen eller Havnen, som den første Keiser havde paatænkt der) eller ogsaa blot „Havnen“, Portus (ital. Porto).

Ved at grave en ny Flodmunding frembragte man imellem de to Mundingen en Ø, der i Oldtiden hed Libanus almæ Veneris, den hulde Venus's Duft, af Roserne, der opfyldte den. I Hedningedommens sidste Dage, eller indtil det 3die og 4de Aarhundrede, herskede i Rom den Skik, at man drog ud til denne Ø mellem Ostia og Portus, offrede til Castor og Pollux og fornøjede sig mellem Roserne. Nu ere Roserne kvalte af Sandet, og Den hedder Isola sacra, den hellige Ø, hvilket Navn den, som man mener, fik af, at Constantin d. Store skænkede den til Kirken i Ostia, eller ogsaa af, at der blev reist en Kirke for S. Hippolyt, Martyr ca. 230. Havneværkets Mægtighed vidner tilstrækkelig om det høie Trin, hvorpaa Ingeniørvidenskaben stod hos Rømerne; men alligevel var der begaaet en Feil. Ved at grave et nyt Flodleie tog man Kræften fra den Arm, der løb forbi Ostia; men man bragte ikke hele Flodens Kraft ind i det nye Løb, saa at Tiberen nu, delt i to

Udløb, havde mindre Bøne end før til at føre sit Sand langt ud i Havet. Følgen heraf var, at Rhytens Tilstand gik endnu hurtigere for sig, og inden 80 Aar maatte Trajan udrense Claudius's Havn og fandt det desuden nødvendigt at tilføie den indre seksantede Havn, man seer paa Kortet, en darsena, som Italienerne kalde en saadan indre Havn, paa Engelsk: dock. Han satte tillige ved en Canal Havnen i Forbindelse med Floden, saa at man kunde seile fra Havnen til Rom og ikke, som ved Claudius's Havn, først maatte ud paa Havet og saa ind i Flodmundingen. Om Alt dette har der været heftig Strid mellem de Færde. Endnu 1824 beviste Carlo Fea*, at Trajan og ikke Claudius havde ladet den høire Flodmunding grave; men senere blev ved selve Porto fundet en Sten med Indskrift, der viste, at det historisk er gaaet til, som beskrevet i det Foregaaende.

Rom havde saaledes endelig faaet en Havn, der var det værdig, og hvilket Liv her har været, kan man danne sig en Forestilling om, naar man betænker, at Rom med dens omgivende Campagne paa den Tid vistnok var beboet af mindst tre Millioner

* *3 Alcune osservazioni o. s. v., Roma 1824.*

Mennekker, der for en stor Del fik deres Korn tilført ad denne Vej, og saa var her tilmed Orlogshavn. Man kaldte Portus og Ostia „Roms Dine“. Hoffets Flytning til Byzanz skadede ikke Portus saa meget som Ostia, fordi Hoffet ikke kunde tage Folkemængden og dens Nødvendighedskrav med sig; men inden 80 Aar derefter kom Folkevandringeren.

Den første af de saakaldte Barbarer, der feirrig betraadte disse Egne, var Vestgothernes Heltekonge Alarik. Da han i Aaret 408 havde nærmet sig Rom fra Nord, stormede han ikke Byen, men omringede den og drog med en Del af sin Hær mod Portus og Ostia, indtog begge Stæder og holdt nu Rom afflaaren fra Tilførsel. „Man talte i Rom henved atten hundrede Senatortaladser eller store Bygninger tilhørende Rigmænd, og mangen Senators Indtægt blev anslaaet til en Sum, der i vore Penge vilde udgjøre 15 Millioner Rigsdaler.“ Denne Bemærkning af Sismondi (i Hist. de la chute de l'empire Romain) giver dog kun en ufuldstændig Forestilling om det Rom, som Alarik saa for sig. En stor Del af hine Senatortaladser vare udstrakte som Byer, med Haver, Lunde, Templer, Theatre, Bade o. s. v.

Selve Centraldelen af Staden, fra Colosseum til Trajans Forum, var en uafbrudt Række af Marmortempler, Basilicaer, Triumphbuer, og over det Hele fremragede paa Capitolium Jupitertemplet og Borgen og paa Palatinerbjerget „det gylbne Hus“, det umaadelige Keiserpalads. Hele Staden var prydet med en saadan Mængde af Marmorstatuer, at de saae ud som en Befolkning. Og i Husene, Paladserne, Templerne fandtes de Skatte, som Rom havde plyndret fra den hele Verden. Men naar ikke Statuerne vilde stige ned at kæmpe, var der Ingen til at forsvare al denne Herlighed. Det Gneste, som overgik Stadens Pragt, var Folkets Overdaad, Kraftløshed og Feighed. Det havde ikke Mod til at stride og maatte nu falde paa en værre Maade. Da Marik havde sat sig i Besiddelse af Flodmundingerne, udbrød snart en skræffelig Hungersnød i Rom. Indenfor Murene var idetmindste en Million Menneffer. Rømerne bleve tvungne til Maaltider, der vække Gysen; de spiste Menneffekjød, ja man fortærede sine egne Børn. Man vilde ikke lade noget Middel uforsøgt til at faae overnaturlig Hjælp, og da man i Kirkerne havde paakaldt alle himmelske Hærskarer, tog man d. 1ste Marts 409 sin Tilflugt til de gamle Guder

og bragte dem Offre, „som Loven forbød“. Den uynkelige Keiser Honorius, der havde ladet Stilicho dræbe og selv var i Sikkerhed i Ravenna, havde ingen Hær og lovede dog bestandig Undsætning. Dette kostede mange Tusinder Livet. Endelig anraabte man Marik om Barmhjertighed, og endstjøndt det var blevet hans Livs Mission at erobre Rom — thi i lang Tid havde han bestandig troet at høre en Stemme tilraabe sig: Gaa og indtag Rom! — saa var han dog saa imponeret af Stadens Storhed, Herlighed og Berømmelse, at han lod sig nøie med 5000 Pund Guld, 30,000 Pund Sølv, 4000 purpurfarvede Skind, 3000 Silkefjortler og 3000 Pund Peber og drog bort til Etrurien. Men det var, som om Keiser Honorius havde svoret Rom Undergang; han brød alle Overenskomster med Marik, og denne kom igjen 410. Nu var der nogle Tropper i Staden, og Gotherne, der ikke forstode sig paa Beleiring, vilde have Vanskelighed ved at tage de høie Mure. Men allerede i denne tidlige kristelige Periode bekæmpede Secterne, Arianerne og Athanasianerne, forbitret hinanden i Rom, og Christendommen havde desuden paa den Tid bevirket, at man ikke brød sig om Stat og Fædreland. Selv i Rom habede man

egenlig Rom, fordi de gamle Templer endnu stode; men forresten havde Christendommen kun til den hedenfke Sandfelighed føiet Sentimentalitet og Intolerance.* Gotherne vare Arianere, og nogle af deres Tro aabnede dem Porten Salara, den samme, som Hannibal forgjæves havde stormet. Natten til d. 24de August 410 drog Gotherne ind — „Verdens Herskerinde“ var i Barbarernes Vold. Gotherne eller Hunner, som fulgte med dem, antændte strax Sallusts Palads eller Villa paa Monte Pincio, og efterat Natten var hengaaet i Angst og Forfærdelse for Befolkningen, begyndte om Morgenens Plyndringen, under hvilken kun Kirkerne skaanedes. Midt under Rædselsscenerne, som maatte opstaae i en saadan Stad given til Pris for vilde Krigere, indtraf en af hine besynderlige Begivenheder, hvoraf Historien opviser adskillige, naar nordiske Gemhytter ere under Paavirkning af Sydens Glands og Minder. En gothisk Krigs traadte ind i et Hus, hvor en Vombefru var ene med en stor Skat af Edelstene. Han

* Jvfr. en Skildring af Datidens Rom efter Ammianus Marcellinus og St. Hieronymus i Gregorovius's: Geschichte der Stadt Rom im Mittelalter, I. Pg. 134 og flg.

vilde gribe til, og hun sagde, at han kunde gjøre, som han vilde; men han skulde vide, at denne Skat tilhørte Apostlen St. Peter. Gothen ilede til Kongen, der bød ham bringe Skatten til St. Peters Kirke. Da dette spurgtes, styrtede Alle, Gother og Hunner dryppende af Blod, Roms Befolkning, Geistlige, Kvinder og Børn, der Dieblicket i Forveien havde faret til alle Sider i vild Angst — Alle styrtede sammen, og i en umaadelig Procession, syngende Hymner, drog man til Peterskirken og bragte Apostlen hans Eiendom. Marik benyttede sig heraf til allerede efter tre Dages Forløb at føre sine Krigere ud af Rom. Men hvad der i de tre Dage var blevet plyndret, kan man tilnærmelsesvis gjøre sig en Forestilling om deraf, at da Marik kort efter giftede sig med Keiser Honorius's Søster Placidia, bestod hans Brudegave i hundrede gothiske Unglinge, der hver bare en stor Guldskaal fyldt med Edelstene — en Del af Mariks Andel i Byttet.

I Mai 455 viste Vandalernes Flaade under Genserik sig udenfor Portus, indtog Havnen og drog imod Rom. Disse Vandaler, der nys havde erobret det nordlige Afrika og vare forstærkede med Berber og Maurere, og hvis Navn

ikke ganske med Rette er blevet ensbetydende med Barbari og Grumhed, ankom som Følge af en tragisk Begivenhed, en Familieroman i de høieste Kredse. I Aaret 454 var der idetmindste een kysk Hustru i Rom; hun var gift med Senatoren Petronius Maximus. Keiser Valentinian, der var gift med Theodosius den Ungres Datter Eudoxia, fastede sine Dine paa Petronius Maximus's Hustru, og da hun afviste ham, skaffede hans Hofmænd ham et Middel til at faae sin Villie. Petronius spillede en Dag Brætspil med Keiseren, og da han tabte en betydelig Sum, forlangte Keiseren hans Ring i Pant. Med Ringen ilede en Eunuch til Senatorens Hustru og viste hende den som Bevis paa, at han kom fra hendes Gemal og skulde hente hende op paa Slottet til Keiserinden. Da hun kom til Paladset, blev hun bragt til et affides Gemak og ladet ene med Keiseren. Ved sin Hjemkomst bebreidede hun sin Husbond hans Troløshed, og da Petronius saaledes fik Alt at vide, besluttede han Keiserens Død og lod Planen udføre ved Hjælp af Snigmordere, da Valentinian en Dag holdt Revue paa Marsmarken. Men Petronius Maximus greb tillige Leiligheden til at bestige Keiserthronen, og da hans Gemalinde imidler-

tid var død af Græmmelse, tvang han Valentinians Enke Eudoxia til at ægte sig og betroede hende Bryllupsnatten, at og hvorfor han havde ladet Keiseren myrde. Da sendte Eudoxia hemmelig Bud til Genserik og indbød ham til at erobre Rom.

Petronius Maximus havde kun været Keiser i 77 Dage, da han fik Budstabet om Vandalernes Ankomst til Portus. Han gik aldeles fra Sands og Samling, tænkte ikke paa at gjøre Modstand og vilde flygte tilføds; men paa Gaden blev han stenet af Folket og hans Lig kastet i Tiberen. Folket tænkte heller ikke paa Modstand. En Biskop (Pave) Leo d. 1ste drog ud ad den Portuensiske Veie for i Christi Navn at holde Genserik borte. Leo var nogle Aar i Forveien dragen ud imod Attila, der i Spidsen for Hunnerne truede Rom, og havde mødt ham i Norditalien. Den romerske Kirke siger, at da Attila saae op, saae han over Pavens Hoved Apostlene Petrus og Paulus, der vinkede ham bort, og dette frelst Rom. Rafael har forevigt dette Sagn i et af sine store Frescobilleder i Vaticanet. Men Genserik havde ikke saadanne Dine som Attila, han saae ikke Apostlene, og Alt, hvad Leo kunde op-

naae af ham, var Vofte om, at Staden ffulde fkaanes for Ild og Sværd. Saa drog Vandalerne ubindrede ind og plyndrede uforfthret i fjorten Dage. Deres Skibe laae langs Tiberen og modtog Størstedelen af Byttet; en Del blev bragt bort paa Vogne. De bortførte alle Statuer fra Keiserpaladset, fordi Genferik vilde pryde fit Palads i Karthago med dem — altsaa ganffe fom Romerne havde handlet i Karthago, Korinth o. f. v. — og de afbrøde Taget af Jupitertemplet paa Capitolium, fordi det var af forghldt Bronze. Egeledes bortførte de til Karthago endel af de jødiske Guldkar, fom Titus havde taget i Jerusalem.* Blandt de Kvinder, fom Genferik tog med fig, var — Eudoxia.

Næfte Gang Portus træder op i Historien, er Havnen og Floden belyst af en i hin Periode overrassende heltemæssig Kamp. Keiserriget var omfthrtet af Odoacer (Aar 476) og Odoacer over-

* I det næste Aarhundrede, da Belifar indtog Karthago, sendte han disse jødiske Tempelstatte til Constantinopel, og der gaaer Sagn om, at Justinian af en Jøde blev gjort opmærksom paa, at enhver Stad faldt, hvor disse Kar urettelig gjemtes, hvorfor Justinian sendte dem til en kristen Kirke i Jerusalem. Nogle af disse Tempelkar havde dog allerede Aarif taget med sig fra Rom.

vunden af de Gothers Konge, den store Theodorik af Verona, i vore Sagaer kaldt Dibrif af Bern, og efter at Theodorik længe og med Bælde og Mildhed havde været Konge af Italien, var snart efter hans Død (Aar 526) hans Rige blevet opløst, Vestgotherne vare dragne bort, og Ostgotherne kom i Kamp med Ostromerne eller Grækerne (Constantinopel) om Herredømmet over Italien. Ostgotherne vare et kraftigt Folk, med stor Culturevne, med Sands for Lov og Orden og med Vresfrygt for de antike Minder. Men Rom foretrak Afhængighed af Constantinopel, langt mindre for det gamle Slægtskabs Skyld, end fordi Gotherne vare Arianere. „Fra Constantinopel havde de“, som en gothisk Officier ved den Heilighed bebreidede dem, „aldrig faaet Andet end Skuespillere og Røvere“. Dog kom nu fra Constantinopel en Mand, der ikke var nogen af Delene: Justinians store Feltherre Belifar. Han tvang Gotherne til at forlade Rom og lagde Besætning saavel i Byen som i Portus, hvis Fæstningsværker Theodorik havde udbedret. Men de adspredte Gotther samlede sig under deres Konge Vitiges og beleirede Belifar i Rom, Aar 537. Portus blev indtaget; men med ifkun 5000 Mand forsvarede Belifar Rom mod 150,000 Gotther, „hvis Ryttere

og Heste vare flædte i Bern". Den store Hærmagt gik næsten aldeles tilgrunde under Stormen paa Roms Mure. Under et af disse Angreb, paa Hadrians Gravmæle (Castel S. Angelo), var det, at Romerne eller Grækerne forsvarede sig ved at nedkaste de store Marmorstatuer paa Gotherne. Men Belisar blev kaldt til Asien, og en ny Hælfønge optraadte blandt Gotherne, Totila, som igjen førte dem imod Rom (544). Ved denne Leilighed havde Romerne besat Portus, og Belisar, der ilede Rom til Undsætning, bragte lykkelig en Flaade med Tropper og Levnetsmidler til Portus. Men her blev han standset, fordi Totila med al den Krigskunst, som stod til hans Raadighed, spærrede ham Veien. Midtveis mellem Rom og Portus havde Totila flaaet en Bro af svære Træstammer over Floden og nedenfor Broen trukket en Bernlænke fra Bred til Bred. Ved hver af Broens Gænder var opført et Træcastel forsynet med talrig Besætning og Kastestykke. Belisar havde ingen Tid at spille; thi i Rom var Hungersnøden saa stor, at man igjen spiste Menneskekød. Tohundrede Kornskibe omgav han med en stærk Skandsflædning, bagved hvilken han stillede Krigere, og foran disse Skibe drog en svømmende

Brandmaskine. Det hele Tog blev af Dyr trukket op ad Floden. Da Belisar forlod Portus, efterlod han en Besætning og paalagde dens Commandant Isak, under ingen Omstændigheder, selv om han hørte, at han (Belisar) var i største Nød eller var falden, at forlade Portus. Toget satte sig i Bevægelse ledsaget af Krigere paa venstre (nordlige) Side af Floden. Gotterne saae det med Forundring nærme sig, og først da deres Bagter ved Tjernkæden vare huggede ned og Kæden var sprængt, ilede de til fra Leiren for at forsvare Broen. Belisars taarnhøje Brandstib lagde til Træcastellet tilvenstre og stak det i Brand; to hundrede Gotter omkom i Ilden. Men det andet Castel og Broen forsvaredes af Gotterne med højeste Tapperhed, medens Belisar førte sine Skibe og Krigere imod dem. Smidlertid erfarede Isak i Portus, at Tjernkæden var sprængt og Castellet stuet i Brand. For ogsaa at faae Del i Æren og Byttet ilede han, tiltrods for Belisars bestemte Ordre, over til Ostia, satte sig i Spidsen for nogle Ryttere og angreb Gotternes Leir. Et Dieblis adspredte han de overraskede Gotter; men de samlede sig, omringede ham og toge ham tilfange. Midt under Kampen ved Broen fik Belisar Bud

om, at Isak var fangen; han troede, at hans Næstcommanderende var fangen i Portus, at Havnen var taget, og vendte om for at gjenerobre den. Da han ankom, fandt han Portus i god Behold, og Smerten over at være bleven saaledes vildledet og have tabt Dagen kastede ham paa Sygelseiet. Var denne Kamp stor og besynderlig, saa var Tilstanden i Rom nofsaa overordenlig. Den keiserlige Commandant, Vessas, havde været i Besiddelse af Fødemidler og solgt dem til umaaelige Priser, saa at alt Roms Guld var kommet i hans Hænder. Befolkningen, der ikke længer kunde kjøbe Føde, omkom eller vovede Livet paa at flygte ud af Byen forbi Gotherne. Da Belisær trak sig tilbage til Portus, var der i Byen, foruden den lille Besætning, kun nogle saa tusinde Mennesker, der knap kunde holde sig opreist. Vessas sad rolig mellem sine Gulddynger; han var sikker paa, at Gotherne ikke kunde tage Murene ved Storm. Men en Nat, ved Auletid 546, lukkede fire isauriske Soldater Porta Asinaria op for Gotherne. Totila holdt sine Krigere sammen og lod den hele Nat blæse i Trompeter, for at Befolkningen kunde the til Kirkerne. Vessas flygtede, men maatte lade sit Guld i Stikken; det blev til-

ligemed Alt, hvad der endnu var af Værði i Rom, plyndret af Gotherne. Den Mildhed, som Totila viste i Førstningen, veg dog af en eller anden Grund for Brede; thi han lod en Del af Murene nedrive, bemægtigede sig de tiloversblevne Senatorer som Gidsler og jog hele den øvrige Befolkning ud af Rom. Da han drog mod Syd til nye Kampe, stod Rom i fyrrethve Dage aldeles øde. Indbildningskraften har vanskeligt ved at udmale sig dette: En Stad, der kort Tid i Forveien havde haft en Million Indvaanere, og hvor Templer, Paladser, Huse, om de end havde lidt nogen Overlast, stode opreiste og tindrede med deres Marmor — aldeles øde. Endelig drog Belisar ind, og endel af de bortflygtede Beboere vendte tilbage, og da de mægtige Vandledningerne fra Keiserferten vare ødelagte og man ikke formaaede at istandsætte dem, begyndte man nu i sin Fattigdom at bygge ved Floden og tog Materialierne af Marmorstaden paa de syv Høie. — Jordstjælv hjalp med til at omstyrte den.

Portus blev, efterat Belisar var kaldet fra Stalien, erobret af Totila i Aaret 548, og derfra drog han igjen mod Rom, der forsvaredes af den keiserlige Hærfører Diogenes med 3000 Mand.

Ved Krigslist tog Totila Staden og vilde nu indrette sig, ikke som forbigaaende Erobrer, men som Konge af Italien, som Theodoriks Efterfølger. Han kaldte Beboere til Rom, søgte at istandsætte de gamle Mindesmærker, lod endog holde Væddeskjorsel paa Circus Maximus — for sidste Gang fandt denne antike Festlighed Sted i Rom, given af en Gotherkonge! Men naar Gotherne vilde lade Italien nyde Fred, vilde ikke Østromerne. Narses kom fra Constantinopel, og den ridderlige Totila faldt ved Taginas 552. Portus nævnes igjen i Forbindelse med Narses; han tog den med Storm.

Saa kom Longobarderne, indkaldte, som man mener, af selve Narses, der var bleven fornærmet af Hoffet i Constantinopel, og med dem kom nye Ødelæggelser. Men om vi ogsaa kunne finde Portus's Navn indblandet i nye hærgende Tog og Beleiringer, yder det intet historisk Udbytte, og vi gaae nu i Northed over til det Sidste, Enden paa Portus's Liv og Tilværelse.

Det mægtige Værk bukkede ikke under for Tjendehaand. I Rom havde lidt efter lidt reist sig en ny verdslig Magt, Biskoppen eller Paven, der først gjorde Ghen Tjenester, derpaa betragtede sig som dens Herre. Af de frankiske Monarcher,

Pipin og Carl d. Store, der betvang Longobarberne, fik Paven omtrent Aar 800 foræret noget Land, der senere vorede til Kirkestaten, og hertil regnedes Portus. Under de frankiske Monarchers Indflydelse blev der nogen Ro tillands; men nu optraadte en ny og frygtelig Fjende tilføes: Araberne. I Aaret 830 eller 31 erobrede de Sicilien, og Italiens Kyster vare udsatte for deres Anfald. For at sikke sig imod dem opreiste man langs Kysten befæstede Vagttaarne. Da Gregor d. 4de i Aaret 834 anlagde en lille befæstet By tætved det gamle Ostia, lod han de faa Indbyggere i Portus flytte hertil; selve Claudius's Havn lod han tilstoppe, for at Søroverne ikke der skulde finde et Landingssted og Tilhold — ligesom vor Dronning Margrethe gjorde ved flere danske Havne for at sikke dem mod Victualiebrødrene. Leo d. 4de søgte nogle Aar senere at give Portus nyt Liv og reparerede lidt paa Havn og Mure. Han skaffede tillige Byen Indbyggere, nemlig nogle Corsikanere, der forjagne fra deres Ø af Saracenerne vankede husvilde om i Mellemitalien. Men de døde snart af Hjemvee og af de usunde Udsundstninger fra Havnen, der var bleven Sump, og Portus sank endelig uforstyrret hen i Død og

Ode. Den af Claudius og Trajan gravede nye Tiberarm forsandedes, og hvad Handel og Skibsfart, der kunde finde Sted, gik paany ad den gamle Arm forbi Ostia, indtil Aar 1612, da Pave Paul d. 5te lod den høire Tiberarm oprense. Roms Søhandel gaaer endnu denne Wei, forbi den i Sand begravede antike Keiserhavn.

Denne Tilstand er en af Beshynderlighederne ved denne Ryst. Ved blot at see paa det vedspiede Kort (Pg. 42) vil man faae et Indtryk af Egnens triste Ode, og idet man bemærker Levningerne af den gamle Havn ligesom kastede op paa Stranden og halvt begravne i den, vil man maaskee dele Besøgnernes Fornemmelse af, at Naturen har forenet sig med Barbarerne om at hærge denne Ryst. Vi have allerede berørt, at Forsandingen dog for en stor Del hidrørte fra selve Civilisationen eller fra den Maade, hvorpaa man vilde hjælpe Naturen ved at grave en ny Tiberarm. Der savnes Oplysninger om, i hvilket Forhold Sandet tiltog fra den Tid, da Keisercanalen anlagdes af Claudius, og til den stoppedes i Middelalderen. Men fra den Tid, da den paany aabnedes af Pave Paul 1612, har man Maalinger at gaae efter. Et Taarn som Clemens d. 14de i Aaret 1773 opførte i

denne Egn, lidt længere mod Nord, og som dengang stod ved Havets Rand, er nu c. 370 Alen fra Vandet. Et andet Taarn, Torre di S. Michele, der blev bygget i Aaret 1569 ved Flodens Munding, er nu 2,800 Alen fra Havet, og omhyggelige Maalinger have udvist, at „den hellige Ø“ tiltager ud mod Havet med $12\frac{1}{2}$ Fod aarlig. Denne Tilfandning gaaer kun for sig paa en Strækning af ca. $1\frac{1}{2}$ Mil. Lidt sydligere, ved Porto d'Anzo, staae endnu Levninger af Villaer paa Havbredden, hvor de engang bleve byggede. Man kan ved stille Veir see ned i disse Levninger og faae en Forestilling om den Tid, da Middelhavets hele italienske Kyst var som indfattet i en Ramme af Marmor, Mosaik og Guld.

V.

Ny Ostia.

Vi have nu seet de to døde Stæder og vende igjen tilbage til den tredie, hændende, der blev bygget af det gamle Ostias Sten, optog de faa Rester af Befolkningen i Ostia og Portus, og hvis Historie er en Fortsættelse af begges.

Det gamle Ostia havde staaet i stor kirkelig Anseelse; thi Apostlen Paulus skal have prædiket der og indsat en Biskop, og hvis dette er tvivlsomt, er det dog historisk, at Bispedømmet blev stiftet i Martyrernes Tid, og at Constantin d. Store viste det en særlig Værfrygt. I den katholske Kirke forsvinder ingen Erindring, og Hensynet til at gjenoprette Bispesædet var sandsynligvis en betydelig medvirkende Grund til, at Gregor d. 4de Mar 834 „gjenopbyggede“ Byen, d. v. s. anlagde en lille befæstet Plads omtrent en Fjerdingvei øst for, hvor det gamle Ostia havde staaet. Et andet Hensyn var at sikre sig Saltet fra Salinerne og at have en fast Plads imod de faracenske Sørøvere.

Den lille befæstede Stad forhindrede imid-

lertid ikke Saracenerne fra i Aaret 846 at seile ind i Tibermundingen og efterat have taget Ostia og besat hele Egnen gjøre et Streiftog mod Rom. Det lykkedes saa godt, at de kom i Besiddelse baade af St. Pauls Kirken, der endnu ligger udenfor Roms Mure, mod Syd, og af St. Peter, som dengang ikke var draget ind i Befæstningen, mod Nord. I disse to Kirker, der vare blevene skaaede af de christne Gotther og Vandaler, var opdyndet umaadelige Skatte, saavel antike Kunstværker, Gemmer, Edelstene o. s. v. som Alt, hvad Constantin, Theodosius, Honorius, Pipin, Carl d. Store havde bragt i Foræring til Christenhedens øverste Helgene. Alt dette blev et Bytte for Muhamedanerne, der tilmed gjorde sig en Fornøielse af at vanhellige begge Kirker og deres Reliquier, ja selv Apostlenes Grave. Fra Ostia seilede de bort med deres uhyre Bytte, og man havde kun den Trøst, at en Storm sønder slog idetmindste nogle Skibe, og paa Strandbredden fandt man nogle saracenske Lig med Edelstene i Lommerne.

Saracenerne viste Bytt til at komme igjen, og en Flaade nærmede sig 849. Men Paven, Leo d. 4de, havde sluttet Forbund med Stæderne

Neapel, Amalfi og Gaeta, der sendte Galeier til Ostia. Paven begav sig selv til Vhen og var Vidne til, at Saracenerne bleve besejrede i et Søslag. Denne Søseir ved Ostia er Gjenstand for et af Rafaels store Frescomalerier i Vaticanet.

En Biskop af Ostia (eller Portus) blev Pave under Navn af Formosus i Aaret 891, og en Episode af hans Historie er saa særegen, saa karakteristisk for Tiden, at vi ville dvæle et Dieblisk ved den, skjøndt den er selve Ostia uvedkommende. Partierne i Rom bekæmpede hinanden med brutalt Raseri. En Modpave blev valgt og døde. Formosus døde 896. Flere Paver besteg Thronen, døde eller bleve dræbte i Løbet af et Aar. I Aaret 897 blev en af Formosus's bittreste Fjender Pave under Navnet Stephan d. 6te. Han lod holde en Rigssynode over den døde Formosus, og Synoden besluttede, at Formosus's Lig skulde stilles for Retten. Liget, der havde været jordet i otte Maanedes, blev opgravet, iført Pavedragt og sat paa Pavestolen i Conciliesalen. Ved Siden af Liget blev stillet en Diaconus som Defensor, medens Stephan d. 6tes Advocat optraadte som Actor og beskyldte Formosus for at have været en Usurpator. Den Døde blev domfældt, den pavelige

Dragt revet af Riget, de tre Jingre, hvormed han givet den apostolske Velsignelse, afhuggede, og Riget blev slæbt ved Fødderne ud af Salen, gennem Gaderne og styrtet i Tiberen. Man skulde af en saadan umenneskelige Scene slutte, at Roms Indvaanere paa den Tid vare halvvilde og i deres Sædvaner og Udseende lignede de germaniske Barbarer, som Tacitus har beskrevet. Men en samtidig Historiefriker, Rotherius af Verona*, beretter om dem, at de levede i pragtfulde Huse, der skinnede af Guld, Purpur og Fløil, drak de fineste Vine af kostelige Drickekar, havde Dandsesinder, der dandsede for dem under Maaltidet, spillede Tærninger, sov med deres Concubiner paa Sifepuder, læste Messe med Sporer paa Støvelne og stege tilhæst for at jage med Falke.

Det er allerede i det Foregaaende omtalt, hvorledes Ny-Ostia eller Gregoriopolis i Førstningen nærede sig og voksede, nemlig ved at tage Sten fra det gamle Ostia til sine Bygninger og ved at brænde antike Statuer, Søjler o. s. v. til Kalk. Ligeledes er omtalt, at da Tiberarmen ved Portus

* Jzfr. Rotherius von Verona und das 10te Jahrhundert von Albrecht Vogel, Gena 1854.

tilsandedes, gif Roms Søhandel paany denne Vej for en Stund. Herved fik Ny-Ostia nogen Betydning og kom til at spille en historisk Rolle, navnlig paa Cola di Rienzos Tid. Den fik sin Del af den kortvarige Glands, han kastede over Rom, og nød godt af den Sikkerhed, Livlighed og Handel, som bragtes tilveie. Man erfarer af den Tids Historie, at „den evige Stads“, det engang verdensbeherfskende Roms Hovedindtægt bestod i Udbyttet af Ostias Saltværk. Saltet blev opbevaret paa Capitolium, i den Hvælving i Klippen, der engang var Rigs-archiv!

I den Periode, da der samtidig var tre Paver: Gregor d. 12te i Gaëta, Johan d. 23de i Rom og Benedict d. 13de i Tortosa, og da Johan Hus optraadte, kom en af Gregors Tilhængere, Kong Ladislaus af Neapel, med en Flaade af Galeier og med 8000 Mand til Ostia, bemægtigede sig Havnen og Staden og vilde marschere mod Rom. Men Paolo Orsini drog ud imod ham fra Rom og forjog ham. Ladislaus kom dog igjen tre Aar efter (1413), og denne Gang forjog han Pave Johan fra Rom. Den flygtende Pave drog efter nogen Omflakken til Costnitz, hvor han bl. A. skulde præsidere ved Hus's Domsældelse, og hvor

han selv blev affat, idet blandt hans mindste Forbrydelser anførtes, at han havde forført ca. tre hundrede Nonner.

I bemeldte Tidsrum spiller Ostia ogsaa en Rolle ved de tragikomiske Finansberegninger, som hin Pave Johan d. 23de og Kong Ladislaus af Neapel gjorde, da de for en kort Stund havde sluttet Fred med hinanden (ca. 1410—12). Efter som Krigen havde tilveiebragt megen Nød i Rom, gjorde de Regning paa, at der nu vilde skee stor Tilførsel af Korn og Vin fra Neapel, og for at tjene derved lagde Kongen en høi Udførselstold paa begge disse Artikler, medens Paven samtidig lagde en høi Indførselstold paa dem. Følgen heraf var, at Ostia stod tom og Rom led Nød. Da Ladislaus 1413 havde brudt Freden og drog ind i Rom, „kostede en Rubbio Korn atten Guldfioriner, og mange Familier døde af Sult*. Kongen lod komme Korn fra Sicilien og uddelte det gratis eller for billig Pris, hvorfor man viste ham stor Ære“. Kort efter drog han til Florens og blev forgivet paa en høist besynderlig Maade.

* Stefano Infessura: Diario Romano i Edhards Historia Medii Ævi, T. II. Pg. 1873.

Men efter at vi nu have fulgt denne Egn's Historie igjennem den antike Tid med dens Herlighed og i dens Fald, de barbariske Ødelæggelser og Middelalderens Forvirring, kommer endelig Renaissancens, Gjenføðelsens Tid. Den var for Roms og især for Ostias Bedkommende kun kort; men den kaster et glandsfuldt Skjær over Egnen og har netop her i Ostia efterladt et Monument, hvis Historie paa besynderlig Maade er knyttet til Historien om Renaissancen og dens Undergang, nemlig:

Castellet.

Man var kommen ud over den blot sandse- lige Pragt og havde ophørt med at slaae istykker; man studerede de antike Værker og søgte at bringe den nye Tids Bevidsthed ind i skjønne Former; man frembragte christelig Kunst. Den udgik fra en frigerst og flittig Borgerstand i Florens, Pisa, Siena, Venedig o. s. v., der selv levede tarvelig, men vilde smykke sine Stæder med Taarne og Raad- huse og bygge Kirker til Guds Ære. For Roms Bedkommende beroede Alt paa Paven's Personlig- hed; men saasnart Urolighederne og Kirkestridig-

hederne vare afgjorte paa Conciliet i Constanz, seer man ogsaa Paven følge den almindelige italienske Bevægelse. Martin d. 5te (1415—31) byggede endel, og da under Nicolaus d. 5te Keiser Frederik d. 3die kom til Rom 1452 og saae de Bygninger, som Paven og hans nærmeste Forgængere havde opført, „maatte Keiseren, der selv forstod sig paa Architectur, erkjende, at de i Smag og Skjønhed overgik dem, han selv havde“.*

I Maret 1453 blev Constantinopel indtaget af Tyrkerne, og kort efter blev Otranto erobret af Muhamed d. 2den, der havde fæstet sit Blik paa selve Rom. Af den vaagnende Skjønhedsfand og af Faren for Muselmændene fremgik Castellet i Ostia. Det blev paabegyndt af Cardinal d'Estouteville, Biskop af Ostia (Cardinal i 1439, død 1483). Han var af normannisk Slægt, Ulling af en af Heltene i Bannerslaget 1138 og beslægtet med Familien Frontdeboeuf, der spiller en Rolle i „Svanhoe“. Han var en virksom og meget streng Mand. Man fortæller som Bevis derpaa Følgende. En Thy, der var greben paa fjerst Gjerning, skulde hænges; men Dyrighedspersonen havde

* Hist. des Papes.

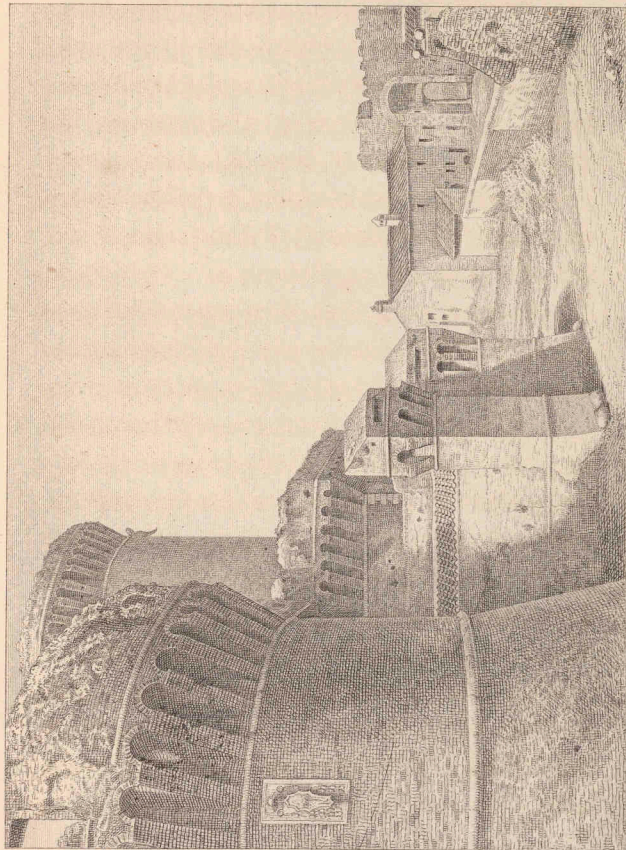
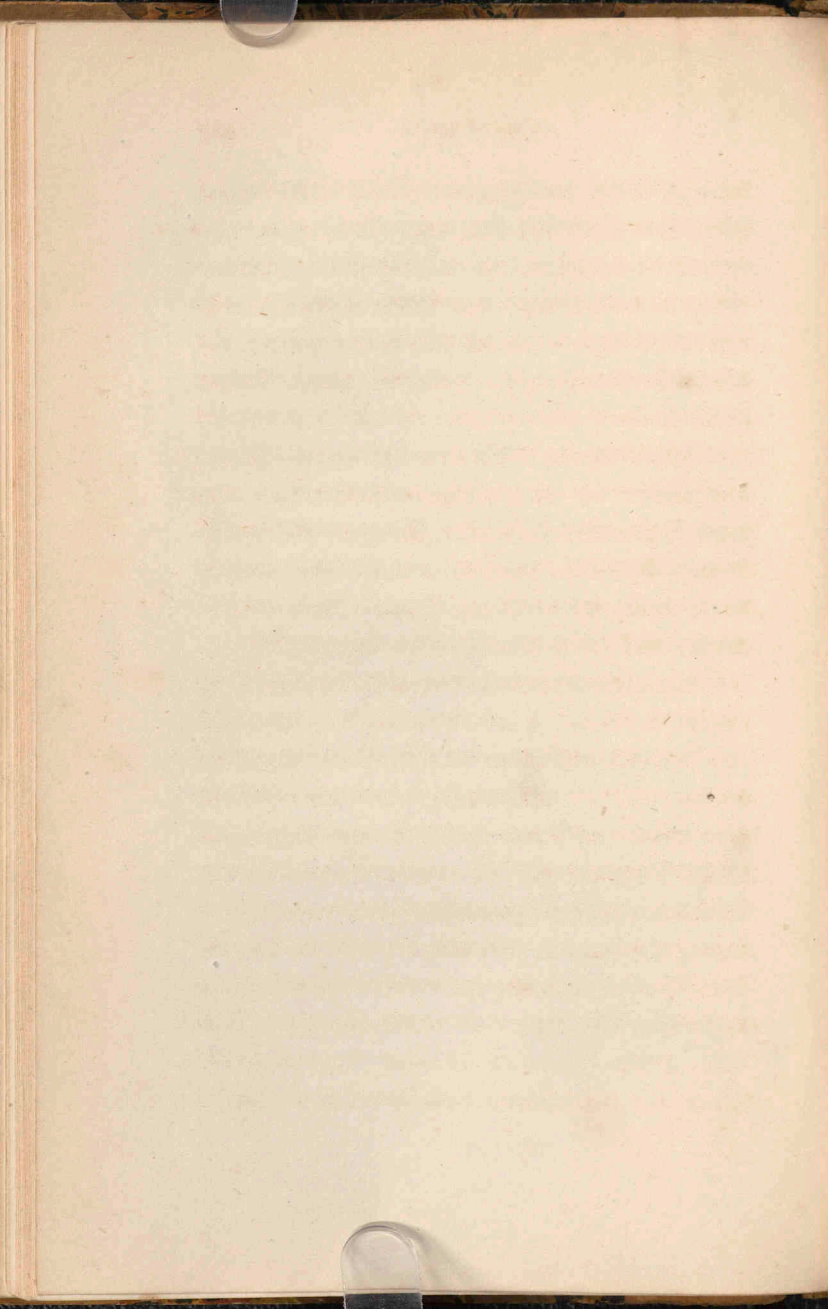


Fig. 107.

Castellet.



ingen Bøddel ved Haanden. En fattig fransk Præst kom forbi, og man tvang ham til at forrette Bøddeltjenesten. Cardinal d'Estouteville erfarede dette, forlangte som Præst og som Franskmand Satisfaction, og da man tøvede dermed, lod han Dvrighedspersonen gribe og hænge udenfor sit Vindue.

Altsaa denne Mand er Castellet's egenlige Bygherre; men dets Fuldsførelse skyldes Nar efter hans Død under Architekten Sangallo skyldes Biskoppen af Ostia, Cardinal Julian della Rovere, senere Pave under Navnet Julius d. 2den — den Mand, som kaldte Odelæggelsen over Italien.

Bedsøiede Tegning viser Castellet, som det nu er.

Architektonisk vidner det tilstræffelig om Skjønhedsfandsen, der forenede sig med Datidens militaire Videnskabs Fordringer. Medens Kunstnerne beundre dets mægtige og dog yndefulde Runding, dets hele tiltalende maleriske Charakter, og give sig til at tegne det, synes de dog ikke ret om den skraae Linie, hvori den svære Underbygning skyder sig frem. Ved Hjælp af et lille Foredrag, som Prof. Hetsch engang holdt over Machicoulis — da en Architekt hjemme havde anbragt dem urig-

tig paa et Hus ved Strandveien — kunde jeg tage Sangallo i Forsvar og gjøre opmærksom paa, at den skraae Vinie blev bygget, for at Tjenderne, naar de stormede, ikke skulde komme for tæt ind under Machicoulis — de fremragende Taarntinder — og finde Oh for de Stene, det sydende Vand og desl., som man vilde nedkaste over dem.

Politisk staaer Taarnet som Grindring om ham, der — som alt antydet — i Italiens store Blomstringsøjeblik aabnede Døren for Udelæggelsen ved at hidkalde Franskmændene. Det staaer i Murrays Reisehaandbog og bliver gjentaget af Professor L. Ussing*, at Cardinalen i Aaret 1494 kjæft forsvarede sig imod Franskmændene, der beleirede ham. Men dette er en næsten uforklarlig Feiltagelse. Cardinalen della Rovere var en uforsonlig Tjende af Pave Alexander d. 6te og blev hadet ligesaa bittert af denne. Cardinalen opfordrede af al Magt Carl d. 8de af Frankrig til at bryde ind i Italien. Paven var saa forblindet af Had til Cardinalen, at han ikke vilde bruge sin Hær til at forebygge Franskmændenes Indmarsch, men sendte den mod Ostia, hvorfra

* Dansk Maanedsskrift 1859, Pg. 106, „Ostia“.

Cardinalen efter nogen Tids Forsvar d. 23de April 1494 undveg tilspøes og personlig fornhyede sine Opfordringer og Anmodninger til Carl, der allerede vilde opgive sin Plan.* Guicciardini overgiver ham ogsaa til Efterverdenens Dom som den, der har kaldt Franskmændene og Uhykkerne over Italien (*fatale instrumento e allora e prima e poi dei mali d'Italia. Historia d'Italia, I. 41*). Carl den 8de drog da frem fra Lyon, og medens han ved Underhandlinger og med Magt banede sig Vej i Italien, kom Cardinalen tilbage til Ostia og kunde herfra begive sig til Rom, da Carl holdt sit Indtog, og da Rømerne „til deres Forbauselse blandet med Rædsel“ saa den franske Hær med dens 36 Bronceanoner, Mundingerne saa store som et Menneskehoved — et Feltartilleri, der var ganske nyt i Krigskunsten — 5000 Gascognere, smaa af Skikkelse, men krigeriske, Schweigere med Hellebarder istedenfor Landskræfter o. s. v. Toget begyndte at drage ind ad Porta del popolo Kl. 3; men Kl. 9 om Aftenen vedvarede det endnu ved Fakkelfin, „hvilket tilspøiede noget Imposant og

* G. Leo, *Geschichte von Italien*, V, Pg. 79. — *Histoire des Papes*, la Haye 1733, IV, Pg. 289.

Ildebebudende"*. Og vel var det et ildebebudende Syn; thi en Følge og Fortsættelse af denne Aften vare hine Dage, da Rom stod i Qver, efter at Connetablen af Bourbon havde stormet og var falden, 1527. Saa blev ogsaa Ostia hjemstøgt med Ild og Sværd, og fra den Tid skguede Byen hen. For ikke at forbigaae et Par berømte Navne, der knytte sig til Castelletts Historie, maae vi dog endnu anføre, at i 1495 eller 96 lod Cardinalen della Rovere sine Venner Franskmændene besætte det; men det blev indtaget af Spanierne under Gonsalvo di Cordova, der kom fra Neapel, og senere var det en Stund i Cæsar Borgias Magt. Staden skguede som bemærket hen efter Indtagelsen 1527, og dens Liv blev endelig udslukt af Pave Paul d. 4de, der lod den nordre (Claudius's) Flodarm oprense, saa at Handelen trak sig til Porto.

* Sismondi, Hist. des republ. ital., XII, Pg. 186.

VI.

Hjemtouren.

Da vi udenfor Castellet havde sat os i Bognene for at fjøre hjem, opdagede vi pludselig, at vi ikke havde spist til Middag, og at denne Uforsigtighed ikke var bleven uden Følger. En alvorlig Sult syntes kun at have ventet paa, at vi skulde lægge Mærke til den, for ganske at tage Magten over os, saa at vi vilde standse strax, et Par hundrede Alen fra Ostia, og holde vort Maaltid paa Sandet. Betturinernes italienske Sands modsatte sig dette nordiske Barbari; de bade os vente en lille halv Time, saa vilde vi komme til et godt Sted. Priset være de derfor; vi fik en fyrstelig Spisestue. Et Led førte fra Landeveien ind til et lille, firkantet Bænge med blødt, hyppigt, mørkegrønt Græs, omgivet af et Dige med Hække. Der stod nogle adspredte Træer, hvis Toppe vare gyldenrøde af den nedgaaende Sol. Hist og her faldt ogsaa gjennem Abningen i den grønne Hæk det rige Sollys i lange Striker ind paa Græsset. Madkurv og Vinanker bleve bragte ind, og vi leirede os om dem.

Atter behandlede vi Vinen med Forsigtighed som et Kys, der næsten er nedbrændt, skyndte os med at give Enhver lidt, lyttede saa til og lattede paa Ankeret, om der ikke var mere, og virkelig syntes der trods dets Uvillighed at være mere; Enhver fik endog et andet Glas, og Betturinerne fik deres Glas. Vi gjorde Forsøg paa, om der ikke skulde være et lille, tredje Glas til Mands — jo, det kom, skjøndt med Vanskelighed. Nu brøde vi os ikke længer om det trevne Anker og sagde til en af Betturinerne, at han gjerne maatte see til at tømme det. Han tog det til sig, lattede Spundset, og se! da strømmede Vinen pludselig, næsten voldsomt, som af en frisk Kilde! Han hentydede til en Erfaring eller en Regel eller en Naturlov om, at Vin maa have Spundset løsnet for at kunne løbe ud af et Anker. Jo, vist! Den hele Dag skulde vi af en saadan Grund have maattet resignere og tørste, skjøndt vi vare saa rige paa Drik! Iblandt os var der en Doctor, en Apotheker, et Par Architecter, ikke at tale om Billedhuggere, Malere og Poeter, og saa vilde saadan en Betturin, der aldrig har været paa Akademi eller Universitet, tale til os om Regler for at faae Vin i vore Glas!

Uden imidlertid at hengive os til unyttige Reflexioner eller til sentimentale Beflagelser over den i hele Dagens Løb udstaaede Tørst toge vi imod, hvad Skjæbnen i sit Lune nu bragte os, og en Skaal — den første og sidste — blev udbragt af en, der var født paa Mols: For det fjerne Hjem, der med Stolthed kunde see ned paa sine reisende Sønner, deres Kløgt og deres Lykke. Men det syntes nu, at Ankeret slet ikke vilde holde op med at hde Vin. Betturinerne fik saa meget, de vilde drikke; en Mand, der skulde flytte eller passe et Par Heste, som græssede paa Bænget, blev indbudet til Gildet; en anden Mand, hvis lykkelige Skjæbne førte ham forbi, blev ligeledes beværtet, og stadig sprubede Vinen ud af Tappen ved den mindste Omdreining, saa at Flere ikke blot fuldstændig forkastede Tanken om, at en Naturlov havde været med i Spillet, men begyndte at troe, at en Nisse, maaskee endog Bacchus selv, sad derinde og havde ført Vinens Rilder med sig, og at der kunde stee en Overbømmelse; Hestene paa Bænget kunde drukne, og saa maatte vi betale dem. Det blev lidt efter lidt os Alle indlysende, at det ikke gik naturligt til med det Anker; den vestlige Himmel glødede,

Græsjet funklede rødt, som om det allerede var
 vaadt af Vin, ja et Glas, som man holdt i sin
 Haand efter at have tømt det, begyndte at skinne
 rødt, som om Vinen brast frem af dets Sider.
 Da grebes vi af en panisk Skræk, pakkede Alt
 hastigst mulig sammen, kastede det i Vognene,
 steg op og bade Betturinerne føre til. Og saa
 dem havde Guden grebet med sin ængstende Ma-
 jestæt; de førte til i overordenlig Hast, og He-
 stene, der ikke mindre syntes at ane Noget, fore-
 affted i over to Timer i stærkt Trav uden at puste
 et Dieblif — Alle higede vi efter de syv Høie,
 hvor Oversvømmelsen efter al Rimelighed ikke
 vilde naae hen.

Uhyggeligvis, før vi naaede saa vidt, havde
 Angsten sat sig. Den voxende Afstand mellem os
 og Scenen for det Underlige beroligede os; maa-
 skee bidrog ogsaa den noget kolde Aftenluft dertil.
 Jeg husker ikke nøie, om Nogen sang; jeg veed
 heller ikke bestemt, om Nogen sov; men jeg veed,
 at da vi havde passeret St. Paulskirken og kom
 i Læ af Rom, blev det saa deilig mildt i Luften,
 og jeg følte mit Hoved saa klart og let. Træer,
 Buskads, Jasminer og vilde Roser duftede, Byens
 røde Lys skinnede i nogen Afstand, Stjernerne

stode store, gylde og tindrende paa den mørkeblaae Himmel, og nu kom en Fornemmelse svarende til den, hvormed vi om Morgenens vare tagne bort: Glæde over atter at være i Rom. Denne Glæde overrasiede mig næsten, efter at Historien om det Frygtelige og Jammerlige nys havde staaet saa levende for mig. Jeg spurgte mig selv, om Glæden var sand eller conventionel, om der ikke var æsthetisk Selvsuffelse og Flygtighed deri. Med et Blik henover Byen, der tegnede sig paa den dybtblaae Stjernehimmel, kunde jeg ikke Andet end svare mig selv: Nei, den var sand. Det stod klart for mig, at hvad vi søge i Rom, er ikke blot Rom og Italien, men tillige Grækenland og Asien, som ere bragte dertil — lige meget paa hvad Maade — og endnu bevares der — ligegyldig i hvilke brudte Levninger. Athen og Corinth med Minder om deres klare, humane og glade Genialitets-Aand staae i Vaticanet, og 2000 henrundne Aar, hvori Grækenland blev erobret og plyndret og Rom ligesaa, lade os glemme Forskjellen og lade os forsonede see deres Aandsværker fredelig sammen. Ogsaa Jerusalem er i Rom. Den orientalske Genialitet med dens Evne til at see Ewigheden og modtage Aabenbaring om Menneskets Skjæbne

hinsides Døden, blev flyttet herover for at fortsætte sin Historie. Med dens store Egenskaber fulgte dens Smaalighed, Bogstavtro, Sectvæsen og Secternes glødende Had; men medens Videnskaben her fik nyt Blod at virke i, sydlandssk og gothisk, longobardisk, frankisk, normannisk Blod, og blev større og vildere derved, blev den ogsaa forenet med den skønne og store Evne til at skabe romantisk Poesi og farverige Billeder. Dette var Virkningen af, at Barbarerne bleve flyttede til Rom. Og Følgen af al denne Flytning er, at Enhver af os, som komme hertil, fra hvilket Land, af hvilken Race det være vil, her finder sin Slægt blandet sammen med, kæmpende med alle andre Slægter, i et fælles menneskeligt Centrum, og bevidst eller ubevidst stræbende hen til et fælles menneskeligt Formaal. Man lever i Rom mere sammen med Menneskeaaanden end i nogen anden Stad. Der er noget Universelt, Centralt, Høitideligt, Skæbnesvangert tilstede, som griber En og gør En glad, skjøndt det er en Glæde af en egen Art, fuld af Alvor, som om man var i et Tempel for Nemesis, for Erindringen, for Haabet, for den Guddom, der er nævnt, men saa lidet erkjendt. I Diebliffet fik Glæden for mig endnu et sær-

eget Skjær af Stjernehimlen og — man maa ikke undre sig over en Sammenstilling, der kan synes bizar — af Rafael og af Vinen, som vi drak paa den grønne Mark. Thi Tankerne ville Aftenen efter en saadan Dag ikke gaae saa rolig og abstadig som hjemme i en Studerestue, og medens jeg saa ind i den forunderlige, ubeskrivelige, mørkeblaae Himmel med de utallige, guldglimtende Stjerner, kunde jeg blandt meget Andet ikke lade være at huske noget af det Herligste, som Kunsten har frembragt: Amors og Psyches Bryllupsfest, der feires paa Stjernehimlen i Villa Farnesina, i Loftsmaleriet af Rafael. Jeg kunde ikke lade være at huske — det kom vel af Vinen — at medens Guderne i høiherlig Majestæt sidde ved Maaltidet, hvor Amor og Psyche throne i høiherlig Skjønhed, have nogle Genier listet sig først til at drikke Vin, saa til at tage nogle af de alvorlige Gunders Attributer at lege med. En deilig vinget Dreng tumler sig ude i Ætheren, en Anden svømmer paa Ryggen med Mars's store Skjold. Saa-
dan saa Rafael Himlen, naar han havde studeret den antike Tid og druffet romersk Vin. Jeg havde ogsaa druffet romersk Vin, kunde ikke selv frembringe flige Synet, men havde en inderlig

Glæde af at stirre op mellem Stjernerne for at see, om ikke en af Rafaels Genier skulde komme frem deroppe — og medens jeg saae og saae opad, var Vognen kjørt opad Bjerget og standsede ved Nr. 131 i Via Felice, udenfor Architect D. Petersen, vor Næringscomitee.

Anmærkninger.

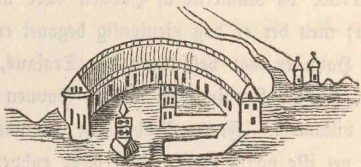
I.

Kortet over Havnen (Portus).

Gibbon henviser i sin History of the decline and fall of the Roman empire til d'Anvilles Kort, der findes i Mémoires des inscriptions, T. XXX. Det blev tegnet omtrent Aar 1750, da Ruinerne af Havnen vare mere kjendelige end nu; men der er dog siensynlig begaaet en Feil, idet Claudius's Havn er lagt vestsydvest for Trajans, istedenfor vestnordvest, ligesom Forbindelsen mellem Havnen og Floden er anbragt vilkaarlig. Feas, Nibbys og Caninas Undersejgelseser have vel ikke været istand til at høre enhver Tvivl og Betænkelighed; men paa min Forespørgsel erklærede Dr. Brühl, Professor ved den preussisk-archæologiske Anstalt i Rom, at Caninas Kort ansees for i det Væsenlige at være correct, og det er dette, som her er benyttet.

Det eneste Danske, der, mig bekjendt, er skrevet om Ostia, er en lille Skildring af Hr. Professor Ussing i „Dansk Maanedsskrift“ for 1859. Han synes, curiøst nok, ikke at kjende d'Anvilles, Feas, Nibbys eller Caninas Kort, men henviser til et, som han kalder antikt. Han siger i bemeldte Tidsskrift Pg. 102, at „Fyrtaarnet og hele Havnen er tydelig angivet paa det antike Kort, vi have under Navnet Tabula Peutingerana“.

Det er en høist besynderlig Henvisning, der vil aldeles vilde Enhver, som i Tillid til den vil stræbe at finde sig tilrette enten paa Stedet eller under en Undersøgelse for Studiums Skyld. For det Første er dette Kort af en meget tvivlsom Velde, rimeligvis en middelalderlig Forsikning af et antikt Kort. For det Andet, selv om det var antikt, viser det sig saa naibst eller raat, at f. Ex. Middelhavet er fremstillet som en Flod. For det Tredie, selv om det kunde være rigtigt, saa staaer det i nærværende Tilfælde fuldstændig i Strid med Ruinernes Beliggenhed. For dem, der ville gjøre en Sammenstilling, tilføies her bemeldte Havn efter Tabula Peutingeriana.



Man har ogsaa en antik Mynt, hvoraf findes et Exemplar i det kongelige Myntcabinet paa Rosenborg, og som viser Havnen, men paa conventionel og med Hensyn til Røagtighed ubrugelig Maade.

Ifølge en velvillig Meddelelse til mig fra Prof. Brunn er der i afvigte Sommer i Torlonias Eiendom ved Porto under Udgravningerne fundet et antikt Basrelief, en Afbildning af Claudius's Havn. Et indseilende Skib skjuler en stor Del af Bygningerne; men forresten bekræfter Basrelieffet Caninas Tegning. Paa den lille Dæmning inde i Havnen viser dette

Basrelief en stor Statue, en kvindelig Figur, hvorom man hidtil Intet har vidst. Fundet vil rimeligvis snart blive om-
talt i lærde Skrifter.

De to smaa Canaler, der under Navnet Fossa Claudii findes paa Caninas Kort, ere anbragte efter en Theori om, at Claudius's Canal for Størstedelen blev tilkafstet af Trajan, og at Sidstnævnte lod grave en ny lidt nedenfor.

Alf. Levningerne, der sees paa vort Kort, Pg. 42, er Trajans Havn endnu ganske tydelig og kun beskadiget mod Vest, hvor Indløbet var til Claudius's Havn. Men den er forvandlet til en Ferskvandsø, kaldet Lago di Trajano eller il Trajanello; den er 3600 Alen i Omfang, men kun fem Alen dyb. Claudius's Havn kendes endnu kun paa Ujevnheder i Sandet.

II.

Om Roms Udseende paa den Tid, da Barbarerne første Gang indtog Staden, kan der i Enkeltheder være nogen Ubished. Den korte Skildring Pg. 83 har maaskee overrasket Læserne for saa vidt, som det synes paafaldende, at de hedenske Templer skulde staae urørte endnu circa 70 Aar efter, at Christendommen var bleven herskende i Staten. Og dog kan der søres Bevis for, at det i det Væsentlige forholdt sig saa. Om nogle store og skønne offentlige Bygninger veed man, at de i Slutningen af det 4de Arhundrede lede endel, saaledes Basilica Julii — ifte Cæsars pragtfulde Basilica Julia, der laa ved Siden af Forum, og hvis farvede Marmorgulv man nylig har fundet ved Udgravning — men Basilica Julii ved Lateranhylen. J Hist. des Papes T. I Pg. 124

omtales i Forbigaaende, at Aar 366, da der samtidigt valgtes to Paver, Damasius og Ursicenus, tog Folkemassen Parti for Sidstnævnte, og man forstaaede sig i la Basilique des Jules, hvorpaa Damasius's Parti ilede til, afbrød Bygningens Tag og stak den i Brand. Ligeledes er det vist, at man til Opbyggelsen af den ældste St. Peterskirke, paa Constantins Tid, benyttede Levninger af et Cybele-Tempel og Spiler fra Neros Circus. Sidstnævnte kolossale og pragtfulde Bygning maatte synke under en retfærdig Uvillie, fordi nemlig saa mange Christne her havde lidt Martyr døden for at more Keiseren og Folket. Men forresten stode Monumenterne, og navnlig de hebenske Templer, endnu i det 5te Aarhundrede og senere, tiltrods for Biskoppernes og Præsternes Brede imod dem og imod de Romere, der endnu dyrkede de gamle Guder. Det Høieste, man længe kunde opnaae, var enten at faae Tempellerne lukkede eller at indvie dem til Kirker. I Senatet var der endnu i lang Tid et talrigt Parti, Efterkommere af de gamle, aristokratiske Familier, som ikke vilde opgive deres fædrene Guder, og selve Keiserne kunde ikke finde sig i, at Roms gamle Pragt og Herlighed blev antastet, endstjøndt, jo mere afgjort christelige Keiserne bleve, desto mere slappedes denne Respekt. Men det bedste Bevis paa, hvorledes Tilstanden i denne Henseende var, haves i et Edict af Keiser Honorius fra Aaret 408, altsaa to Aar før Mariks Indtog i Rom, hvori blev befaleet, at de hebenske Altre og Gudebilleder skulde ødelægges, men Tempellerne bevares som Statsejendom; deres Indtægter (annonæ) saldt til Statskassen. Først sytten Aar efter udgik fra Constantinopel et Edict om, at Tempellerne skulde „detruui“, hvilket ordret betyder „øde-

lægges“, men ifølge andre Yttringer i Edictet maa opfattes i den Betydning, at de skulde ophøre at bestaae som Temp-
ler og overgives til den Christne Cultus.

Om den private Rigdom er det vanskeligt at gjøre sig en tydelig Forestilling, fordi man troer at tage seil, naar man naaer til Talsstørrelser, til aarlige Indtægter, som selv en engelsk Hertug vilde finde betydelig. Martyrhistorien yder os i Forbigaaende Noget, der hjælper til Tydelighed. Den beretter, at St. Bonifacius var Husbestyrer eller Hushovmester hos en rig Dame, Aglae, der havde 73 Intendanter til at bestyre sit Gods. Men der lægges aldeles ikke Vægt paa denne Rigdom som noget Usædvanligt.

Siden jeg berører denne Helgen, St. Bonifacius, vil jeg dog tilføie, hvorledes han blev Helgen (Aar 305). Han var ikke blot Aglaes Hushovmester, men ogsaa hendes Elsker. Aglae vilde erhverve sig Himlens Naade, ikke paa simple Folks Maneer, ved at bringe noget personligt Offer, men ved at samle Reliquier, Martyrers Blod og Ben, og hun bad Bonifacius om at reise til Orienten, hvor Folk sagdes at være meget hellige, og hvor der paa den Tid var megen Forsølgelse. Bonifacius kom til Tharsus, netop som nogle Christne skulde henrettes, og gif hen paa Torvet for at see til og for at kunne tage Reliquier fra første Haand. Da han saae Slagtoffrene, opmuntrede han dem til at døe kjæft, og da Byens Prætor spurgte, hvad den Fremmede var for en Mand, svarede Bonifacius ham saa stolt, som en romersk Hushovmester og en rig Dames Elsker vel kunde, hvorpaa Præturen befalede, at hans Hoved skulde afhugges med det Samme. Hans Vedslagere, der ventede i Gjæstgiverstedet,

bleve utaalmodige over hans Udeblivelse og gik ud for at spørge efter ham. De kom til Torvet og spurgte en Mand, som var beskæftiget der, om han ikke havde seet en Fremmed, en Romer, gaar forbi; de frygtebe for, at han efter sin Sværvane havde besøgt et infamt Steb og var kommen i en Fælde. — Na, ham, svarede Manden, ham huggede jeg nylig Hovedet af. — Det vilde de ikke troe, før han viste dem Hovedet. „Da gav Hovedet sig til at lee i Kraft af den hellige Aand.“ Samtidig viste sig en Engel for Aglae og sagde: „Den Mand, som var Din Djener, er nu vor Broder; modtag ham vel; thi Dine Synder skulle ved hans Mægling blive Dig forladte.“ Som Følge deraf lod hun hans Hoved balsamere og et Capel bygge over Steedet, hvor det gjemtes. Her gjorde Hovedet adskillige Mirakler, og paa Grund deraf blev Husshovmester Bonifacius optaget blandt Kirkenes Helgene.

Jeg har gjort en Digression ved at fortælle denne Historie; men Hensigten er at stille et Factum op mod Cardinal Wisemans sentimentale og falske Roman „Fabiola“, som ogsaa protestantiske Damer studere i Rom og blive rørte og halvkatholske af.

III.

Naar man ved en Skilbring af Ostia holder sig til Opgaven, stæer det med en vis Resignation; thi Stoffet, man berører, er umaadeligt og fyldt med en talløs Mængde interessante Begivenheder. Blandt de mægtige Personligheder, som man støder paa, og som det koster Møie at gaar forbi

med et Par Ord, ere Førerne for de over Italien indtrængende Folkeslag, der sædvanligvis kaldes Barbarer, skjøndt de ofte baade moralsk og æsthetisk langt overgik de samtidige Romere og Grækere. Saadanne Mænd som Alarik, Odoacer, Theodorik, den ridderlige Totila, ja endog Attila, tilhødre, naar man gjør sig nogen Umage med at forske efter deres Liv, en Læsning, der er saa interessant som en Roman. Men naar en videre Dvælen ved dem vilde være uforenelig med „en Udflugt til Ostia“, kan den heller ikke finde Sted i Anmærkninger, og jeg skal her nøies med et Par supplerende Ord til Pg. 83, 88 og 90.

Om ikke den største, saa den mest tiltalende af disse Krigere er Alarik, fordi han først vovede det Uhorste at lægge Haand paa Rom. Det havde noget Forsærdende for hine Gother med deres store og friske Sands for Høihed og Helighed at storme en Stad, om hvis Magt og Herlighed deres hedenske Forsædre havde hørt de vidunderligste Sagn, og som de i Egenkab af Christne selv saae op til med sky Ureskygt. Derfor undlod ogsaa Alarik første Gang at indtage den, uagtet en Dæmon bestandig tilhviskede ham, at det var hans Mission. Da han endelig havde taget Staden og behandlet den med stor, høimodig Skaansel, bøde han strax efter, og det var den almindelige Mening baade blandt Romere og Gother og andre Folkeslag, at han maatte døe, fordi han havde vovet den store Gjerning. Hans Krigere afledede Floden Vasentus eller Busentus, nu Busentio, begravede ham i dens Leie, ledede Floden tilbage over Graven og dræbte de Krigsfanger, som havde hjulpet ved Arbeidet, for at ingen Fremmed skulde erfare, hvor Roms Erobrer laa.

Sin Tro bidrog betydelig til at holde Attila fra Rom. Udenfor den katholske Kirke vil der rimeligvis være meget Faa, som troe, at Attila saae eller bildte sig ind at see Apostlene Petrus og Paulus i Pave Leos Følge, og derfor undlod at drage mod Rom. Mange ville vel ogsaa tvivle om, at Dødsfrygt skulde have afholdt ham; men alligevel tager det sig aldeles rimeligt ud i Jornandes's Skildring, især naar man søier til, at Attila ogsaa havde strategiske Betænkneligheder. Rimeligvis fik han ogsaa store Gaver; men den Dame, han forlangte, maatte han opgive. Ogsaa i hans Optræden spiller nemlig noget lignende Romantisk som det, der kaldte Genferik fra Afrika til Rom. Keiser Theodosius's smukke Datterdatter Honoria havde nemlig indladt sig i Kjærlighedsforstaaelse med en Husshovmester, og da dette blev opdaget, sendtes hun til Constantinopel for at holdes under streng Opsigt, hvilket mishagede den unge, livslustne Dame i den Grad, at hun skrev til Attila i Pannonien, sendte ham en Forlovelsesring og bad ham befrie hende. Af den Grund skal han være brudt op mod Vest. Da han forlangte hende (med passende Medgift, naturligvis), lod man hende i Hast komme til Ravenna, giste hende med en Hofsejersmand og satte hende derpaa i ensomt Fængsel. Attila truede med at ville vende tilbage og ødelægge hele Italien for hendes Skyld, men døde, medens han feirede sit Bryllup med en anden ung, meget smuk Pige.

Om Theodoriks Identitet med Didrik af Bern kan kun siges, at den bliver antaget. Ved at sammenholde Jornandes med Willinasaga (2den Del af Nafns nordiske Kæmpehistorier) er det ikke muligt at finde en bestemt Lighed. Overgang man troer at have fundet en historisk Traad i Sagaen,

brister den siebliffelig og forsvinder i det Eventyrlige. Alligevel beholder man det Indtryk, at Kong Theodoriks Liv og Bedrifter have givet Anledning til Didrik af Berns Saga, og vi hengive os jo gjerne til denne Tro, fordi vi som Børn ere blevne grebne af hin Saga, af Didriks Personlighed, af Besents Søn Vidga, af Didrik Danske, Forløberen for Holger Danske, af Kampen med Kong Isung, hvor Sigurd Fafnersbane kæmpede med, af Niflungernes Fald, hvor Didrik var tilstede, og fordi vi gjerne ville see Helten hævet til historisk Fasthed og Værdighed.

Skvad der ikke er Spor af hos Didrik, men historisk godtgjort om Theodorik, er en mærkværdig, overskuende Ro, Aftelse for den gamle Civilisation og Kjærlighed til dens Kunst og Videnskab.

Han havde givet sine Gothes Trebiebelen af al Italiens Jord; men forresten opførte han sig, som om Romersolket endnu var til og indtog den første Plads i Verden. Det var et Skin, som Gotherkongens Statsklogskab fandt det rigtigt at hæbde, og endskjøndt al den virkelige Magt var hos ham, havde Rom stadig sit Senat, sine Consuler o. s. v. Ogsaa Paven blev valgt frit, men under Kongens Tilsyn, og dette viste sig ved flere Leiligheder saa meget mere overskuende og upartisk, som han selv var Arianer. Han residerede i Verona. I Aaret 500, syv Aar efter at han havde overvundet Odoacer, besøgte han for første Gang Rom, optraadte i Curien som en af de gamle Reisere og holdt en Tale til Folket fra et Sted nærvæd Septimius Severus's Triumphbue nedenfor Capitolium. Han saae Romersolket og blev ubehagelig berørt af dets Vaner, især dets Skuespil-

raferi; men han vilde ikke bruge Magtsprog derimod og gif selv et Par Gange til Forestillingerne, fordi, som han sagde, expedit interdum desipere o: undertiden kan det være klogt, ikke at være forstandig.

Han maatte ogsaa ved strenge Edicter beskytte Roms Monumenter mod Romerne; thi de plyndrede Metal og Marmor fra Templerne, Basilicaerne, Thermerne og smeltebe de skønneste Broncestatuer. Hvor skøn Staden endnu var bengang, har man et indirecte Bevis paa, idet, da Theodorik holbt sin Tale til Folket, Munken Fulgentius var tilstede og ved Folkets Jubel vakt af sine mystiske Grublerier saae sig om og udbroød i Ekstase: Hvor henrivende maa Himmerig være, siden det jordiske Rom kan være saa herligt!

Halvandet hundrede Aar tidligere havde den persiske Prinds Hormisdas, der i Følge med Keiser Constantius d. 2den besøgte Rom, ved Synet af Staden og navnlig af Trajans Forum, yttrtet: „Det Gnefte, som trøster (eller: behager) mig, er, at Menneskene her ogsaa ere dødelige.“ (Vfr. Ammian, XVI. 10, hvor nogle Lærde hellere ville læse displacuisse istedenfor placuisse).

IV.

Rettelse.

Pg. 86, 16de Linie, staaer ved en Skriv- eller Trykfeil Marik istedenfor Mariks Estersfølger Ataulf.

Ghetto.

Under mit første Ophold i Rom, 1847, besøgte jeg kun een Gang Ghetto og mistede ved den Leilighed, om ikke en Ven, saa dog en behagelig Bekjendt. Det var en polsk Maler ved Navn Platon, et smukt ungt Menneske med noget distingué i sit Væsen. En Fredag Formiddag var jeg gaaet ene ned til Tiberen og saae fra Broen Quattro Capi ned paa Flodsiden af Ghetto*, hvor der nylig havde været Oversvømmelse og de triste Spor endnu saaes: nogle nedstyrtede Huse og en lang Dynge gult Sand, der lignede en Altit. Medens jeg stod der, kom Platon, og da han hørte, at jeg vilde ind i Ghetto, sagde han, at han vilde med, og tog min Arm. Derinde var maaskee paa Grund af Sabbathens Nærmelse endnu mere Iver efter at sælge end ellers, og vi havde i de snevre Gader, med de taarnhøje, fattige Huse,

* Ghetto's Beliggenhed sees paa Kortet, der er indsat Pg. 10.

Møje med at komme forbi Alle dem, der spurgte os, hvad der var til Tjeneste, rakte Silketørklæder, Snore, gammelt Guldbrocade, Kommetørklæder og mangfoldige andre Ting ud imod os. Der var noget Uhyggeligt i de skarpe Raab og i de mangfoldige Arme, som strakte sig frem. Jeg har engang i en zoologisk Anstalt seet en Sø-Anemon, der pludselig, da en Reie nærmede sig, udstrakte sine hundrede lange, tynde Arme efter den, og dette Syn og hin Gade i Ghetto forene sig bestandig i min Erindring. Vi slap ind i en noget bredere Gade, hvor der var færre Folk; men her syntes en gammel Mand at have taget den Beslutning, at Plator skulde kjøbe en Uhrsnor af ham. Han fulgte os haardnakket og for at vække Platovs Opmærksomhed berørte han svagt hans Arm. I samme Dieblig raabte Plator heftig og med en truende Armbevægelse: „Rør mig ikke, Tøde!“ Den gamle Mand foer ængstelig tilbage. Jeg gik hen til ham, rakte ham lidt Penge og sagde: „Lad dette bidrage til en behagelig Sabbath i aften.“ — „Er De en af Bore?“ sagde den Gamle; „jevarechecha! (Han skal velsigne Dig!) fordi Du slap den Fremmedes Arm.“ — Plator og jeg gik videre; ingen af os fandt strax Ord til at bryde

Tausheden, saa blev den uoverkommelig, og vi skiltes med en høflig Hilsen for aldrig at slutte os sammen igjen. Den Gamles Betsignelse var imellem os, lod det til.

Et Par Gange senere gik jeg ned til den anden Indgang, ikke langt fra Pantheon, men standsede ved den mørke Mur og Porten, som dengang endnu stod og gjorde Ghetto til et Fængsel. De, som vilde til Ghetto for at see det Maleriske, Charakteristiske eller Bizarre, havde vistnok let ved at gaae indenfor; men anderledes den, paa hvem Muren saae ned med hele sin historiske Magt, og som havde sit Blod i Historien. Den trykkede mig, som om jeg skulde ind og see Folk ligge paa Pinebænken, den vakte paa engang Brede imod og Medlidenhed med dem derinde. Hvorfor vare de blevene der, i den dybeste Skjændsel, som nogenjinde et Folk har oplevet? De kom hertil allerede paa Pompeius's Tid som frie Mænd. Tiberius forviste dem fra Byen, men, som Suetonius siger, i Fællestab med Ægypterne paa Grund af deres Religionsffikke*, og de kom tilbage igjen. Caligula gjentog Forvisningsdecretet,

* Hvilke urimelige Forestillinger Romerne havde om deres Historie og Religion, sees af Tacitus Hist. V, 3 og flg.

men uden at det i Rængden havde Birkning. De saae Tid efter anden deres Fyrster, f. Ex. Herodes og Agrippa, komme til Rom og nyde samme Anseelse som andre Fyrster, der behøvede Rom og tillige gjorde det Tjenester. Men saa kom Krigen, hvori Vespasian og Titus seirede, og som endte med Templets Brand. De saae Forberedelserne til den overordenslige Pragt, hvormed Keiserne skulde feire deres Triumph; thi her ved Ghetto laa Octavias Spilehalle — hvoraf endnu staae mægtige, underlig tilbyggede Brudstykke —, hvor Vespasian Aftenen i Forveien offrede og indviede Triumphtoget. De saae næste Dag Pergamentrullen med Mose Lov, de hellige Tempelkar, Afbildninger af Stormen, af Branden og af Krigens Rædsler og de tallose Fanger fra Fædrelandet blive førte forbi under deres Fjenders Jubel. De saae Toget standse og vente, inden det steg op til Capitolium; thi først skulde Simon ben Goria henrettes; det var jo romersk Skik, at den triumpherende Seirherre standsede ved Saturns Tempel, medens den fjendtlige Hærførers Hoved faldt. De overlevede dette og bleve i Rom. Derpaa fulgte Opstanden hjemme under Bar-Cocha, den mest determinerte, mest rasende, rædselsfuldeste Kamp,

som Verden maaskee har seet. Romernes Tab var saa stort, at Hadrian ikke vilde triumphere, og de slap altsaa for Gjentakelse af et saadant Syn; men jødiske Slaver, „solgte til Hestepriis“, forøgede deres Tal, medens Romerne til Hadet mod dem, der havde kæmpet, her søiede Foragt for dem, der ikke havde kæmpet — og de bleve. Det kan altsaa med Føie antages, at den første jødiske Coloni i Rom ikke har været af Nationens bedste Blod, og at den ikke med stor Uret siges ofte at have søgt sit Erhverv ligesom Zigeunerne ved Spaadomsfunster o. desl. og draget Nytte af en forfinet og lastefuld Hovedstads Aristokrati. Men dem eller deres Børn blev ogsaa det Haardeste tildel, som nogen menneskelig Phantasi kunde udtænke. Verdenshistorien opsløg et nyt Blad, en helt ny Tid begyndte; for dem bestod Nyheden kun i, at de bleve overførte fra hedenisk Had og Foragt til endnu værre kristelig. Endnu før Constantin d. Store officielt bekjendte Christendommen, udstedte han, 16de Novbr. 313, et Edict imod dem, foranlediget ved, at de havde yttret Ubillie mod nogle af deres Midte, der havde ladet sig døbe. De, der gjorde sig skyldige i et saadant Overgreb, skulde — brændes. Hvorledes det gik dem, medens Gothen og Vandalen indtog og

plyndrede Rom, hvor de vare i de 40 Dage, da Rom stod forladt, er vanskeligt at sige; men i det 6te Aarhundrede tog Kong Theodorik af Verona dem i Beskyttelse og lod christne Tjenestefolk henrette, fordi de havde dræbt deres jødiske Herskab, hvorfor Roms Pøbel brændte deres Synagoge, Aar 521. Benjamin af Tudela besøgte Rom i det 12te Aarhundrede og fandt der 200 Jøder, hvilket rimeligvis vil sige: Børne af Mandkjøn, og nogle af dem, siger han, vare ansete og mægtige; men det bethyder ikke Andet end, at Nogle undtagelsesvis og for en Stund havde faaet Indgang ved Pavehoffet som Financiers eller som Læger. Reglen og Principet har været i over tusinde Aar, at de af Baverne kun bleve skaanede, for at der for Romerne skulde være et synligt Minde om, at der virkelig havde været et Jødefolk, som havde korsfæstet Christus. De bleve vedligeholdte som et Menageri til at illustrere den romerske Pøbels Bønnebog. Pharao havde paabudt deres Fædres ikke blot at brænde Sten, men selv samle Halmen til Teglværkets Behov, og det blev dengang anseet for meget grumt. Baverne hode dem at leve som haandgribelige Beviser paa en forbrøderisk og forbandet Slægt, men forbode dem tillige at erhverve Livsopholdet ved

noget Arbeide, der kunde hæve eller frigjøre Sindet. Mangfoldige Forordninger, den ene mere indskrænkende end den anden, førte endelig til, at de kort og godt ikke turde handle med Andet end gamle Klæder. De skulde leve, for at der kunde være Jøder til; men for at de tillige skulde ophøre at være Jøder, bleve de skiftevis, 300 i Tallet, engang om Ugen, med Bidsfslag drevne ind i Kirken S. Angelo in Pescaria tæt ved Octavias Spilehalle, for at høre en Prædiken imod Jødedommen, og naar de vare uopmærksomme, fik de Bidsf. De omgik naturligvis Forbudet imod at handle med Andet end gamle Klæder; idetmindste nogle af dem dreve Pengeforretninger, laante Penge ud til den ødsle Adel, til Geistlige og Cardinaler, ja selv til Paven og skaffede sig en bethdelig Indtægt deraf; men man forstod at bringe den ud af dem igjen, snart uregelmæssig ved lidt Plyndring, hvorved det kunde hændes, at de bleve spiddede og brændte, snart paa mere regelmæssig Maade ved store Paalæg. De maatte betale en Del af Udgifterne til de offentlige Fester, og desuden maatte de personlig bidrage til Romernes Carnevalsforlystelse: foruden Hestevæddeløbene, der nu hver Aften slutte Carnevalet, havde man indtil den nyere Tid

Jødeløb; endel Jøder maatte nøgne løbe omkaps gennem Corsoen, og for at det skulde blive desto mere komisk, lod man dem først holde et dygtigt Maaltid. Og efter dette og meget Mere tvang man dem til at takke; det paalaa dem at lovprise Paven for hans Mildhed, at møde i Optog for hver ny Pave og under Pøblens Haan og Stenfast nedbede Betsignelse over ham. Det synes mig vanskeligt at tænke sig noget mere Forkuende og Demoraliserende; det er fast ubegribeligt, at Fortvivlelsen ikke engang greb dem, at de ikke med den Aand, der var i Bar-Cochbas Skarer, sthrte ud iblandt deres Undertrykkere for at hævne sig og døe. Det er sandt, det ene Aarhundrede efter det andet havde lagt sig tungt paa dem, frummet deres Ryg, høiet deres Kne og suget Marv og Hjerteblood af dem. Desuden var deres Helvede — om de virkelig følte Tilstanden saa — ikke som det Dante'ske uden Haab, ja en Thronverel kunde pludselig skaffe dem store Rettelser, en eller anden af deres Midte, især Læger, fik Indflydelse ved Pavehoffet og virkede for dem; saa lyfte en Slags Pyffe over dem en kort Tid, til næste Pavevalg. Saadanne kortvarige Solffinsdage bevirkede, at de fik Tilgang fra andre Lande, navnlig fra

Spanien, da de store Jødeforsølgelser begyndte der under Ferdinand den Katholske og Isabella. Da kom Mænd af Ræddelse og Formue, Familier, der havde hørt til de Store i Landet, og hvor nedtraadte de end snart bleve i Ghetto, høre deres Efterkommere dog endnu til Aristokratiet der. Selve Ghetto-Anstalten er af temmelig ny Oprindelse. Fra tidligste Tid havde de af egen Drift holdt sig afsides fra Hedningerne og de Christne og boet nær ved Tiberen. Først Paul d. 4de tvang dem 1555 Alle til at flytte sammen paa det lille Rum, de senere stadig have beboet, murede det ind som et Fængsel, hvorfra de kun turde gaae ud om Dagen. Navnet Ghetto udsprogs Mogle urigtig af det hebraiske Ghet, der kan bethyde Skilsmisse mellem Egtesfolk; Andre antage, at det er forværreret Udtale af Giudecca, Jødekvarter, hvilket dog heller ikke synes rimeligt. I Frankels „Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judenthums“ har W. Freund udledet Navnet af det gotthiske gatvo, engelsk gate, Gjennemgang, Port, Gade. Gotheerne, mener han, have brugt Benævnelsen om Janusporten, der laa ved Indgangen til Jødernes Kvarter; men hvorledes Romerfolket kom til at optage et gotthisk Ord, og om Jøde-

kvarteret paa Gøthernes Tid var ved Janusporten, oplyser han ikke. Da Paven gav dem denne snevre Bolig i det uhyre, halvt øde Rom, viste han dem, trods den øvrige, barbariske Haardhed, hvormed han samtidig behandlede dem, en Slags Belgjerning, der dog ogsaa, om man vil, kan kaldes en ny Forbandelse. Det affondrede, indmurede Kvarter var uægtelig ikke blot et Fængsel, men et Sikkerhedssted. Paven bevirkede derhos, at de Formuende iblandt dem, som hidtil gjerne havde grebet en Veilighed til at udvandre, nu bleve knyttede til Grunden, ikke som Giere, men som Arvefæstere. Han tvang nemlig de Christne, der eiede Huse her, til at flytte ud og overlade Søderne deres Huse imod en for steds fastsat aarlig Afgift. Da Folkemængden stadig, om end langsomt, steg, blev et saadant Hus en betydelig, skjøndt som oftest urørlig Capital, og Besidderne af disse Huse ere Ghetto's Aristokrati. Først efter 1740 udviklede sig et andet, noget ringere Aristokrati, idet Ghetto fik Tilladelse til at handle, ikke blot med gamle Klæder, men med nye og med Klæde. Jo, triumpho! Saavidt bragte Voltaires Tidsalder, Oplysningens Aarhundrede, det i Rom! — Spødsøbet var, imod en aarlig Af-

gift af 300 Scudi, affkaffet 1668 af Pave Clemens d. 9de af Familien Rospigliosi.

Lad nu Nogen komme til Ghetto's Port og opfyldt af historisk Grindring tænke paa Befolkningen som et Individ, der har lidt meget og behøver Trøst, og lad ham indfinde sig med ifkuntom Trøst, saa ville de derinde være de Første til at smile over hans Sentimentalitet. Hvad derimod kunde baade glæde og opløste dem, var, om Nogen kom med et i Europa anseet Navn, som Sir Moses Montefiore; boede iblandt dem, forkyndte dem Troesbrødres Intervention overfor deres Beherskere og, fremfor Alt, iagttog de religiøse og rabbinske Ceremonier med en Omhu, som kunde imponere endog deres egen Rabbiner — thi derinde herske med absolut Vælde hine Former, som mere end Paul d. 4des Mur have bidraget til at holde dem sammen.

Men da jeg var reist, gjorde det mig ondt, at jeg ikke havde været i Synagogen, og saasnart jeg nu i 1863 igjen var kommen til Rom, gik jeg ned til Ghetto for at spørge, hvor Synagogen var, og naar Gudstjenesten begyndte den følgende Løverdags Morgen. Jeg kom fra Pantheon-Siden og mærkede pludselig af Physiognomierne, som

jeg mødte, at jeg var i Ghetto, uden at have stødt paa Muren og Porten. Det var en behagelig Overraskelse, uagtet jeg selv i „Hjemløs“, efter et Dienvidnes mundlige Beretning, havde beskrevet Murens Nedbrydelse (1847) eller rettere: benyttet hans Beretning til en Scene i Rom. Men man husker naturligvis bedst, hvad man selv har seet, og hvad der har gjort et dybt Indtryk. Jeg spurgte en Mand, hvor Synagogen var, og han tilbød strax at være min Cicerone og vise mig den; men jeg vilde ikke give en Bøde Penge for at vise mig det Sted, og da han ikke begreb, hvad jeg mente med: „Nei, jeg vil blot vide, hvor den er“, trak han paa Skuldrene og lod mig staae. En anden Mand kom strax og spurgte, om der var Noget til Tjeneste, og da jeg sagde: „Jeg vil gaae i Bedehuset (l'oratorio) næste Løverbag; hvor er det, og hvad Tid begynder Gudstjenesten?“, viste han mig høflig Vei de faa Skridt, sagde mig, at Gudstjenesten begyndte Kl. 7, og spurgte, om han ikke skulde vise mig Palazzo Genzi. Jeg takkede ham og gik; men Navnet Genzi havde slaaet mig, og jeg spurgte i Dydsforeningen, om der var noget Kunstværk eller noget Minde om Beatrice;

men man svarede mig, at der ikke var det Ringeste at see.

Synagogen ligger paa en lille, renlig Plads og seer ud som to Huse, der ere byggede lodret imod hinanden. Tilvenstre, tæt ved Vinklens Spids, er Indgangen, en Dør imellem to korinthiske Søiler, der bære en lille Frontispice. Der er forresten fem Synagoger eller, som de kaldes, Skoler (scuole, tydsf: Schul) i samme Bygning, nemlig: Scuola del Tempio, der er den ældste, og kaldes Afslægger af Templet paa Moria*, Sc. Castigliana, Catalana, Siciliana og Sc. nuova. De tre af dem betegne ved deres Navne tydelig nok Indvandringen fra Castilien, Catalonien og Sicilien. Jeg kom ind i Scuola del Tempio, en høi, firkantet Hal, om hvilken paa de tre Sider løber et lavere Rum, skilt fra Hallen ved Søiler og forsynet med Bænke for Menigheden. I Hallen staaer paa en Forhøining og omgivet af en Marmorballustrade Almemor, Bordet, hvorfra Thora, Loven, oplæses, og hvor Forsangerne have deres Plads. Paa den

* Roms ældste Synagoge stod forresten ikke her, men paa den anden Side af Tiberen, var meget pragtfuld og indeholdt en Afbildning eller Model af Zionstempet. Det var den, der blev brændt af Pøblen i Aaret 521.

fjerde Side er det hellige Skab, hvor Thora opbevares, skjult af et stort, mørkerødt Fløilsforhæng.

Derinde var det, som om jeg pludselig var kommen til en ganske anden Verden, et ganske andet Folk end det, jeg forhen havde seet paa Gaderne. Istedenfor de usikre, urolige, begjærlige Diekast og de heftige Bevægelser var her rolige, fornsiede Blikke, Stilhed og Anstand. Paa den Maade, som Engelskmændene kalde gentlemanly, tog man ikke mere Notits af mig end netop nødvendig, tilbød mig Plads, Bønnebog og Thal-lis, et firkantet, tyndt, uldent Stykke Løi, Sindbillede paa den antike Nationaldragt, hvidt og blaåt, Israels Nationalfarver. Jeg følte mig omgivet af en saadan høitidelig Fred, at det pludselig og med Magt blev gjort mig klart, at Ghet-tos Folk havde holdt sig trods alle de næsten utrolige Forsølgelser, at Livskraften endnu var frisk i dem. Herinde vare de sammen med Behova, hvis Undlingsbørn de vare, med Ham, som havde styrtet Pharao i Dybet og slaaet Antiochus Epiphanes med Sygdom og knækket saa mange andre haarde Hals, deres Fjender. Herinde vare de Brindsere af Blodet; det derude var en tung

Drøm eller en Prøvelse, der vilde ophøre, saasnart det behagede Ham. Her kom de ind efter at have løbet som Heste paa Corsoen, løftede Dinene op til Ham og bleve igjen Menneſker, ja bleve større Personer end de, der nys havde hujet ad dem. Naar de ſkjælvende, haanede af Mængden, havde mødt Paven og raſt ham Thora, for at han ſkulde ſige Confirmamus ſed non consentimus (hvoraf Meningen var, at deres Udthdning af Loven var uſand), gif de herind, og naar Poverullen næſte Gang blev løftet op, udbrode de i det tordnende Raab: Thorat Moscheh Emmet (Moſe Lov er Sandhed!). Alt, hvad der ſkete derude, blev gjort om her, rigtignok kun i Ideen; men den har Tid. Hvad derude blev forbandet, blev her velſignet, og omvendt; hvad derude blev ſlaaet faſt, endog med Pidskeſlag, blev her rhyſtet af. Vel at mærke: Alt Saadant var ingen Demonſtration af Mænd, der havde en individuel Selvbevidſthed og følte ſig frie i Vænerne. Atmoſphæren var aldeles utvivſomt angſtfuld, ſmaalig og raa. Men igjen- nem den ſalbt dog det ideale Glimt af national Selvfølelſe, af Troen paa det iſraelitiſke Blods myſteriøſe Herlighed i Fortiden ſom og i Fremtiden. En blot og bar Religiøſitet, en Tro paa

Gud og Sjælens Udbødelighed o. s. v. kunde have frelst Individet o: ladet dem døe som Martyrer, men vilde ikke have bevaret Folket i nitten hundrede Aar.

Bag en tilgittret Abning i Muren er Rvinernes Plads, en Afsondring, der, om man vil, kan minde om Orienten, men ogsaa kan opfattes som Symbol paa det trofaste og rene Familieliv, der til alle Tider har været erkjendt og beundret selv af deres Fjender og saa mægtig bidraget til at holde Slægten sammen.

Da Thora blev udtaget og Repræsentanter for Stammerne skulde opfaldes for at læse af den, kom man efter Skik og Brug til mig som den Fremmede og spurgte, om jeg vilde opfaldes. Jeg vilde gjerne. Der er noget overordenlig Høitideligt i, at Ens eget og Ens døde Faders Navn bliver opraabt i et fremmed Land fra en Plads, hvor den store, rene Monotheismes Lovrulle ligger opflaaet. Verden synes i et saadant Dieblif forvandet til en eneste, helliget Stad. Men da jeg vidste, at jeg Diebliffet efter vilde gaae bort til en anden Levevis, en anden Anskuelsemaade og andre Interesser, end her forudsattes, fandt jeg det ikke ret at modtage Tilbudet. Jeg følte ogsaa,

at jeg ikke kunde komme igjen. Jeg berører ikke gjerne dette; men det hører med til Ghetto's Charakteristik. — I Rom boer en Dr. Steinheim, forhen praktiserende Læge og, om jeg ikke husker feil, en Altonaer af Fødsel. Han skriver med stor Iver, endog med Hestighed, for Jødedommen og imod Christendommen; han stræber at opstille en videnskabelig jødisk Dogmatik og bevise, at den rette og tilstrækkelige Gudsbevidsthed ligger i Mose Lov og hos Profeterne, og at en Forvanskning af Christendommen er foregaaet i det 2det til 6te Aarhundrede efter Christus. Han er en elskværdig gammel Mand, men paa dette Omraade lidenskabelig, ja intolerant. Alligevel har han Intet at gjøre med Ghetto eller med det Ceremonivæsen, som hersker der.

Kort efter mit Besøg i Synagogen blev jeg i et Brev fra London spurgt, om jeg havde seet den mærkelige jødiske Skole i Palazzo Cenzi, og jeg indsaae nu, at jeg havde gjort den Mand Uret, som, da jeg spurgte efter Synagogen, foreslog mig at see hint Palads. Tre Landsmænd fulgte med mig derved. Palazzo Cenzi, der skal være bygget af den samme Francesco C., som ved sit unaturlige Forhold til sin Datter, den skønne Beatrice,

saa at sige tvang hende til at blive Fabermorder, ligger paa Pladsen ved Synagogen paa en Forhøjning i Terrainet, der lader det synes end taarnhøiere, end det er. Da vi kom i Nærheden og sagde, at vi ønskede at see Jødeskolen, var der strax en Jøde, som fornøjet skyndte sig afsted og hentede en af Forstanderne. Vedfælgende af ham og et Par Andre steg vi op. Efter den trykte Beretning, hvoraf hint engelske Brev havde givet mig et Udtog, ventede jeg mig noget Betydeligt af „en Skole i et Palads“ og blev derfor et Dieblis noget skuffet, da vi ad en urimelig Mængde Trapper endelig kom op i et rummeligt Tagkammer. Skolen var indrettet for 50 Piger paa 6—10 Aar. Der var to Lærerinder, en ung, ret smuk og blid, en ældre, trind og streng. En Dame af Borgerstanden, der syntes at være Dagens Inspectrice, var tilstede. Alle Tre talte overraskende rent Italiensk. — Der var ved Siden af Skolestuen to smaa Værelser, et med Vaskeanstalt for Børnene, et andet, hvor man opbevarede smaa Tinskar; thi man havde bragt det til at give Børnene Frokost: Brød og Mælk. Den hele Anstalt, der er et Aar gammel, bestaaer ved frivillige

Bidrag fra Ghetto, og deri ligger Skolens egenlige Betydning.

Den samme værdige Holdning og Anstand som i Synagogen viste sig her i Anstalten. Hos Forstanderen og de to eller tre Personer, der lydløst havde fulgt ham, hos Lærerinderne og den inspectionshavende Dame, der forekommende viste os om i den lille Veilighed og besvarede vore Spørgsmaal, var der en næsten stolt og dog blid No; de havde Fornemmelsen af, at de skabte Noget ved egne Kræfter, og at de havde paataget sig en Fremtidsmission. Der fremkom ikke ringeste Hentydning til os om, at Anstalten kunde behøve Bidrag. Den Tid kan komme, da f. Ex. En, der er bleven rig ved „Discontering“, bredkjævet, med Vorgnet i Diet, med Guld-Uhrkjæde bred over Brystet, optræder paa en Generalforsamling og af sine Tilhængere bliver med Acclamation valgt til Directeur, og han vil da pynte Skolen op og sørge for, at det kommer i Aviserne. Men endnu gaaer Ingen for Forsængeligheds Skyld op ad disse Trapper til dette Tagkammer; endnu er Skolen ikke et Middel, men et Maal, som man med Selvforsagelse stræber til.

En Skole for 50 Pigebørn er vissest ikke

noget Stort; men naar man veed, hvorledes blandt de gammeltdags Jøder Pigebørns Oplæring er blevet betragtet som noget Overflødig, ja Farligt, saa føler man Betydningen af en saadan Skole i Ghetto, seer Spiren til et nyt og friskere Liv. Jeg skulde maaskee allerede have omtalt, at der for Drengbørn er en Skole ved hver af Synagogerne, og at der her gives Forberedelse til det rabbinistiske Studium, som da kan fortsættes hos vedkommende Rabbiner.

Undervisningen, der meddeles efter den lancaster'ske Methode, var selvfølgelig meget simpel: Stavning og Læsning i Italiensk og Hebraisk, Regning og Skrivning. Børnene saae fattige, men funde og livlige ud og vare vel tilmode.

Den trinde Lærerinde spurgte os, om der var Noget, vi særlig ønskede at høre Børnene i, og Cand. theol. B. Schmidt, Udgiveren af en Reise i Egypten, bad om at maatte høre en hebraisk Bøn. Hun sagde til Børnene: „Sig Schema Jisrael“ (Jødernes Troesbekjendelse: „Hør, Israel, Herren vor Gud er En!“). Da Børnene reiste sig som et Regiment og begyndte Bønnen, satte jeg efter jødisk Skik Hatten paa og reiste mig. Paa det Tegn kjendte de mig, og den pludselige

lille Sindsbevægelse hos Børnene viste sig ved et Dieblis Hævning af Stemmerne. Idet jeg reiste mig, kom jeg gennem det aabentstaaende Vindue til at see langt borte en rød, chinesisk Bygning paa en langstrakt Høi; det var den smagløse Villa Mills, der er bygget paa Keiserpaladsets Ruiner. At have det hensmulsbrede Keiserpalads for sig, medens man af Ghattos Børn hører Schema Jisrael, Monotheismens Krigsraab mod Hedningedommen, det Ord, der løb paa de forfærdelige Balpladse, hvor Keiserne feirede, i det brændende Tempel, hvor Præsterne styrtede sig ned, i Colosseum og andre Theatre, hvor Fangerne kastedes for de vilde Dyr — frembringer en Sindsstemning, hvor der uden Hoveren og uden Tilfredsstillelse af national Forfængelighed eller Stoltthed er en besnuderlig, stor Undren over Verdenshistoriens Gang.

Paa Forespørgsel angav Forstanderen, vistnok med lidt Overdrivelse, Ghattos Befolkning til 6,000 Mennesker, og han mente, at af disse vare de 4,000 fattige; ifkun et Par hundrede vare velhavende; „rige“ vilde han ikke sige. Man har et Hospital, og Udgifterne til Fattige udgjøre aarlig ca. 60,000 Fcs.

Trods disse Tal er jeg tilbøjelig til at mene,

at Ghetto for Tiden er en ret lykkelig Plet. Vi maae blot først have en Definition. Den menneskelige Lykke bestaaer formentlig ikke saa meget i fuld Besiddelse af det Attraaede som i Stræben og Haab, i et Daggryskjær og en Foraarsduft, der kan føles af et Folk eller en Menighed ligesaa vel som af et Individ. Det er et saadant Daggryskjær, der siden Pius d. 9des første Reformer og Revolutionen er kommet over Ghetto: Haabet om Fremgang til menneskelig Værdighed og Driften til selv at virke derfor ad den eneste rette Vej, Aandens og Oplysningens. Det gjør i saa Henseende Intet til Sagen, at man endnu er meget langt tilbage. Ghetto har ingen politiske Rettigheder, det er sandt; men de christne Naboer have i den Retning heller Intet at være stolte af, saa der kan ikke være Tale om Misundelse. Ghetto har i alle sine indre Anliggender Selvbestyrelse, sine egne Domstole, sine egne communale Finanser o. desl., og staaer, hvad offenkjærlig Orden og Ærlighed angaaer, langt over Paven's hele Regeringsvæsen. Uagtet Muren er nedreven, er Ghetto's Befolkning endnu strengt adskilt fra det christne Rom. Tilladelsen til at boe udenfor Ghetto, som blev givet i den begejstrede Tid, har dels senere

mødt Hindringer fra Autoriteternes Side*, dels anseer selve Ghetto den ikke for en Gunst, der er værd at benytte. Man vil helst leve affondret og holde sammen, ligesom det fra Først af var dem selv, der ikke vilde boe adspredte mellem Hedninger eller Christne og færdes med dem undtagen for Handels Skyld. Man kan ansee dette for bornert, kalde dem sære, unationale, fremmede, eller hvad man vil; for Diebliffet befinde de sig vel derved, og naar de blive Gjenstand for den traditionelle Forfølgelse eller Ringeagt, fornemmer den, hvem det rammer, det ikke som Person, men som Del af Ghetto. Den Tid vil nok komme, da den enkelte Personlighed vil gjøre Fordring paa menneskelig Agtelse og have en haard Kamp imod Fordommen; men jeg taler blot om det nærværende Dieblif, da man endnu ikke er naaet til en saadan indre Krise. Afsluttet fra Verden har Ghetto endnu det hele broderlige Sammenhold. De have deres Helligdomme indenfor Kredsen, og Jehovas Festsdag er for Enhver af dem

* Der forlanges af Jøden, naar han boer udenfor Ghetto, at han skal forsyne sit Hus med katholske Helgenbilleder, og at han skal betale en Sum, 20 pCt. af Husleien, til Regeringen.

en personlig Hviles-, Glædes- og Høitidsdag, der træder istedenfor Theater og andre Forlystelser og holder Familielivet engt og smukt sammen.

Der er stor Fattigdom og synlige Spor deraf overalt, det er sandt; dog maa man huske paa, at Ghetto ikke skjuler sin Fattigdom, men tvertimod udstiller den. Paris tager sig ud som en rig By — hvorfor? Fordi Rigdommen er stillet i Forgrunden og Fattigdommen forbudt at vise sig. Uden at der foregik nogen virkelig Forandring i Formuenheden, vilde det gjøre et ganske andet Indtryk, hvis de Rige boede i Baghuse og de Fattige bredte sig paa Gaden. Men dette er netop Tilfældet i Ghetto. Hvad der kan siges om Paris, gjælder ogsaa for en stor Del om London. Alligevel, hvis en Fremmed, der ikke kjendte Historien, saae Ghetto og Londons Petticoat-Lane, hvor mange fattige Søder boe, vilde han utvivlsomt drage den Slutning, at hist i det frie England havde et barbarisk Tyranni hersket og efterladt sit Præg, medens Ghetto ved Omstændighederne, under et svagt, faderligt Regimente, var bleven fattig. Tilbels vilde dette Indtryk hidrøre fra et Skin. I Sydens Lust og Lys synes Fattigdommen ikke saa haard, og selv Pjalter kunne

blive maleriske. Men der vilde tillige være en virkelig, god Grund for en saadan Feiltagelse som den nævnte; thi i Petticoat-Lane seer Befolkningen brutal og forvildet ud; efter iffun to hundrede Aars Forløb — thi længer have Jøderne ikke boet i England — har den londonst-jødiske Pøbel ved at leve sammen med den angelsachsiske Pøbel faaet noget af dens Physiognomi. Man forsøger at holde sammen, Synagogen danner et Bindeled; men Friheden, det engelske Livs Uafhængighed, sonderbryder det, og Demoralisation er fulgt deraf. I den fattige Del af London er der Exempler paa, at Jøder banke deres Koner, og at Jødepiger gaae paa Dandsbod. Jeg har en Nat, da jeg gik med en Politiiinspecteur for at see London by night, seet Jødefamilier paa Olhuse, og jeg saa de jødiske Hælere lufte om, de mest frastøbende Physiognomier, jeg har seet, værre end de fattigste Polakker, der i Messetiden myhre i Leipzig. Ghettoes Jøder derimod have, om end ikke et anseeligt og værdigt, dog et blidt Udseende.

Selve Sympathien, som Ghetto vækker, frembringer imidlertid en Kamp med Rom. Hvilken Fred der end kan hvile over Ghettoes Synagoge og Skoler, og hvilke interessante Studier Ghetto-

folket end kan frembyde, saa er Rom det Sted, hvor Hedningedom og Christendom ikke blot fuldstændig have seiret, men, selv om der er fulgt Død eller Tilbagegang paa Seiren, have efterladt dens Minder i uforgængelige Lands- og Skjønhedsværker. Rom er Historiens, Poesiens og Kunstens hedenst-christelige Stad, og hvad enten det er en Velsignelse eller en Forbandelse at være berørt af denne Civilisation, saa maa man tage imod Følgerne. Der er en forunderlig Hyggelighed i den rabbinistiske Jøbedom — naturligvis kun for den, der har sine Barndomsminde knyttede til den —; man er som i en Familie, adskilt fra hele Verden, med sin egen Familiegud, hvis Forhold til andre Mennesker er usikkert og ubestemt. Men netop derfor er der indenfor denne Jøbedom Mangel paa Symbol, hvorimod Roms Skjæbne trods al Grumhed og al Demoralisation, der fremtræder i den, er symbolsk, expansiv, betegnende for hele Verden og aaben for almenmenneskelig Sympathi, hvisaarsag ogsaa Rom har frembragt Værker, der sympathetisk berøre Menneskeheden og drage den til sig. Saadan virker alligevel Ghetto, at naar man kommer derfra, vækker Studiet af Roms Mindesmærker langt

mindre Andagt end Brede. Enten Rom eller Ghetto.

Valget behøver dog ikke at iagttages med en saadan Engstelighed, at man ganske styer Ghetto, og da jeg gjerne gik ned til Tiberen, kom jeg en Dag paa Tilbageveien ind i den snevre, lange Gade, hvor jeg engang havde gaaet med Platon. Det syntes af Skæbnen bestemt, at jeg skulde opleve Noget paa den Vej. Jeg gik i en Blanding af Vel- og Udebefindende. Trods Gadenes Snæverhed var der ikke egenlig Trængsel; man kunde komme igjennem uden at berøre Folk. Der var flest Fruentimmer tilstede; de sad paa begge Sider af Gaden meget flittige med at sye og lappe paa de smaa Gjenstande af Silke og Lærred, som de havde tilsalg. Ingen var pjaltet klædt, og efter italiensk Maalestok saae de fleste endog meget renlige ud. Men det var, som om man gik igjennem et Menageri; thi altsom man nærmede sig dem, gjorde Alle omtrent samme Bevægelse, strakte Armene frem, vinkede og pegede paa deres Varer. Paa Paris's Boulevarts, i Londons Regent's Street og paa Kjøbenhavns Østergade ere Boutikerne ligesaa tætte som Kurvene og Bordene her, og Boutiksfolkene mene ganske det Samme; men

de betegne det paa en anden Maade. Hvor Gaden uddvidede sig lidt tilvenstre, sad fire Fruentimmer og syede bagved en stor flad Kuro og et lille Bord. En af dem var en temmelig søer Matrone, en anden var ganske ung, med et rart, men meget blegt, sygeligt Ansigt. Da jeg saae paa dem, vinkede den Tykke mig strax over til hendes Kuro. Jeg hilste og spurgte den Blege, hvorledes hun havde det.

„Hvorfor spørger De derom?“ spurgte den Tykke.

„Fordi jeg er en af Eders.“

„Naa. — Hun vilde see bedre ud, hvis hun var rig.“

Jeg forstod Vinket og købte Noget hos den blege unge Pige. Hun trængte ikke paa, bød mig Intet tilfals; det var virkelig, som om hendes kvindelige Sands ikke vilde misbruge, hvad hun saae: en Velvillie og Sympathi, der ikke var en Kjøbers. Med den rastløse Tykke gjorde jeg færre Omstændigheder og gav hende Penge. De to Andre syntes at antage, at Sømmeligheden nu var skeet Fyldest. Da jeg vilde gaae, sagde den Tykke: „De er vel en Aschenas (tydsk Bøde)?“

Heri kunde ligge lidt Malice; thi Ghetto's

spanst-italienske Jødedom føler sig hævet over den tyske. Jeg svarede Nei, jeg var fra et nordligere Land, og da jeg forsøgte at give hende en geographisk Forflaring, udbrød den Tyske: „O, Paulnisch! (Polst).“

„Hvad er det!“ sagde jeg; „De bruger Ord, som ingen italiensk Jøde eller Jødinde pleier at kunne udtale!“

„Hendes Fader var en Tysker (Austriaco)“, sagde den Blege leende.

„Naa, saa De er selv en Aschenas?“

„Ja, men jeg er af stor Familie!“ raabte den Tyske.

„Det er vi Allesammen“, svarede jeg.

„Ja, fra Moscheh Rabeinus (vor Herre Moses') Tid! Men min Faders Familie var stor. Kjender De en By, som hedder Erlanga?“

„Erlangen?“

„Ja. Kjender De den By? Saa har De ogsaa hørt om Rabbi Soel?“

Det havde jeg ikke; men jeg vilde ikke saare hende ved at sige Nei, og svarede derfor, at det var muligt, men jeg havde glemt det.

„Saadant Noget glemmer man ikke! Rabbi Soel var meget lærd og hovedrig; men Ingen

veed, hvor hans Rigdom blev af ved hans Død. Hans Rigdom var meget besynderlig. Engang, i en haard Vinter, kom hans Husholderse til ham og sagde, at der intet Brænde var i Kjælderens. Rabbien svarede: „Naar Brænde behøves, vil der være Brænde“, og næste Morgen var Kjælderens fyldt, uden at Nogen vidste, hvordan det var gaaet til. Om Fredag Aften indbød Rabbi Joel ofte ti, tyve fattige Reisende til sig fra Synagogen og gav dem Aftensmad paa Guld- og Sølvtafler; men ved hans Død fandtes Intet uden hans Kittel og Thallis*. Man formodede, at han havde været en stor Bål Haschem (Herre over Ordet), og at Rigdommen kun var til for ham selv eller for den, som kunde finde Ordet. Hans Søn, min Faders Bedstefader, anvendte sit hele Liv paa at søge Ordet, og en Fredag Aften, da han troede at have fundet det, indbød han hele Synagogen til surkogt Fisk paa Guldfade. Da Selskabet havde taget Blads, saae man ham gjøre Bevægelser, som om han spiste med stor Appetit,

* Kittel er den Lærredsbragt, som Bruden medbringer Brudgommen, som han bærer i Synagogen den store Forsoningsdag og Paaskeaften i Hjemmet, og hvori han begravnes. — Thallis, se Pg. 142.

uagtet der hverken var Fisk eller endog Tallerken for ham. Han opfordrede med største Gæstfrihed Selskabet til at spise; men da de ikke bleve serverede med Andet end Luft, bleve de vrede og satte ham i en Galeanstalt. *E così siamo stato rovinati (Og saaledes bleve vi ruinerede)!*" tilføjede hun grædende.

Alhyngen, der havde samlet sig, stod alvorlig, ligesom betagen af den Vision, hun havde fremmanet, og gav sig derpaa til at tale og disputere med stor Iver, og imidlertid gik jeg.

— En Dag, da vi forberedte et skandinavisk Gilde, gik jeg ned til Falcone, nærved Pantheon, for at spørge, om man havde Plads til os der. Idet jeg gik gennem en af Stuerne paa 1ste Sal, saae jeg ved et Bord en Bøde, en af dem, der vare fulgte med op i Palazzo Cenzi. Han sad ved Bordet mellem nogle Christne; men jeg saae ingen Couvert foran ham. En Bøde fra Ghetto paa en christen Restauration — det var et uventet Exempel paa romersk-christelig Tolerance og, hvis han spiste der, et endnu mere frappant Bevis paa, at selv Ghetto ikke længer var kauscher. Det var, som om jeg oplevede et verdenshistorisk Vendepunkt. Hvor hurtig jeg end tog Dinene til mig

for at lade, som om jeg Intet havde seet, fangede hans Blik dog mit og jeg kunde see, at hvis jeg var overrasket, saa var han enten forfærdet eller indigneret over, at jeg kom derop for at spise. Kort efter havde jeg udrettet mit Grinde og kom atter gjennem Stuen. Han stod ude paa Gulvet og fulgte efter mig nedad Trappen. Da vi vare komne udenfor, hilste han og sagde: „Seg spiste heller ikke deroppe.“

Seg svarede: „Det tilkommer ikke mig at forstke og heller ikke at dømme.“

„Men jeg spiste virkelig ikke; jeg var deroppe for at tale med en Forretningsven.“

„Det er meget rimeligt.“

Efter en Pause vedblev han: „Da De for nogen Tid siden var i Synagogen og ikke vilde gaae op og velsigne Thora, troede man, at De var en Meschummet (Forræder, døbt Jøde); men da De i Palazzo Genzi satte Hatten paa ved Schema Jisrael, syntes det, at De var ingen Meschummet. Men De spiser ikke hos os.“

Der var noget Inquisitoriss i Tonen, og jeg svarede: „Seg er kommen nogle Skridt forud paa Marschen.“

Han viste sig ikke begjærlig efter nærmere

Forflaring; Tankerne løb anderledes urolig om i hans Hoved, jeg antager, omtrent saaledes: Hvis jeg ikke var en Meschummet, kunde jeg gaae ind i Ghetto og blive troet, naar jeg fortalte, at han havde været hos Falcone. Hvorledes kunde jeg taus bære paa en saadan Hemmelighed? Hans Rygte hævede ham maaskee ikke ganske over Mistillid, og en saadan Beretning vilde gjøre ham ullykkelig.

Trods min bedste Villie vidste jeg intet Middel til at berolige ham; jeg kunde ikke give ham nogen Forsikkring, som han vilde antage for gyldig.

Endelig sagde han: „Er der Noget, hvormed jeg kan være Dem til Tjeneste?“

Jeg svarede med Tak Nei.

Vi vare imidlertid komne til Piazza Navona, den over 350 Alen lange Plads, som i Oldtiden var et Theater (Circus), hvor der kunde leveres smaa Søfægtninger, og hvor der nu drives Handel med gammelt Børn, Tinvarer og Frugt. Da han syntes utilbøielig til at forlade mig, men var taus, spurgte jeg ham, hvorledes det stod til i Ghetto. Han svarede, at det havde været slemt, det var blevet bedre, men endnu var det daarligt; Franskmændene havde bragt nogen Handel. Jeg spurgte

ham, om det var sandt, hvad jeg havde hørt andensteds, at da Franskmændene drog ind i Rom, troede Folk, at der skulde plyndres, og især Ghetto blev meget forfærdet, da en Skare Soldater drog ind, netop som man vilde gaae til Synagogen Paaskefasten; men Soldaterne sagde: Blev ikke bange, vi er Jøder, vi kommer for at holde Paaske med Eder. — Han svarede: Ja, jeg husker det, der kom dengang nogle franske Soldater, som vare Jøder; der er ogsaa jødiske Soldater i Kongen af Italiens Armee. — Jeg blev ved at spørge; men han syntes betagen af Tanker, skjøndt Sandheden var, som jeg snart opdagede, at han lyttede opmærksomt; thi pludselig stod han stille og sagde: „Er De ikke, hvad man kalder en Litterator? De skriver Bøger!“

„Det er rigtigt“, sagde jeg med Beundring og tilføiede: „Hvad De fortæller mig, kan være Penge værdt.“

Nu blev han friere og livligere og viste sig som en forstandig Mand; men han kunde ikke fortælle Noget af Interesse. Et af mine Spørgsmaal bragte ham til at gjentage den gamle Krøniker, at en Jøde havde været Pave, men forladt Thronen for at vende tilbage til Synagogen og

sin Fader. Der findes intet andet historisk Motiv for dette Sagn end, at Anaklet d. 2den, i det 12te Aarhundrede, var Sønneson af en døbt Jøde. Men det er let at forstaae, at et saadant Sagn kunde opkomme, naar en jødesjendst Pave døde og blev efterfulgt af en, der ophævede hans barbariske Forordninger, og pludselig ved hans Død den gamle Tilstand indtraadte. Hvorfra var den korte Lise kommen? Hvorfor havde en Enkelt viist en saadan Barmhertighed? Det kunde kun være af Kjærlighed til Jøderne, og denne Kjærlighed maatte ligge i Blodet. Endstjøndt Befolkningen som Helhed med yderste Trostøb holdt fast ved Mosaismen, var der dog stadig Nogle, som lode sig døbe, og flere af dem kom ind i de store Familier eller dannede selv Patriciefamilier, der endnu spille en Rolle ved Pavehoffet. Skjøndt Renegaterne i Reglen ere de værste imod dem, de have forladt, er det dog rimeligt, at en saadan Stormand undertagelsesviis har viist Jøderne Velvillie. Man har i de sidste Aar havt et Exempel derpaa i det høie engelske Aristokrati. En Lord betalte aarlig Sir Moses Montefiore en bethdelig Sum til jødiske Siemed, og paa sit Dødsleie meddelte han Sir Moses sin jødiske Herkomst. Den østerrigste Keiser=

familie roste sig i mange Tider af at nedstamme fra den romerske Familie Frangipani og igjennem den fra Keiser Augustus, indtil det blev historist godtgjort, at Frangipanierne oprindelig vare Bønder. Saa opgave Habsburgerne deres Prætension.

Jeg vilde imidlertid helst høre om virkelige Familiehistorier eller locale Sagn, og for at lede Manden paa Veie eller „spæde“ ham gjenfortalte jeg ham den tykke Kones Historie om Rabbi Joel.

„O, saadan Kjærlingefnak!“ udbrød han, „hvo vil bryde sig derom? Det er Overtro! Da jeg var Barn, fortalte min Moder mig en Historie, der skal være sand og være hændt En af vor egen Familie; men den er ikke sand, det er kun den Slags, som man kan fortælle Børn i Purim*.“

„Lad mig høre den alligevel“, sagde jeg.

Han begyndte: „En af mine Fædres Fædre var Don Isak Abarbanel — for vi er komne fra Spanien, vi er af Juda Stamme. Don Isak Abarbanel boede i Avignon i Frankrig og var en meget lærd Rabbi og meget anseet hos Paven; thi dengang boede Paven udenlands. Det er nu hundrede og hundrede Aar siden, og der

* Den jødiske Fastelavn.

bliver sagt saa Meget om Folk i den Tid; de kan ikke sige Nei. Om Don Isak Abarbanel sige de ogsaa, at han var en stor Bål Haschem. Men det er en farlig Ting at bestjæftige sig med, den ringeste Uforsigtighed kan føre til Ulykke. Det kom Don Isak til at prøve; thi engang, da hans Mezussot ved Forsømmelse vare blevne posul* og han om Aftenen sad ene i sit Studereværelse, bankede det paa hans Dør, og da han sagde: „Kom ind!“, traadte han selv ind ad Døren.“

„Han selv?“ spurgte jeg overrasket.

„Ja, Don Isak selv, livagtig som han gif og stod, i sort Silkefستان, gule Strømper og Sko med store Silkesløjfer. Han begreb strax, hvem det var, men var saa overrasket og forfærdet, at han ikke kunde kalde Ordet tilhjælp, og saaledes var han uden Raade i Schitans (Satans) Magt. — Schitan sagde: Nu, Rabbi Isak, har jeg Dig, nu kan jeg dræbe Dig. — Mit Liv kan ikke være af megen Værdi for Dig, sagde endelig Rabbien. — Nei, men af desto mere for Dig! Skal vi gjøre en Forretning? Hvad vil Du give for

* Mezussot ere Papir bekrævet med Troesbekjendelsen og indsvøbt i en tynd Metalplade, der hæftes paa Dørstolpen. Posul er uren.

at leve? — Hvad kan jeg give? Jeg har jo kun mit Liv. — Jo, jeg kan tage Ruach (Aanden, Livet) fra Dig, men ikke Neschamah (Sjælen). Giv mig den, saa lader jeg Dig leve endnu tre Aar. — Alt giver Mennesket for sit Liv, og Rabbien indgik Pigten.

Men ved Ordets Magt sammenkaldte Rabbien nu et Møde af alle Aander, der tjente ham, og drog en Kreds om Mødet, saa at det blev indhyllet i den dybeste Hemmelighedsfuldhed. Men ingen af Aanderne kunde frigjøre ham fra hans Ord og Bøfte. En af dem sagde, at Rabbien maatte finde paa en List, og den var ikke vanskeligt at udføre, fordi Schitan var overmodig, og de Overmodige ere dumme.

Rabbien opnaaede nu ved Ordets Magt, at et Figentræ, som stod i hans Have, fik den Egenskab, at Ingen, som steg op deri, kunde komme ned uden hans Tilladelse.

Paa den Dag, da de tre Aar vare omme, steg Rabbien, til stor Forundring for sine Tjenestefolk, op i Træet; men strax efter saae de, til deres endnu større Forundring og Skræk, en Person ganske lig Rabbien træde ind i hans Studere-

værelse og derpaa gaae til Vinduet og stirre paa ham, der sad i Figentræet.

Han i Vinduet raabte: Hvo har hængt min Kjortel og mine Venklæder og mine Strømper og Skoe op i Træet?

Han i Træet raabte til Tjenestefolkene: Jeg er Eders Rabbi; rør Eder ikke!

Nei, skreg han i Vinduet, jeg er Rabbien, Don Isak Abarbanel; hent mig mine Klædningsstykker.

Da sagde en af Tjenestefolkene: Hvis I virkelig er Rabbien, saa hent dem selv.

Hvorledes kan en gammel Mand som jeg krybe op i et Træ? sagde han i Vinduet.

Den anden Gamle kunde, svarede man.

Hvorledes kom han op?

Ad en Stige.

Sætter Stigen til Træet!

Nu kom han ned i Haven, undersøgte Stigen nøie, steg op, og idet han pludselig kastede sin Forklædning og viste sig i Schitans skræffelige Stikkelse, raabte han: Nu har jeg Rabbi Isaks Sjæl!

Men i samme Dieblis lod Don Isak sig falde ned af Træet med Udraabet: Schema Jisrael!

Min Sjæl er frelst. — Men hans Legeme var ikke frelst; thi han døde af Faldet. Og siden den Tid, endnu den Dag idag, spise Bønderne i Avignon ikke Figner."

"Hvorfor ikke?" spurgte jeg.

"Fordi de ikke vide, i hvilket Figentræ Schitan sidder."

Jeg betragtede Manden som Medarbejder og betalte ham hans Honorar, hvilket han modtog uden synlig Overraskelse. Men han tilføjede: "Jeg maa kunne fortælle Dem meget Mere, naar jeg faaer tænkt mig om og spørger mig for." Det antog jeg ogsaa og tilbød at komme ud til ham i Ghetto; men han foretrak at besøge mig, og vi ffiltes.

Det varede imidlertid længe, inden han kom — et Par Dage før min Afreise — og Grunden dertil var let at forklare. Trods hans bedste Villie var Sagen bleven ham ganske anderledes vanskelig, end naar han havde En ved Siden til at spørge ham ud. Der er upaatvivlelig mange interessante Smaahistorier at høre i Ghetto; men de komme ikke, fordi man spørger: "Har De Noget at fortælle?" Man maa ikke blot leve med Familier paa Sabbathen, men ogsaa have literair

Sands. Min Meddeleser vidste jo ikke engang, hvad det Gode var i det, han havde fortalt mig, og kom nu med Adskilligt, der blot indeholdt cras Overtro. Ved at spørge mig for fik jeg imidlertid Noget ud af ham, som han ikke vidste, at han havde medbragt, og som upaatvivlelig, trods dets Særhed, har et historisk Grundlag. Svergang jeg begyndte at tale om Bødeforsølgelser, satte han en Mine op, der udtrykte den dybeste Afsky og Utilbøielighed til at dvæle ved Gjenstanden, og endelig sagde han, idet han spyttede: Hvo vil tænke derpaa? Gid det maa gaae dem Allesammen som ham med Uglen! — Hvordan gif det da ham med Uglen? spurgte jeg. — Veed De ikke det? Det veed jo hvert et Barn? Det var en Pave, der ret vilde plage og haane og udrydde Israhel, og han sammenkaldte en Forsamling, der skulde raadslaae om de sikreste Midler dertil. Da de vare samlede i deres Kirke, saae de pludselig under Loftet en Ugle sidde og stirre ufravendt paa Paven. Paven saae igjen paa Uglen, og efterat han i nogen Tid havde søgt at lade som Ingenting, blev han ilde tilmode over dens Blik og hævede Forsamlingen. Næste Dag, da de paany mødtes, sad Uglen der igjen, og Paven bød nu dem Alle,

Cardinaler og Præster, at de skulde forjage den. De steg op og sloge efter den med deres Stokke, og endelig, da den kom ned paa Kirkegulvet, faldt de Alle tilsammen over den; men da de reiste sig, opdagede de, at det var Paven, de havde slaaet ihjel. —

Min Meddeler havde dog ogsaa henvendt sig til „en lærd og from Mand“ og af ham faaet Noget opskrevet i en Blanding af Hebraisk og Italiensk, der blev mig meget vanskeligt at dechiffere. Da jeg kom tilbage til London, lod jeg det med adskilligt Andet trykke i Chambers' Journal, og da Jewish Chronicle and Hebrew Observer aftrykte det, tilspøiede Udgiveren en Note, hvoraf jeg erfarede, at en temmelig lignende Historie findes i et af de rabbiniske Værker, men oprindelig er arabisk. Er den gaaet over Spanien? Det kan jeg ikke besvare, og Historien er da ogsaa for ubetydelig til at foranledige megen Undersøgelse. Den hedder:

Bidnerne.

Chajim Eliezers skønne Datter, Rebecca, vandrede en Dag i nogen Afstand fra hendes Faders Telt og faldt i en udtørret Cisterne. I flere

Timer kaldte hun forgjæves paa Hjælp, og da det syntes hende, at hun var overladt til at fortæres af vilde Dyr eller omkomme af Sult og Tørst, bad hun blot til Gud om en blid Død og om Betsignelse over hendes Fader. Men netop som hun opgav Haabet, kom en Fremmed, den unge Nathanael, forbi Cisternen, og da hun hørte Fodtrin, raabte hun paany. Nathanael saae ned og blændet af det usædvanlige Syn vidste han i Førstningen ikke, om han skulde troe, at det var en ond Aand, der vilde besnære ham, eller en Engel, der aabenbarede sig for ham. Men da hun fortalte ham, hvad der var hændet, troede han hende og gav sig ivrig til at arbejde for hendes Redning. Da han havde draget hende op, var hun saa taknemlig, og han fandt hende saa skøn, at Begge følte stor gjensidig Kjærlighed og i det Indtrufne saae et Tegn paa, at de af Himlen vare bestemte for hinanden. Endnu før de havde forladt Cisternens Rand, havde de udbæret Løfter om ubrødelig Kjærlighed, og da Nathanael havde sagt hende, at han maatte vende hjem for at hente sine Forældres Betsignelse, tilføiede han: „Seg trolover mig med Dig, og eftersom intet Menneske er tilstede til at være Vidne, paakalder jeg

som Vidner denne Cisterne og det smukke Væsel, som i dette Dieblif smutter ned i den."

De skiltes; men da Nathanael kom hjem og saae en anden smuk Kvinde, glemte han sit Løfte til Rebecca og giftede sig. Hans Hustru fødte ham en Datter, der ikkun sex Maaneder gammel blev bidt i Halsen af en Væsel og døde. De fik et andet Barn, en Søn; men før sit andet Aar faldt han i en Cisterne og slog sig ihjel. Da hendes andet Barn blev bragt dødt til Teltet, sagde Moderen: „Dette er meget besynderligt, Nathanael, og mit Hjerte siger mig, at en af os enten med eller uden sit Videnbe maa have fornærmet Gud. Lyt til mig, min Husbond, og jeg vil fortælle Dig alle mine Tanker og Handlinger, saavidtsom jeg erindrer dem, og Du skal dømme mig og paalægge mig Bod."

Nathanael kastede sig ned og raabte: „Nei, jeg er Synderen! Jeg har fornærmet Gud! Væfelen, som bed vor lille Pige, og Cisternen, som slugte vor Dreng, vare engang Vidner til en Ed, som jeg har brudt, og de have tugtet mig for min Mened."

Da han havde berettet sin Hustru Alt, sagde hun: „Seg seer, Nathanael, at endstjøndt jeg for

Menneſkene har været Din Huſtru, har jeg ikke været det for Gud. Nu maa Du forſkyde mig og gaae at gjøre Bod for Din Synd."

Imidlertid ſad Rebecca i ſin Faders Telt, og den gamle Chajim Eliezar bad hende ofte at modtage en af hendes mange Friere, for at hans Dine kunde glædes ved hans Datters Bryllup; men hun ſvarede altid, at hendes Tro var givet til den Mand, der havde frelſt hende af Eiſternen, og ſom i Himlens Paafyn havde trolovet fig med hende. Saadan ventede hun taalmodig, endſkjøndt Aarene, der kom og gik, begyndte at efterlade Spor i hendes Anſigt.

En Dag ſad hun hos ſin Fader i Teltet. Det var nær Solnedgang; en ny ſkuffet Forventnings Dag var nær ved at blive ſøiet til de forrige, da fremmede Fodtrin lød, og Nathanael ſaaes i Teltets Indgang.

"Lovet være Gud!" raabte Chajim Eliezer, "jeg ſkal opleve at ſee min Datter ſom Brud!"

Uden at ſige et Ord havde Rebecca kaſtet ſig i Nathanaels Arme, og da hun ſaae et Udtryk af Sørgmod eller Misforſtøielſe paa hans Anſigt, troede hun, det kom af Forandringen, ſom Tiden havde gjort, og ſkjulte ſit Anſigt ved hans Brøſt.

Men han løstede blidt hendes Hoved og fortalte hende Alt, hvad der var skeet, siden de skiltes.

Da tog hun taus hans Haand, førte ham ud til Cisternen, af hvilken han havde frelst hende, og sagde: „Himmel, som hørte Nathanaels Løfte til mig, Cisterne og Bæsel, som vare Vidner, hører nu og værer Vidner til, at jeg giver Nathanael hans Ord tilbage, saa at hans Ægteskab er gyldigt. Bæsel og Cisterne, værer venlige imod ham og imod de Børn, som den almægtige Gud i Fremtiden vil skjænke ham!“

Peterskirkens Belysning,

første Paasfedags Aften, 5te April 1863.

De Fleste sagde, at man for ret at beundre og nyde dette berømte Skue, Slutningen af „Præsterne's Carneval“ — som det romerske Folk i Spøg kalder Paaskefesten — burde gaae ned til Pladsen foran Kirken; saa vilde man først see alle Enkeltheder, de mangfoldige, omflattrende, myslrende Folk, der tænde Lamperne, og saa lidt efter lidt blive imponeret, overvældet af Glandsen. Andre, de „gamle Romere“ o: de Nordboer, som have oplevet flere Vintre i Rom, sagde, at naar man gik for nær, fik man kun Se paa Enkeltheder og tabte Overblikket, og selv i Afstand var det Hele ikke noget Stort, hvis vi ikke fik Skyet Veir, mørk Baggrund for Lyset. Jeg vidste ikke rigtig, hvad jeg skulde vælge, og lod Tilfældet lede mig. Jeg kom Kl. 7 op ved Kirken Trinità dei monti, nærved Monte Pincio. Høien eller

Bjerget er vel henved en halv Mil fra Peterskirken; men den vældige Bygning sees tydelig og frit; den behersker den mellemliggende Dal med Staden Rom og de utallige Kupler og Spir, som om det Hele havde samlet sig beundrende ved dens Fod; den er ligesom en Konge, der i rolig, overfluenende Majestæt sidder paa sin Throne.

Solen var netop gaaet ned paa en skyfri Himmel; den stærke Lys- og Farveglands var sagtnet; men mod Vest, bagved og lidt over Peterskirken, dvælede endnu en rosenrød Due, medens der tilhøre, over Monte Marios skjønne Bølgelinier, laa henstrakt noget Udrødt, der havde et Udseende, som om en Gigant i Hast havde bestrøget Himlen med en bred Pensel dyppet i en Vulcan. Medens man saae paa disse Farver, tabte de sig langsomt, og de tjente kun til som Baggrund at fremhæve Peterskirken's alvorlige, blaaligsorte Kuppel; men samtidig viste sig et gyldent Lys foran Kirken eller ved dens Fod og kastede et svagt Gjenskin opad. Da jeg første Gang bemærkede dette Lys, var jeg naaet hen til Springvandet under de eviggrønne Ege udenfor det franske Academi, og ved Vandets Pladsen i Stilheden og Halvmørket og ved det besynderlig Høitidsfulde trindt-

omkring kom jeg i en Stemning, hvorved den Illusion ikke blot blev mulig, men kom frivillig, ja med Magt: at jeg ikke saa Solnedgang, men Solopgang. Virkelig bidrog fra nu af Alt til paa egen Maade at vedligeholde denne Forestilling. Den vestlige og nordvestlige Himmel var bleven mørkere, medens Kirksens mod Ost vendte Facade blev lysere, gysnere, mere tindrende. Dette Lys, der en Stund var ubestemt, tiltog i Tydelighed og fik Form; det drog sig opad i Linier, der efter nogle Minuters Forløb viste Pilastrener og Riserne, og efterat disse i saa Diebliske havde staaet halvmørke med lyse Rande, bleve de selv fuldstændig lyse og ligesom gjennemsigtige; saaledes ogsaa med Portalen og hele Forsidens Masse; den lyste, var gjennemsigtig, og Gaaden var løst — Solen stod op, indvendig, inde i Kirken; Opstandelsen, Paaskefestens Mysterium, fandt Sted i Christenhedens Domkirke.

Endnu saa Diebliske, og Mysteriet havde udviklet sig til feirrig Virkelighed: Lyset, der hidtil langsomt havde hævet sig op af Graven i Kirksens Indre, gled i fine Linier opad Kuplen, som det lod staa i dunkel Majestæt, og tog Besiddelse af Lanternen og Spiret. Der concentrerede det

fig et Dieblif i overordenlig Glands, fænfede fig derpaa og omgav Kuplen, der nu ogsaa blev ghyden=lysende og gjennemfigtig, fuldsørte i Hast alle Kirkens Vinier og trak sig sluttelig igjen mest glandsfuldt op i Lanternen og Spiret, ligesom skuenende ud over Verden og, efter fuldenbt Værk, i intensiv Glæde nydende den Glæde, det bragte.

Der var saa stille, hvor jeg stod, under de eviggrønne Ege. Christen eller Ikke=Christen, Troende eller Ikke=Troende, Romer eller Fremmed, alle her Forsamlede følte Vrefrygt og syntes bange for, at et høit Ord skulde bringe Synet til at forsvinde. Kun Springvandet pladsfede, og den sagte Vyd var ligesom et Symbol paa, at det Jordiske havde trukket sig tilbage i dæmpet Stilhed — thi ganske tier eller døer det jo ikke — medens den store Sandhed stod paa Himlen, at os er en Sol opgangen, en Frelse født. Den var lovet det Skabte i Tidens Morgen, den stiger ned fra Himlen paa uforklarlig Maade og reiser sig lige uforklarlig fra de store Kæmperes Grave; den hæver sig lyfende, naar alt andet Vys er slutt, den vinker os i Afstand, og som den nu gjør et Tempel af Ver og Sten til gjennemfigtig Vld, vil den gjøre vort Legeme til et luttret, uforkrænkeligt

Tempel for Anden. O, Lys, lad mig skue Dig i min Dødsstund!

Jeg gik tilbage hen imod Obeliffen udenfor Trinità dei Monti. Paa Veien saae jeg mange Bogne med svagelige Engellske, der svagt udbrøde i «beautiful! splendid! glorious!» Der stod ogsaa en Klynge af andre Fremmede, og en Maler havde med en Theaterkiffert for Diet taget en Stilling, som om det Hele var til, for at han for et beundrende Auditorium kunde paapege det Kunstrigtige i Lysets Linier. Mig syntes den lille Clownscene ganske at passe som Intermezzo i Mysteriet.

Tæt ved det Øverste af spanske Trappe hjalp jeg en deilig lille Dreng op paa Muren, for at han kunde see Lysglandsen. Dog havde han nok egenlig mindre Fornøielse af det stille, fjerne, lysende Tempel end af de to lange, lige Gaslygter-rækker, som han saae nærmere, dybt nede henad Via dei Condotti. Da jeg et Dieblif halvt vendte mig, saae jeg Moderens blege Ansigt, og — underfulde Syn! — det fjerne Lystempel speilede sig i hendes store, mørke Øie. Da kom pludselig over hendes Ansigt et stærkt Blink, der flammede en ubeskrivelig Glands over hendes sløilsforte Dine,

og fra hele Mængden kom et bæmpet Udbrud, som om den havde seet og beundret det Samme som jeg — men Sagen var, at i dette Dieblis, i et Nu, var Kirksens Belysning bleven forvandlet: istedenfor det blidt-tindrende, gylde Lys var med overordenlig Kunstfærdighed over den uhyre Strækning blevet tændt et stærkere, rødt Lys, der drog sig i Linier paatvers, istedenfor at det foregaaende havde draget sig paalangs eller opad. Hvordan det gik til, hvor mange hundrede Mennesker der vare i Arbejde og i samme Moment gjorde deres Gjerning, kan jeg ikke sige, da jeg jo ikke var nede paa Pladsen.

Himlen havde formælet sig mere med Jorden. Det var ikke længer det blot Andige, det almindelig Frelsende, det Oploftende, Ideale, der stod ligesom udenfor Jorden i Himmelfrummet; men det var en Kirke for Egtteskab og Barnedaab, for Andagt, Skriftemaal, Sacramente til de Døende og Lindring for de Levende. Selve Kirken havde skiftet Form. Ved Belysning i Linier paatvers hævede Facaden sig frem som byzantinsk; man troede gjennem Ilden at see Vestibulen række sig frem og tage Form efter den ældgamle, afbrændte

Kirke; Kuplen syntes lavere, og Lanternen gløbede som en Baun.

Seg gif alene hen paa Quirinalet. Der var slet ingen Menneſker, og Kirken, der herfra ſees endnu tydeligere og langt mere affondret end fra Monte Pincio, ſtod paa den uendelige, hemmelighedsfulde, ſtjernebeſaaede, blaae Nathimmel ſom en enſom Guldbygning, hvorpaa den opgaaende Sol spillede og funklede fra det Fjerne. Ja, Solen var ikke længer inde i Kirken. Imod ſin Villie forraader Kirken paa ſelve ſin Triumphnat, at den ikke har formaaet at rumme det Uendelige, ikke den høie Univerſets og Naturens Aand, der ſtrider frem i ſin egen ſalige Klarhed og ikke lader ſig fængſle til Artifler og Dogmer.

„Madonna“,

Skuespil i 5 Acter

efter H. Bode af Hr. Prof. F. L. Høedt.

Opsført 1ste Gang paa det kgl. Theater d. 12te Marts.

Man faaer lyst til at see dette Skuespil af flere Grunde: dels formedelst Titlen, der hentyder paa Begeistring, maaſkee ſærlig paa Kamp mellem det Religiøſe og det Naturlige, dels formedelst Stykkets Udſtrækning i 5 Acter — thi ſelve Dvanti-teten har jo ofte Krav paa Opmærkſomhed —, og endelig formedelst den Omſtændighed, at Overſætteren eller Bearbejderen har en officiel Stil-ling ved Theatret og tidligere har ſkrevet en lille Bog, der blandt Andet ogſaa gif i Retning af religiøs og navnlig protestantiſk Skueſpilkunſt. Syv Aar, der ſenere ere hengaaede, kunne jo have modnet, hvad dengang syntes taget lidt for tidlig af Træet, og ſkjøndt Forfatterens egen Muſe, ſaavidt vides, ikke forſyner Theatret, ſkal dette Skuespil, ſom han har adopteret og gjort

til sit, ventelig vise, hvorledes han i sin nuværende Stilling som æsthetisk Embedsmand praktisk søger at paavirke den nationale Kunst i Almindelighed og den protestantiske Kunst i Særdeleshed. Uden at føle sig berettiget til overmaade store Forbringer kommer man altsaa med Opmærksomhed og Forventning.

Under Opførelsen af 1ste Act seer det ogsaa ud, som om man har havt Ret i at vente Noget. Med megen Ro og dog uden Brede, med Smag og i det Hele paa en Maade, der vækker en stigende Interesse, udfolder Stoffet sig for vore Øine, svangert med Lidenskab og Sammenstød. Det er med Anerkjendelse, at man lægger Mærke til, hvorledes saa Meget udvikler sig saa at sige af en Samtale om et lille Maleri. Den unge Munk Rudolf, der staaer i høi Gunst hos Biskop Sigismund, har nemlig malet et Madonnabillede, som en anden Munk, Pater Benedict, nu bringer ind til Biskoppen. Pater Benedict er misundelig paa Rudolf og gjør opmærksom paa, at Billedet er noget „sandseligt“, det vil sige: har for meget Liv og Naturlighed, til at ikke en jordisk Gjenstand skulde have givet Anledning til dets Tilblivelse; men Virkningen, som Pater Benedicts

Insinuation gjør paa Biskoppen, forsøges end mere, da Billedet blottes; thi han fjender det Ansigt, og da han er bleven ene med sin Ven, Dechanten Xaver, betroer han ham Grunden til, at Billedets Træk have grebet ham saa dybt: Som ung Fyrsteson, da han allerede var viet til Geistlig og bestemt til at blive Bisp og regerende Herre, har han været forelsket, og han blev Fader; men da hans Elskede tilfældigvis erfarede, at han var Præst, flygtede hun, og det lykkedes ham først efter nogen Tids Forløb at faae sin lille Søn i sin Magt, og for at holde ham fri for Verdens Videnskab og Synd har han sat ham i Kloster og gjort ham til Munk. Munken er Rudolf, og Billedet ligner Rudolfs Moder. Biskop Sigismund har ikke alene erkjendt, at hans Forhold var syndigt; men han har angret dybt og har gennem en lang Række af Aar tumlet haardt med sig selv, han har trampet Fristelsens Mulighed ud indtil den sidste Glød og er derved bleven haard og fanatisk: han er lidenskabelig Katholik overfor sine Undergivne, der allerede ere smittede af Reformationen, og han er en ubønhørlig streng, moralsk Censor overfor Rudolf, ingen Kvinde kan med mere Skinskyge vogte paa sin Elfers Tilbøje-

lighed, end han vogter paa, at der i den unge Munks Sind ikke skal røre sig nogen jordisk, erotisk Attraa. Men Forhøret, som nu ved Billedet, paa haard og truende Maade af Biskoppen, paa fin og skarpsindig Maade af Xaver, optages over Rudolf, viser tydelig, at der netop i denne Henseende er Noget i Veien. Han tilstaaer, at han i Kirken har seet en ung Pige og malet Madonna i hendes Signelse, og Mere vil han ikke sige; men idet Acten slutter hermed, begribe vi, at den unge Munk er forelsket.

Det Tiltalende ved denne 1ste Act ligger i Behandlingsmaaden; thi om der virkelig er Gehalt tilstede, kan først blive klart, naar vi see, hvorledes Forfatteren løser Opgaven; men denne er — hvad der maa tilregnes Acten som Fortjeneste — stillet klart og er i sig selv smuk og betydelig: Rudolf skal enten tragisk gaae tilgrunde eller, hvad der er vanskeliggere, befrie sig fra Biskoppen og Kirken; men i alt Fald kan og bør denne Kamp blive i Sandhed protestantisk, ved hvilket Ord naturligvis her er at forstaae en Mod sætning ikke blot til den katholske Kirke, men ogsaa og især til den katholske, f. Ex. den Calderonske, Poesi. Medens i sidstnævnte Individets Frihed

og Selvbestemmelse ofte er saagodtsom Intet og al Interessens lagt paa Handlingen og dens Udskyden i Iyrist-romantisk Diction, vil derimod her det Begeistrede, Iyriste bestaae i en dyb Videns om Menneskets sande Frihed, og denne vil, skjult under Dramaets Gang, uden Declamation, paa „magisk“ Maade, som man kalder det, brede sig velgjørende og styrkende ud til Publicum. Opgaven, især hvis den er at befrie Rudolf, synes ikke let; men i Poesien er kun det vanskeligt, som man paatager sig uden indre Kaldelse, og vi maae naturligvis antage, at en saadan har været tilstede i Forfatterens Sind, og at han ikke til sit Stykke har villet laane smukke og høitidelige Gjenstande uden at paatage sig Forpligtelsen, som Vaanet medfører. Et eneste Punkt er der i 1ste Act, som ikke ret behager, og man veed ikke, om det er en lille Plet, der senere kan blive glemt, eller en Sky, der bebudende viser sig paa Horizonten. Vispen har paa foruroligende Maade vendt sit Blik bort fra Noget, vi Andre nødvendigvis maatte see paa, nemlig selve Billedet, hvorfra al Oplysningen er kommen. Han er bleven frapperet ved Portraitets Lighed med hans Ungdoms Elskede. Enten har da Rudolf ud af Erindringen

malet sin Moder, eller der er Grund til at troe, at han har seet sin Søster. Netop dette vil ikke falde Bispen ind.

I næste Act erfare vi, at den unge Munk Rudolf, der synes saa uskyldig som en Due, ogsaa kan være snild som en Slange; thi for at male sin Helene har han ikke ladet sig nøie med at see hende i Kirken, men har med en Kløgt og Dristighed, som selv Don Juan vilde anerkjende, opsøret hendes Bopæl, forklædt sig som Junker, præsenteret sig i Huset og ikke blot malet den Hulde, men erobret hendes unge Hjerte. Vor Forundring over, at Sligt er muligt for en Klosterbroder, formindskes i visse Maader ved, at Sagen fordobles; thi en anden Munk, den slemme Pater Benedict, kommer ligeledes forklædt, som Krigsmand, ind i samme Hus — det er nemlig et Værtshus — og vi antage nu, at enten have Biskop Sigismunds Munke, selv de uskyldige, nogen Øvelse i at gaae paa Masquerade, eller ogsaa ønsker Forfatteren, at vi ikke skulle kritisere saadanne Smaating, men holde os til Hovedsagen. Lad os da det. Pater Benedict er kommen for at speide, og efter at han i nogen Tid ubemærket af Rudolf har iagttaget denne samt talt lidt med

Helenes ulykkelige Frier, Kjøbmand Kurb, gaaer han bort, men siger dog først til Helene, at hun kan hilse Junkeren fra en gammel Ven, Pater Benedict. Rudolf sidder tynget af sin Sorg; han vil tilstaae Helene Alt og kan dog ikke. For at opmuntre ham bringer hun ham Hilsenen fra Pater Benedict. Forbauset og forfærdet over, at hun „med et Smil“ kan sige dette for ham saa indholdsvangre Ord, dette Ord, der synes at rumme hans hele ulyksalige Hemmelighed, iler han fortvivlet bort. Dette Moment gjør god scenisk Virkning, men synes dog hovedsagelig grebet for at gjøre Effect i Diebliffet; thi det fører ikke til Andet end, at Rudolf bliver ude om Natten, og at Pater Benedict om Morgenens maa læse Messe istedenfor ham. Vistnok vilde dette kunne have alvorlige Følger som et uforfvarligt Brud paa Klosters Disciplin, og det vilde kunne føre til, at baade Biskop Sigismund og Helene erføre Alt; men Forfatteren har til dette Diemed forbeholdt Tilskuerne andre effectfulde Scener. Rudolfs Bortilen er, for at tale aldeles nøiagtig, et Overgangsled i Begivenhederne, men har paa ingen Maade en Virkning, der svarer til Spændingen, som Forfatteren vil vække.

Næste Morgen, en Festdags Morgen, kommer Rudolf, naturligvis endnu i verdslig Dragt, tilbage efter at have vandret omkring den hele Nat. Han sætter sig udenfor Klostret paa en Bænk under et Madonnabillede, og medens han er nedsunken i mørk Grublen, komme Helene og hendes Moder, Gertrude Boheim, forbi. De ere paa vei til det protestantiske Bedehus; thi de ere ivrige Protestanter, ja Mo'er Gertrude har endog den foregaaende Aften søgt at bevæge sine Værts-husgjæster til at tage Parti med Omegnens oprørske, reformerte Bønder imod Biskoppen. Af Rudolfs Afsærd forrige Aften have de sluttet, at han er Katholik; da han nu seer dem og af Helene erfarer, at hun ikke vidste, hvad Betydning der laa i Hilsenen fra Pater Benedict, lader han sig af dem, uden selv at udtale sig, drage med til det protestantiske Bedehus. Denne Scene skal upaatvivlelig opfattes som et symbolsk Tableau: Kjærligheden drager Munken til Protestantismen. Ja; det vidste vi fra Først af; men er Protestantismen ikke noget Mere end Smed i Gretnagreen? og er der ikke ogsaa i selve Katholicismens eller Munkevæsnets Kydsfædelsøfte noget Mere end en Formalitet, som man kan

emancipere sig fra blot ved at gaae fra den ene Bygning til den anden? Forfatteren synes, naar vi nu nærmere betragte ham, netop ikke at have Bevidsthed om, at idet han fører saadanne Magter frem paa Scenen og bruger deres Navne for at skaffe sit Værk Sympathi, saa paaligger det ham ogsaa at behandle dem alvorlig og navnlig lade Protestantismens eget Væsen og Hellighed mærkes. Han lader til kun at vide, at den er det Naturliges Frigjørelse, anseer i den Henseende et pantomimisk Tegn for tilstrækkeligt og gaaer videre. Naturligvis kan en Tilskuer sige sig selv, at Helenes Moder muligvis ikke blot er vred paa Katholikerne, men ogsaa en brav og from Kone, at Munkene rimeligvis vil komme i en god Familie, at han maaskee noksaa meget som i Klostret vil finde Exempler paa og Anledning til Disciplin, Selvforsagelse, virksom og ydmyg Opoffrelse for Medmennesker; men Forfatteren eller Hr. Forfattere af „Madonna“ have ikke skabt Noget, der i denne Henseende giver en Forestilling eller frembringer en Stemning.

Imidlertid er det, curiøst nok, ikke engang vist, at Rudolf her bliver Protestant. Under almindelige menneskelige Forhold, ledede af Fornuftig-

hed, vilde det Factum, at en Munk med sin Elskerinde gaaer til den protestantiske Kirke, være afgjørende; han vilde ikke vende tilbage til Klosteret eller dets Omgivelser, men slutte sig til den nye Menighed og blive under dens Varetægt. Men Forfatteren tør ikke bruge sin egen Scene; thi saa var Rudolf jo ifkun rømt, Biskop Sigismund sad ene hjemme, og den Collision imellem de To, Rudolfs Frigjørelse som Følge af en Kamp Ansigt til Ansigt med Bispen, hvorpaa hele Stykket er anlagt, vilde saa blive umulig. Rudolf kommer følgerlig tilbage, stadig uden at have udtalt sig til Helene, uden at det store Dieblif, hans Indtræden i Kirken ved sin Elskedes Haand, har havt nogen synlig Virkning. Ogsaa hin Scene eller hint Tableau var altsaa en pretensjøs Udvorteshed, uden Oprindelse fra Varme eller Begjæstring og bliver uden væsenlig Indflydelse.

Bondeopstanden, paa hvis Fremtræden vi i det Foregaaende ere blevne vel forberedte, naaer nu Vhen, og Bønderne storme den katholske Kirke, medens Pater Benedict læser Messe. Stormflokkerne lyde, Theatret lyser af bengalsk Ild; Pater Benedict kommer flygtende i sit Ornat, hvid Messesærk og ovenpaa denne en kortere,

carmoisfinrød Kjortel med et stort Kors af Guldbrocade paa Brystet. Nu kommer Rudolf, griber ham i Struben og bebreider ham hans Ondskab og Spioneri. Denne Scene synes at have vakt noget Anstød hos et eller maaskee flere religiøse Gemhytter, naagtet i Virkeligheden intet Helligt bliver antastet derved, og selv de mest fintfølsomme Folk kunde vel i alt Fald tilfredsstilles, hvis det store Kors blev borttaget af Dragten. Derimod kan man formentlig med større Ret finde Scenen æsthetisk anstødelig, fordi Rudolf ingen Ret har til saaledes at tugte Pater Benedict. Denne har jo vel været ufjærlig, men ikke tilladt sig den ringeste Usandhed om ham eller gjort ham nogen-
sømhøjest Fortræd undtagen at sende ham en Hilsen, der Intet forraadte. Hans egen Samvittighed maa sige ham, at han har brudt Klosters Love og sin egen Ed; at Benedict har eftersporet ham, kan rigtignok gjøre ham ærgerlig, men giver ham ikke Ret til, fra det heroiske og ideale Standpunkt at administrere Justitsen paa ham. Eller vil han true ham til at tie? Dette vilde jo kun være overeensstemmende med sund Fornuft under den Forudsætning, at Rudolf selv vil tilbage til Klosteret og have Alt dulgt. Men Forfat-

teren er, som vi alt mere mærke, en betænk-
som Mand og veed, at det talrige Publicum
i de høiere Etager godt kan lide at see en saadan
Munk blive correget. For det Publicum er dette
Protestantisme. Rudolf gaaer sin Vej, og nu
optræder Sigismund med sin Drabantvagt og vil
vide, hvad der er paa færde i Byen. Pater Be-
nedict forslager Rudolf og giver ham og hans
Forelskelse Skyld for hele Opstanden. I samme
Dieblig kommer nemlig den skønne Helene ganske
alene ind midt i Larmen. Hvorfor den bløe
Jomfru døver sig hid uden sin Moder, er ikke godt
at sige, undtagen fordi hun netop behøves, medens
Moderens Fremtræden maa opbevares til at gjøre
Virkning senere. Saa snart Pater Benedict seer
hende, raaber han, at der er Forbryderessen, og
Biskoppen, der i 1ste Act blev saa greben blot af
hendes Portrait og strax mindedes Moderen, seer
nu uanfægtet hende selv og lader hende fængsle.*
Saa snart Helene og Vagten ere borte, kom-

* I den trykte Text, Pg. 107, siger Biskopen de dunkle
Ord: „O, ve mig, om min Anelse var sand!“, der
under Spillet glide forbi og heller ikke have nogen
Virkning.

mer Rudolf igjen tilstede, stiller sig i Spidsen for Bønderne for at befrie hende og sværger en Ed — der fortjener at citeres dels for Indholdets, dels for „Versets“ Skyld —:

„Allmægtige —

Saa gid Dit Lyn maa søndersplitte mig,
Din Brebes Torden slaae mig her og hisset,
Ihald jeg lægger dette Sværd, forinden
Jeg har befriet den Ulskyldige!“

men har, som man senere erfarer, det Uheld at blive fangen.

Nu ere da, i 4de Act, baade Rudolf og Helene i Sigismunds Vold, og nu kan et Sammenstød af sjælelig Art med stærke Udtalelser ikke længer undgaaes. Rudolf bliver først tagen i Forhør, og Scenen er ret forstandig arrangeret. Det er nu for langt ud paa Stykket til at lade Protestantisme og Katholicisme optræde med al Fylde og Energi; der kan kun ventes en Samtale udarbejdet med nogen advocatmæssig Omhyggelighed. Med alle Fornuftgrunde, kun ikke med den Aand, der var i Benedict af Nursia eller St. Aloufius, eller med den Kraft, som „femten Mars“ lidenskabelige Kamp for Idealet kunde lade vente, søger Sigismund at faae Rudolf til at adlyde og resignere, betroer han endog, at han er

hans Fader, men udretter Intet mod Rudolfs Videnskab og Puffen paa Naturens Ret. Samtalen er ikke geistlig, det vil sige, den har ikke et Sving, der trods det Kjønnede og Forstandige, de sige, hæve de Talende væsenlig over en verdslig Fader og Søn i en lignende Uenighed, og da de dog skulde være noget Mere, faaer deres Samtale noget Trættende eller pinlig Afmægtigt ved sig. Men nu kommer Dechanten Kaver og lover en Løsning: Han har talt med Helene, hun har erklæret, at hun ikke elsker Munkken, og han bringer hende med, for at hun skal gjentage sin Erklæring. Det gjør hun; men da hun mærker den Fortvivlelse, som nu griber Rudolf, tilbagekalder hun og lover at ville elske ham trods Fængsel og Død. Scenen svækkes ved den uafviselige Fornemmelse, man har, og som det synes En, at de Talende ogsaa have, af, at det hele Truende blot er et Skin, og at der, selv ad urimelig Veie, vil findes Midler til at gjøre dem lykkelige i Enden. Dog er der endnu en Indvending, som jeg imidlertid ikke kan fremsætte paa Grund af et Princip eller en Regel, men af en personlig Følelse, jeg maaskee kun er kommen til ved at leve i nogen Tid mellem Ra-

tholiker og Protestanter i blandede Districter, og som Publicum maaskee ikke deler. Det forekommer mig, at en protestantisk Somfru ved at see sin Elsker — hvem hun har anseet for et frit Menneske, endog for en Junker — som Munk, i Rutte, maa blive greben af Angst, en næsten religiøs Forsærdelse, hvori der er nogen Afsty.* Vel maa den Mulighed indrømmes, at et Kvindehjertes Kjærlighed kan være stærk nok til at overvinde en saadan Fornemmelse; men for at denne Mulighed skulde staae for os og hæves til Rimelighed, maatte selve Kjærligheden mellem de To, og navnlig hendes, i Forveien været viist os overbevisende stærkt og gripende, dels som Videnskab, dels som Anerkjendelse. Ogsaa i denne Henseende har imidlertid Forfatteren været omtrent ligesaa overfladisk som med Protestantisme og Katholicisme og synes

* I den trykte Text, Pg. 150, er anvendt, hvad der næsten maa kaldes et Fik, for at skjule det her Paapegede; thi Helene siger: „Det var Din Klædning, som skræmmed mig“, uagtet hun, da hun lovede Kæder at fornægte Rudolf, aldrig havde seet ham i Munkedragten. Tilskueren, der har seet, faaer ikke Tid til at gribe denne besynderlige Unsiagtlighed, og Læseren bemærker den maaskee ikke, fordi han ikke har fulgt seende med.

at have ment, at naar han blot antydede Tingen, saa kunde vi jo nok selv forestille os dens Væsen og Dybde.

Resultatet bliver nu, at Begge føres bort og kunne vente den haardeste Dom. At Biskoppen nu kun lægger Mærke til Helenes Ansigt for paa givne Anledning i dunkle Ord at udtale en glad Fortrøstning om, at hun ikke er Rudolfs Søster, uagtet Rudolf netop derved kunde gjenvindes for Kirken, tilgive vi saa meget hellere, som vi virkelig ikke ønske at see Stykket mere compliceret.

I 5te Act kommer det, som vel endel af Publicum mener, til en lykkelig Ende, hvilket dog formentlig rigtigere kan udtrykkes saaledes, at det tager en Ende med Forfrækkelse. I Førstningen bliver Alt opbudt for at lade det see yderst mørkt og truende ud: Theatret forsøger efter Evne at gjengive en høitidelig Anathemasering; i Kirken spørges Rudolf paany, om han vil falde tilføie; tre Gange spørges, og ved hver af hans tre Benægtelser slukkes flere Lys, medens et Præstchor med Accompagnement af Basuner udstøder: Anathema! Om det virkelig føles som høitideligt eller blot som Forsøg paa theatralisk Effect, berøer paa, hvorledes

de foregaaende Acter have virket, og er desaarfag forskjelligt hos de Forskjellige. Efter at Rudolf har faaet sin Dom og er bleven ført bort, bliver Helene bragt ind; men nu lægger først Bhens protestantiske Magistrat sig imellem, og derpaa trænger Moderen ind. Bispen gjenkjender hende og erfarer endelig, at Helene er hans Datter. Men saa ere jo Rudolf og Helene Spøfskende! Nei. Da Du, skammelige Bedrager, siger Gertrude til Bispen, forlangte Din Søn, narrede jeg Dig godt. Jeg vilde ikke lade mit Barn blive gjort til Munk og berøvet sin menneskelige Ret, og derfor gav jeg Dig en anden Kvindes Barn. Om Forladelse, Rudolf, tilføjer hun, jeg gjorde det for at forsørge Dig (!).

Rudolf er bleven hentet frem af den menneskevenlige Dechant, der har mærket, at der nu er Udsigt til en god Slutning, og Slutningen er den kolossale Urimelighed, beregnet, skulde man troe, paa et aldeles forvildet Publicum: at inde paa selve den katolske Kirkes Gulv en katolsk Prælat lægger en Munks Haand i hans Elsterindes Haand og giver sit Minde til deres Egtekab. Overfor en saadan Theaterscene maa Kri-

tifen strække Gevær.* Måge til den Gemyttlighed, hvormed Katholicisme og Protestantisme forsvinde, Opgaven lades uløst og Personerne blive til Zerronymus, Leonard, Leander o. s. v., skal man næppe finde, undtagen det skulde være i „Ulysses von Ithacien eller en tydsk Komædie“.

Hvad der af Stykket er tydsk, Hr. Bodes, eller dansk, Hr. Høedts, har jeg ikke anseet det for Umagen værdt at undersøge; saaledes som det foreligger, er det Hele jo nu dansk Eiendom. Ei heller kan det nytte at dvæle ved de enkelte Charakterer, naagtet det synes, at der ved nogle af disse oprindelig har været tænkt noget ret Dygtigt. Hvis Gertrude Boheim (Mdm. Holst) blev spillet af en Anna Nielsen, der forstod at sige rolige Ord saaledes, at man mærkede Sjæle-Uro igjennem dem, saa vilde man nu ikke i Størstedelen af Stykket ansee Gertrude for en raff, solid Bærtshusholderesse og til Slutningen overraskes ved, at hendes Liv er fortæret af Eidenfæb og Hæventørst. Men selv Anna Nielsen vilde næppe

*) I den trykte Text, Pg. 175 og 176, træder den ikke fuldt saa skarp og grel frem som paa Theatret, hvor man er nødt til at være tydelig.

ganske kunne borttage det Romiske fra hendes sidste Repliker. Biskop Sigismund (Hr. B. Wiehe) kunde ogsaa, naar Rollen blev ikke blot correct og vellydende reciteret, men vel spillet, fremstilles som en Mand, der ved at lide Kval haade som Følge af sine Feil som af sine gode Egenskaber, med næsten tragisk Magt greb Tilskuerens Sind og dannede en interessant Mod sætning til den blide, skjønt snilde Dechant (Hr. Mangius); men Begge springe jo tilsidst med en Kolbøtte ud fra historisk Forudsætning og sund Sands.

Som tyds Theaterstykke turde dette Skuespil imidlertid gjøre Krav paa at ansees for ganske godt. Dels ere jo de tydske Theatre saagodtsom uden Undtagelse at betragte som Provindstheatre, ere ikke gjennemtrængte af den Følelse, at de bære et nationalt Ansvar, forsynes i Reglen fabrikmæssig af Forfattere, der maae tage Hensyn til, at Publicum er forvokset af Farcer med indlagte Viser og Wiser og i det Hele forholder sig frivolt til den dramatiske Kunst. For et saadant Publicum kan dette Stykke med dets No i Anlægget, med dets pantomimiske Effect i flere Enkeltheder og med dets Udseende af Kirkelighed

eller Religiositet synes alvorligt, ja høitideligt. Men derhos er det ogsaa muligt, at et tydsk Publicum, der lever nærvæd virkelig Kamp med Katholicismen, kan i Slutningsscenen, hvor den katolske Bisp nedlægger sin Krumstav og lader Munkene gaae og gifte sig, fordi denne ikke er hans Søn, og hvor Dechant og Domcapitel ogsaa lade bemeldte Munk gaae at gifte sig, som om der hverken var Sacrament eller Kirke til — see en symbolisk Antydning af, at den hele katolske Kirke er isærb med at blive protestantisk, og flappe for Stykket som et politisk-religiøst Tendensstykke. Vi, der staae fjernt fra slige Realiteter og have et nationalt Theater og antage, at vi ere mere dannede og skulde virke for „det Skønne“ og det Protestantiske (o: det væsenlig Sande og Dybe) i Kunsten, kunne ikke efterligne et saadant Publicum uden at betegne en Nedadgaaen hos os selv.

Jeg maa endnu komme tilbage til, hvad jeg i tre Noter har hentydet paa, nemlig en udvikkende eller forskyttende Tendens i Teksten i Mod sætning til det skarpere Omrids, som vedkommende Scener have under Opførelsen. Dette i Forbin-

delse med, at man med Bogen i Haanden ikke
faa bestemt som ved Opførelsen har det Katholske,
Kirkelige og Munkeagtige for sig, kan bidrage
til, at Stykket under Læsningen opfattes som ret
jevnt og ferskt, med Tilføjning af det Behag, for
hvilket den danske Bearbejder har sørget ved et
splendidt Udstyr i Henseende til Tryk og Papir.

Hvorledes man fortæller i Rom.

V.

En Soirée.

Om Vinteren lever i Rom en bekendt eller næsten berømt Dame, engelsk af Fødsel, gift i Tydskland, som Forfatterinde kjendt under Navnet Elpis Melene. Uagtet hun er Forfatterinde, maa man dog ikke forestille sig hende som en af de nervøse, halvoisne Blaastrømper, der hyppig træffes Nord for Alperne, og heller ikke ligner hun de trivelige engelske Romanforfatterinder med Mrs. Wood i Spidsen. Sagen er, at hvad hun skriver, i Reglen hidrører fra activ Deltagelse i Menneffelivet; hun har havt Del deri, spillet en Rolle deri. Saaledes har hun udgivet en Skildring af Garibaldis og hans Togter; men i Forveien havde hun selv, ikke uden betydelige Farer, bereist Sicilien som hans Agent. Da Garibaldi havde naaet Høiden af sin Berømmelse og efter Fægtningen ved Aspromonte laa saaret paa Caprera, og da Syge-

pleien blev Gjenstand for lidenskabelig Concurrence især af engelske Damer, blev Mdm. de S. trykket lidt tilside eller veg frivillig. — Hun har været to Gange gift og gjør ingen Hemmelighed af, at hun blev stilt fra sin sidste Gemal, saa at jeg uhindret kan berøre denne Omstændighed. Om han var Baron, veed jeg ikke, og det har ikke tjent mig til Oplysning, at hun i Selskabet bliver kaldt Mme. la Baronne. Thi formuende Damer, man ikke veed Andet om, føre i Rom sædvanlig en saadan Titel. Mdm. de S., der baade er rig og aandfuld, bliver undertiden af Damer, der ikke kjende hende og slutte fra hendes Felttog, anseet for emanciperet; men i Omgang med hende mærkes Intet dertil. Hun fører et gjæstfrit Hus, hvor hun hver Vinter samler det Meste af, hvad Romersaisonen frembyder af Interessant og Dannet, og deriblandt ogsaa endel Damer. At hun, Garibaldis Veninde, faaer Lov til at boe i Rom, kan synes paafaldende; men Pavens Regering sætter virkelig en Stolthed i at kunne paastaae, at den ikke nægter Nogensomhelst Gjæstfrihed, saalænge Gjæsten ikke paa nogen Maade optræder imod den. Mdm. de S. er imidlertid Gjenstand for et meget omhyggeligt, skjøndt skjult Tilsyn og maa

tage sig iagt med sine Breve og vogte sig for Svadsomhøist, der kommer i Berøring med det Offenlige. Hun havde lagt Mærke til den Grusomhed, som Romerne vise mod Dyrene, og for at modarbejde den skrevet nogle smaa Afhandlinger, der paa en let og interessant Maade skulde vække en mere human Sands hos Almuen; men hun fik ikke Lov til at udgive dem, idet Censoren gav det Paaskud eller maaskee ganske oprigtig fandt, at disse Afhandlinger indirecte viste, at Forfatteren havde læst Bibelen og fortolket den paa sin egen Maneer. Denne lille Omstændighed, der viser, at hun vil træde activt frem, at hun søger en Veilighed til at virke human, vil tjene som Bidrag til at karakterisere hende. Et andet karakteristisk Træk, der vidner om hendes Sorgløshed, er, at i hendes Selskabsværelse henligger hendes Album, hvor enhver af hendes Gjæster kan see hvad enhver af hendes tidligere Venner har skrevet deri. Jeg lærte en Aften, da der var stort og kjedeligt Selskab, en hel Del af disse Sentenser og Smaadigte udenad, men har naturligvis ikke Ret til at bringe dem videre. En Undtagelse tør jeg gjøre med nogle Linier af et temmelig langt, livligt og spirituelt Digt, som Alexander Dumas,

den Yngre havde skrevet. Nogle faa Stropher ville vise den aandrig-sfjemtende Tone:

La plus belle femme du monde,
Je la connais certainement.
Si vous croyez qu'elle est blonde,
Vous vous trompez complètement.

Digtet gaaer videre paa denne Maade, be-
skrivende gennem Negationer og ender med:

Si vous croyez qu'elle m'aime,
Vous vous trompez complètement.

Jeg hid sætter mest disse Stropher for nogen-
lunde at fuldstændiggjøre Billedet, idet man med
Rette vil slutte sig til, at Mdm. de S. ingen-
lunde er sthg og endnu mindre har været det.

Da jeg gennem en fælles Ven havde gjort
hendes Bekjendtskab og været indbudt til en af
hendes Soirées, tilfrev hun mig kort efter, at
hun ønskede, jeg skulde blive bekjendt med hendes
engere Venner, og indbød mig til en Aften. Jeg
traf der en aldrende italiensk Læge, en høfdehøf
Maler, der har boet længe i Rom, en ung fransk
Archæolog og en Engelskmand, der naturligvis ikke
havde anden Stilling end Gentleman. Mdm. de
S. taler alle fire Sprog med lige Fæthed; men
Fransk var den eneste neutrale Grund, hvor

Engelsmanden og Italieneren kunde mødes. Samtalen blev derfor mest førte i dette Sprog og havde ogsaa længe Anledning dertil, da den dreiede sig om en Franskmand og en fransk Artikel i det romerske Blad »Correspondance de Rome«, som netop den Dag udselsatte hele Rom. En fransk Sprogforsker, saa begavet og dygtig i sit Fag, at han bliver kaldt den anden Mezzofante, og som i en lang Række af Aar har opholdt sig i Rom, havde skrevet en lille Piece paa Vers, betitlet Rome et Bade-Bade, hvori han paa det ufsaaen- somste og temmelig kynisk havde angrebet Roms Præstevæsen og ikke heller ladet Madonna og Katholicismen gaae Ram forbi. Man havde ventet, at han paa Grund heraf skulde blive udstødt af Rom; men det viste sig, at de Angrebne havde valgt en for ham langt ubehageligere Maade at hævne sig paa. Medens de romerske Blade ellers ere de tammeste, man kan tænke sig, og aldrig angribe nogen Privatperson, kom hin Dag i det nævnte Blad en lille Artikel, skreven imod ham med ubeskrivelig Hensynsløshed og meget Vid, et sandt Mesterstykke af bidende Polemik. Man kan gjøre sig et Begreb om Indholdet af Følgende: Han, vi sigte til, sagde Artiklen, stræber

bl. A. efter at bibringe Folk den Tro, at han gjør Kyffe hos Roms Damer, og for at opnaae dette har han ofte fulgt bagefter en Patricierinde til hendes Hus, gaaet ind efter hende, skjult sig under Trappen og er bleven liggende der en Times Tid, for at Raboer og Gjenboer, naar han kom ud, skulde troe, at han havde havt en bonne fortune.

Dels i og for sig, dels fordi jeg kjendte lidt til den Angrebne, vilde jeg gjerne vide, om der laa noget Sandt til Grund for Angrebet; men man syntes ikke oplagt til at beskæftige sig hermed: man var ikke Dommer, men Tilskuer ved en Fægtning og mest beskæftiget med det Factum, at Stødet „sad“, som det hedder i Fægtersproget, eller som de antike Romere sagde: habet. Man udveklede Meninger om, hvad den Angrebne nu kunde eller vilde gjøre, om han havde Mod til at udfordre sin Landsmand, Angriberen, eller ei.

Endelig sagde vor Værtinde: „Det er en trist Historie, især mellem to Landsmænd Nei, saa leve Skandinaverne, efter hvad Hr. Ravnkilde har fortalt mig, ganske anderledes sammen. De lade Paven og Præsterne i Fred, synge og dandse ved deres Sammenkomster og fortælle

Historier Ja, det maa De, Hr. G., da vide bedre end jeg."

Jeg bekræftede, at vi virkelig havde det behageligt i vor Casino (Foreningen) og paa Ofterierne.

"Men", vedblev Mdm. de S., „de Herrer Skandinaver kunne da umulig have mere Aand end vi Andre! Vi maatte da ogsaa kunne komme sammen og fortælle Lad os begynde strax . . . eller lade mig høre, hvilken Dag i denne Uge vi Alle ere frie, saa spise De til Middag hos mig, og efter Bordet fortæller Enhver en Historie . . . En behøver ikke at fortælle, men skal være Secretair, og det vil jeg være!"

"Nei", sagde den italienske Læge, „naar jeg paa mine gamle Dage skal fortælle Eventyr, saa skal det da især være for den Fornøielses Skuld ogsaa at høre Signora fortælle."

"Det vilde være en daarlig Compliment at gjøre Fruen," sagde Fransmanden, „at nægte os Fornøielsen af, hvad De kan fortælle. Desuden skulle vi jo, som De selv siger, rivalisere med Cimbrerne og Teutonerne paa en ny Valplads, og vi ville behøve alle vore Kræfter. Lad mig kun være Catulus og blive slaaet, saa vil De være vor

Marius, hvortil De af Skjæbnen synes bestemt, efterksom de hedder Maria."

"Tag Dem iagt med Deres Spot", svarede Mad. de S.; „Kampen bliver imellem os selv indbyrdes; jeg er Engelsk, og her sidder min Landsmand; vi have en Dansk og en Tydsk; De og Doctoren blive de Eneste, der kunne forestille Synden, og jeg paalægger Dem nu det ansvarfulde og hæderlige Hverv at vinde Deres Aquæ-Sextæ-Seir over os Andre."

Doctoren sagde: „Seg foreslaaer, at vi Alle trække Lod om Secretairposten."

Da nok Enhver helst vilde være fri, gif man beredvillig ind paa dette Forslag, og da vi saa traf, var jeg den heldige og blev Secretair.

Seg overtog Posten, idet jeg sagde, at saasom jeg nu stod uden Egoisme overfor Foretagendet, vilde jeg, for at det tilfulde kunde lykkes, ikke undlade at gjøre opmærksom paa, at et Moment, der høilig bidrog til vore nordiske Talebedrifter, var Dydsvin — om Fruen havde den?"

"Dydsvin?" spurgte Værtinden, „hvad er det?"

"Ja, det er en Nectar, der stjaenkes af en

Ganymed ved Navn Leopoldo, for sex Bajochi Foglietten i Chiavica del Buffalo."

"O", sagde Mad. de S., "jeg skal nok skaffe en Vin, der ogsaa har Dyder."

"Ja, mange Dyder gjøre dog ikke Dyd", tænkte jeg, men sagde det ikke.

"Hvor stor Dosis skal man tage af Deres Dydevin for at fortælle godt?" spurgte Franskmanden.

"Det kommer an paa, hvor megen Aand man har; har man liden, maa man drikke meget; har man megen, behøver man kun at nippe."

"Jeg vil begynde med at nippe", sagde Engellsmanden.

"Pas paa mig, naar jeg har begyndt og maa videre!" raabte den bayerske Maler; "jeg kan komme til at behøve et helt Vinbjerg, og saa kan det gaae mig ligesom Ynglingen i et af vore tyske Sagn."

"Bravo!" udbød Værtinden; "vor tyske Ven behøver ikke engang at nippe! Den blotte Forestilling om min Vin begejstrer ham. Det overgaaer Skandinaverne! De ere allerede flaaede! Lad os nu faae Sagnet!"

Franskmanden sagde: "Baronessen bliver ad-

lydt som Dronning Marie Antoinette af Hofmanden, der sagde: Hvis det er umuligt, skal det skee; hvis det er muligt, er det allerede skeet."

„Ja, jubes regina, Du byder, Dronning“, sagde Maleren, „og jeg adlyder. Sagnet er fra Rhinen. Man seer endnu en Klippe, hvortil det knytter sig. Paa dette Sted nedgrov en Gjerrig engang i en mørk Nat sin Skat; men Djævelen sad i et Træ og saae til, og da den Gjerrige var gaaet, kastede han Klippen ned over Stedet. Næste Dag, da den Gjerrige gik ud for at see, om Alt var i Orden og intet Spor af hans Gravning laadt tilbage, kunde han ikke finde Stedet og blev herover saa fortvivlet, at han hængte sig selv, saa at Djævelen fik hans Sjæl. Djævelen blev oppe i Træet for at passe paa, om han ikke ved Hjælp af Skatten kunde fange flere Sjæle, og det varede heller ikke længe, saa kom en Aften et ungt Menneske, der havde tabt alle sine Penge i Spil, og udbrod i Klager og Forbandelser og paakaldte hvilkensomhelst Magt, der vilde hjælpe ham. Djævelen sagde: Jeg vil hjælpe Dig. — Det unge Menneske blev først forstræffet og vilde vide, hvem hans Hjælper var, og da han begyndte at gjætte sig til det, spurgte han: Hvor Meget vil Du give, og

hvad forlanger Du? — Jeg vil give Dig saa meget Guld, som Du kan bære, og jeg forlanger til Gjengjæld, at Du begaaer en af tre Dødsynd: enten dræbe en Mand, eller forføre en gift Kone, eller drikke Dig en Rus. — Det unge Menneske fandt, at en Rus vilde være baade den mindste og letteste Synd, og valgte derfor denne. Djævelen lettede Klippen, det unge Menneske tog saa meget Guld, som han kunde bære, og ilede strax tilbage til Værtshuset, forlangte Vin og drak sig i lystigt Selskab en god Rus. Da han henad Morgenstunden kom hjem til sit Logi, lukkede hans Værtinde ham op, og da han kom i Samtale med hende, fortalte hun, at hendes Mand var bortreist. Paavirket af Rusen trængte han dristig med hende ind i hendes Kammer; men medens han var der, kom Manden, og under den Kamp, som nu opstod, dræbte han Manden. Saaledes havde han ved at begynde med den tilskyndende mindste Synd begaaet dem alle tre og maatte ynkelig lade sit Liv.“

„Jeg indseer virkelig ikke,“ sagde Franskmanden, „hvorfor vi overhovedet skulle vente, indtil vi have drukkert den skandinaviske Dydsvin. Tale vi da godt, vil det blive taget til Indtægt for

Vinen; tale vi flet, faae vi Skylden. Lad os fortælle under eget An- og Tilsvær og strax, og siden spise Baronessens Middagsmad alligevel."

"Ja, men lad os faae saa meget diablerie at høre som mulig — have De mange Dæmle hos Skandinaverne?" spurgte Fruen.

"Vi have dem hjemme, men tage dem ikke med til Rom."

"Man fører heller ikke Kul til Newcastle!"

"Jeg kan opvarte med en," sagde den italienske Læge.

"Bravo!" raabte Værtinden; "men jeg er Præsident, og jeg giver først Ordet til vor franske Ven, som forlangte det. Viis nu Deres Landsnærverelse, skaf en Dæmle i en Hast."

"Naadige Frue, jeg agtede at fortælle om en Dame, Dronning Johanne af Neapel."

"Det kan gaa. Vil De ryge?"

Thi det var — og er forhaabenlig endnu — en af Mdm. de S.'s fortræffelige Egenheder, at hun holdt udmærkede Cigarer, som hun gav sine Venner, naar de gik, og denne Aften fik Høimodigheden en extraordinair Udstrækning.

„For det Tilfælde, at her er en Kritiker tilstede,“ sagde Franskmanden, „vil jeg begynde med at angive min Rilde. For et Par Aars Tid siden, da Bourbonnerne endnu regerede i Neapel, og da mange udmærkede neapolitaniske Landsflygtige opholdt sig i Turin, gjorde jeg i bemeldte By Bekjendtskab med flere af disse Herrer. En af dem var Digter og udtalte sin Vængsel efter Neapel i saa smukke Impromptuer, at jeg for Litteraturens Skyld var fristet til at kalde hans Landsflygtighed en heldig Begivenhed. Vi besøgte engang la Superga, hvor Fyrsterne af det savoyiske Hus ligge begravne, og vi kom til at tale om det særegne, triste, ærgjerrige og verdslig-religiøse Sind, der har betegnet de fleste af disse Regenter. Den neapolitaniske Poet førte naturligtvis strax Taleren over paa sit Kongehus og dets Forbrydelser og søgte efter dets Ondskab saa langt tilbage i Tiden, at han nær havde naaet Adam. I hans Forbittrelse blandede sig som sædvanlig Poesien, og tilsidst glemte han, i Overen for at fortælle, at være vred. Da han var i det 14de Aarhundrede, fortalte han følgende lille Hofhistorie.

Der levede i Tarent en ung Ridder af normannisk Slægt ved Navn Ludovico. Som alle

normanniske Riddere, der optræde i Romaner, Sange eller Sagn, var han meget smuk og en stor Helt. Ham hændte det en Dag, at han i en Skov eller paa Søen — jeg husker ikke hvor — saae en Nymphe, som strax forsvandt; men hun havde gjort et saadant Indtryk paa ham, at han besluttede at søge hende i den vide Verden. Hvorfor han ikke søgte hende i den Egn, hvor han havde seet hende, glemte jeg at saae oplyst af Poeten; men jeg troer, det var Datidens Ridderstik at søge meget langt borte. Han indstibede sig paa en Flaade, der seilede for at angribe Provence, og ved Stormen paa en By forrettede han først de sædvanlige Heltægjerninger og gif derefter dybsindig omkring i Staden, tabt i sine egne Tanker, som det sømmer sig en saadan søgende Ridder. Imidlertid blev Staden plyndret, og den Slags Scener foresaldt, som pleie at ledsage en Plyndring. Med Et saae Ridder Ludovico en Dame blive forfulgt af to Soldater. De havde næsten afrevet hendes Klæder, og de vare lige ved paany at lægge Haand paa hende, da Ridder Ludovico til sin høieste Fryd og Forbauselse i hende gjenkjendte sin Nymphe. Han dræbte de to Soldater. Hun faldt i hans Favn

og fortalte ham, at hun var Datter af Stadens Gouverneur. Han vilde følge hende til hendes Fader, da blæste Trompeterne til den seirende Hærs Indstribning. De to Elskende fik ifkun Tid til at sige hinanden Farvel og love hinanden et snarligt Gjensyn — dog, nei, endnu Et blev der Tid til: Hun drog af sin Finger en Ring med en Rubin og sagde, idet hun satte den paa hans mindste Finger: Denne Ring blev engang given mig med de Ord, at hvo, der bar den, vilde blive frelst af sine Fjenders Haand; idag har den viist sin Kraft og frelst mig; nu skal Du bære den.

Ridder Ludovico drog tilbage med Hæren og kom nogen Tid efter til Aversa for at besøge sin Cousine, den sextenaarige Dronning Johanne, der nylig var bleven gift med Kong Andreas af Ungarn, og som var berømt for sin Aand og Skjønhed. Trods denne Berømmelse blev Ridder Ludovico dog overrasket, da han traadte ind i Slottets Ridderisal. Han havde nemlig, curiøst nok, aldrig før seet sin Cousine, og i den skønne, kronebde, unge Dronning, der netop havde reist sig fra Thronen og stod høiere end hele den pragtfulde Forsamling, selv den Pragtfuldeste og mest Straalende af Alle, gjenkjendte han Nymphen og den provencalske

Gouverneurs Datter, og det syntes unægtelig, som om ogsaa hun strax gjenkjendte ham; thi hun saae paa ham med et Blik, der vilde have gjort ham til den lykkeligste Dødelige, hvis hun blot ikke havde været gift.

De talte oftere sammen, og han sagde: Hvor-
dan kunde I saadan glemme mig?

Hun sagde, at han sværmede; men hun led godt det henrykte, sværmeriske Blik, der ledsagede Ordene.

Nu skete det, at hendes Gemal, den unge Kong Andreas, en Aften, da der var Fest ved Hove, blev kaldt til en hemmelig Samtale paa Slottets Altan, og da han kom derud, stod der, som bekjendt, nogle maskerede Mænd, hvilke sloge et Reb om hans Hals og kastede ham ned i Haven, hvor hans Lig næste Morgen blev fundet.

Da en sømmelig Sørgetid var udløben, var der Intet til Hinder for, at Ridder Ludovico, kunde ægte den unge Dronning. De gik til Kirken i pragtfuldt Optog; men da Ringe og Løfter vare ud-
vexlede og Bruden vendte sig og glædedruffen saae paa ham, udbrød Ridder Ludovico: Det Blik var ikke min Nymphes! Saadanne Dine havde hun ikke!

Nu fandt Dronning Johanna, at hendes Elfers Sværmeri blev ubekvemt, og de droge til Paven, for at Hans Hellighed skulde ved Haandspaalæggelse helbrede den sære Sygdom og tillige en passant give Dronningen Syndsforladelse. Paven sammenkaldte et høitideligt Consistorium af Cardinaler, i hvilket med stor Nøiagtighed og Samvittighedsfuldhed blev undersøgt, hvad saavel Rygtet som adskillige høitstillede, men temmelig fjætterske Personer havde sagt om Kong Andreas's Mord, og Enden paa Undersøgelsen blev, at Dronning Johanna fandtes saa uskyldig og ren som nyfalden Sne. Men da Brylluppet nu for Alvor skulde feires under Beskyttelse af en saa hellig Erklæring, vedblev Ridderen dog at sige, at Himlen havde skjænket ham den skønneste og herligste Kvindestikkelse, men at Skikkelsen, som han saa godt kjendte fra Tarent og Provence, havde faaet en anden Sjæl.

Dronning Johanna elskede Ridder Ludovico saa meget høiere, som en saa stærk og sælsom Hindring kom i Veien, og for at faae hans syge Sind helbredet henvendte hun sig til en berømt Spaakvinde eller Hex, som antoges at kunne befrie ham fra Forhexelsen.

Kvinden talte med ham og sagde: Hvad vil I, Hr. Ridder, bekymre Eder saa meget om den Sjæl, I taler om? I siger selv, at Eders Dronning har det skjønneste Legeme; giv Her dermed tilfreds.

Men da dette ikke hjalp, og da Kvinden mærkede, at Ridder Ludovico ofte kjærlighedsfuldt betragtede en Ring med rød Sten, som han havde paa Fingeren, sluttede hun deraf, at denne Ring havde en Tryllemagt over ham, og raadede Dronningen til at tage den af hans Finger. Og da Ridderen ikke vilde give den godvillig, raadede hun til at give ham en Sovedrik. Imedens han sov, aftog Dronningen ogsaa Ringen; men den sad saa fast, at den efterlod et lille Saar paa Fingeren, og Ridderen vaagnede aldrig mere. Da man undersøgte Ringen viste det sig, at Rubinen indvendig var udhulet til en Kapsel, der gjemte en fin Gift, og medens Dronningen havde taget Ringen af sin elskede Ludovicos Finger, havde Kapselen saaret ham og meddelt ham Giften, der blev hans Død. Dronningen sørgede over ham i flere Maaneder."

"Nu De, Doctor!" sagde Bærtinden.

Doctoren rømmede sig og sagde: „Jeg vil ogsaa

begynde med at angive min Rilde. Jeg var for nogle Aar siden Læge hos en gammel Mand, der hed Gianni Pambruschi. Han havde i sin Ungdom været Sætter i det pavelige Trykkeri; men da han blev ældre og desuden efter et uheldigt Fald ikke længer kunde taale at staae, blev han ansat i Regnskabscontoiret og afgik endelig med en lille Pension. Tillige arvede han et Hus med en Have, hvor han dyrkede Blomster, og havde især i Carnevalstiden nogen Indtægt heraf. Han kunde nu anvende megen Tid paa Studering. Han havde som Sætter gjort Bekjendtskab med den Slags videnskabelige Værker, som falde af her i Rom: Theologi, Astronomi og archæologisk Historie, og tilegnet sig nogle ufuldstændige Brudstykker. Men han betragtede sig selv som en betydelig Videnskabsmand og dannede Systemer. Han havde en Slags Observatorium og kunde forudsiges Veirigt, Dødsfald og Oversvømmelser og stille Børns Horoskop. Han var Gjenstand for stor Agtelse og Frygt i hele Kvarteret dei monti, Strækningen mellem Quirinalet og Colosseum, der i Middelalderen var den mest bebyggede Del af Rom, og hvor endnu de bedste romerske Apotheker findes. Jeg antager, at han havde en Indtægt ogsaa

af sine Profetier; men han troede idetmindste selv paa dem. Han vilde paa visse Tider, naar Stjerne-
nerne stode i en vis Constellation, ikke tage den
Medicin, jeg forskrev ham, og for at overbevise mig
tog han mig engang med op i sit Observatorium.
Jeg skal ikke nægte, at ved at see ind i Stjerne-
vrimlen blev jeg et Dieblif greben af hans For-
sikkring om, at disse Millioner Eys gif deroppe i
det blaae Mørke i bestemte Grinder, og jeg tabte
i det Dieblif aldeles Troen paa mine Receptors
Virkekraft. Men det var kun af den Grund, at
hele Jorden blev utaaalelig lille og ubetydelig,
hvorimod jeg aldeles ikke forstod, hvorfor disse
Stjerner idag mere end imorgen skulde have imod,
at han tog Rhabarber eller Quinin. Dog paa-
stod han det bestemt og troede det; men han døde
som Følge deraf, skjøndt han jo rigtignok ogsaa
var en gammel Mand. Han studerede ogsaa Hi-
storie, det vil sige, han forskede efter Begivenheder
i de store romerske Slægters Historie, saasom
Colonnaernes, Savelliernes, Contiernes, og ind-
lagde ved at undersøge deres Stjerner en mysteriøs
Skjæbne i deres Liv. Det generede ham ikke,
naar han i en gammel Bog fandt en Spaadom om
en Frangipanis Skjæbne, da at anvende den paa

en Begivenhed i en Orfinis Liv, og efter at have udført noget Saadant var han stolt og lykkelig og troede at have ladet Sandheden komme til sin Ret. Da han døde, var hans Bærelse fuldt af Manuscripter; men her i Rom bryder man sig saa lidt om skrevne Ting, naar de ikke angaae Penge, at hans Arvinger folgte dem som Maculatur. Jeg købte af Nysgjerrighed et Par Pund, blot for at faae et Indblik i hans fixe Ideegang; men det var saa ordrigt og kjedeligt, at jeg snart opgav Læsningen med Undtagelse af en Slags Spøgelseshistorie, hvori Nicolas Gabrini optræder. Denne Nicolas Gabrini er jo den Samme, som er bleven berømt under Navnet Cola di Rienzi. Det interesserede mig at finde Noget, der kunde ligne et Sagn om ham. De vide, at Rom er paafaldende fattig paa verdslig-historiske Sagn. I Middelalderen udviklede sig dumme og overtroiske Forestillinger om Statuer og Bygninger fra Oldtiden; men disse ere blevne aldeles forjagne af Historien. Selv den simpleste Romer veed nu Besset om Marcus Aurelius's Statue og troer ikke længer, at det er en Rytter, der paa underfuld Maade har reddet Rom. Sagnene fra og om Middelalderen ere gaaede Folket af Glemme, fordi det

er blevet ledet og vænnet til, overveiende at beskæftige sig med den store Oldtid eller med firkelige Legender. Om Cola di Rienzi skal der i et Par hundrede Aar have vedligeholdt sig det Sagn, at han havde et Tryllespeil, hvori han havde manet en Aand; men Sagnet er udbødt og findes kun i et latinsk Digt fra det syttende Aarhundrede. At Cola selv efter Tidsalderens Hæng var yderst overtroisk og gav sig af med kabbalistiske Udtydninger, derpaa haves Beviser nok i hans Breve, og der er Meget, som bliver aldeles uforstaaeligt i hans virkelige Historie — jeg mener ikke den, som Byron og Bulwer have digtet — naar man ikke forudsætter Motiver af en skjult og mystisk Art. Hermed vil jeg dog ikke sige, at Gianni Rambruschis Beretning hder nogen sand Oplysning; den er i det Høieste et Sagn, og jeg skal nu fortælle det, ikke just, som jeg fandt det, men i nogenlunde menneskelig Form.

Det er Dem velbekjendt, at Rom paa hin Tid, nemlig i første Halvdel af det 14de Aarhundrede, led under et ugudeligt Anarchi. Paverne residerede i Avignon, og de store Adelsmænd eller Baronerne skaltede og valtede med

Byen efter Godtbesindende og besejdede desuden hinanden indbyrdes. Familien Colonna, som Petrarca har besunget, og hos hvem han fandt de ædleste, om ikke de eneste ædle Charakterer i Datidens Rom, havde besat den Del af Byen, hvor vi nu ere. Familiens Palads eller Fæstning var anbragt i Augusts Mausoleum; men dens Hovedtilhold var ude i Palestrina. Orsini'erne havde det næste Kvarteer ned imod Tiberen og vare jevnlig i Besiddelse af Hadrians Mausoleum eller Castel S. Angelo. Conti'erne huserede i Egnen af Forum og havde her bygget et mægtigt Taarn, hvoraf endnu en Del staaer og hedder Tor de Conti. Orsini'erne herskede dog ikke blot i Egnen af S. Angelo, men vare delte i flere Familier, som undertiden bekrigede hinanden. En Gren boede ude i Marino, en anden eiede et Taarn inde i Byen ved Tiberen ikke langt fra Ponte rotto. Der staaer endnu, naar man kommer over Ponte rotto og dreier tilhøire ind i et meget forfaldet Kvarter, hvor antike Brudstykke og Mindesmærker fra Renaisfancetiden ere indmurede i Husene, et forladt Taarn, hvorfra Bjælker rage ud, som om man var beskæftiget med at reparere det. Jeg veed ikke, hvor mange hundrede Aar

det er siden, at man begyndte disse Reparationer. Formodenlig er der ingen anden By i Verden, hvor Haandværksfolk arbeide saa langsomt og tage sig en saadan Svøn under Arbeidet som her. Men jeg formoder efter visse Antydninger af Gianni Lambruschi, at det var dette Taarn, hvor ca. Aar 1340 en Orsini herskede, og hvor Sagnet begynder at spille.

Denne Ettore Orsini kom i Strid med Præsten ved Sta. Maria dei Monti om nogle Tiender og noget Jord, navnlig et Vinbjerg, og da Striden blev bragt for Paven i Avignon, gav Hs. Hellighed Præsten Ret og udstedte et Document derom. Med dette Document gik Præsten til Adelsmanden, som dog ikke viste det mere Agtelse end rive det istykker og erklære, at Gudsret var og blev hans, og naar Præsten ikke kunde leve af sin Kirke, gjorde han bedst i at drage til Paven og leve ligesom han, af Almisse. Præsten nøjedes med at svare, at den, der sønderrev et Document med Hans Helligheds Navn, gav Anderne i Luften, Jorden og Havet Magt over sig; men selv vilde han trostigt følge Raadet og drage til Avignon.

Nogen Tid efter vakktes Adelsmanden og hele

hans Hushynde en Nat af et forfærdeligt Bulder, som om Tømmer og Mursten i Taarnet gik løs og fore imod hinanden. Mange, som huffede, hvad Præsten havde sagt, flygtede ud; men Ettore Orsini blev liggende ganske rolig og lod om Morgen, som om han Intet havde hørt. Næste Nat kom Varmen igjen, og Ettore stod da op, tog sit Sværd og sagde høit: Hvem er det, der gjør en saadan Varm i mit Hus? — Det er mig, svarede en Stemme; jeg er udsendt af Præsten, med hvem Du har Strid, og jeg skal ikke lade Dig have nogen rolig Nat. — Er det Alt, hvad Du kan gjøre? spurgte Adelsmanden. — Nei, jeg kan ogsaa fare tilbage til ham og melde ham Alt, hvad Du tænker og har for. — Vil da Du, der synes at være en flink Mand, vedblive at tjene en jammerlig Præst og uleilige en romersk Ridder som mig? Tjen heller mig; hos mig vil Du see og opleve Noget. — Du synes rigtignok at være en frygtløs Ridder, og jeg vil nok forsøge det hos Dig; men jeg kan ikke tjene Dig imod min forrige Herre. — Det gjør ikke Noget; hvad bryder jeg mig om den blegnæbbede Rutte! Hvad kan Du ellers gjøre? — Jeg kan flyve til Din Fjende, om han saa var hundrede Mile borte, og strax

komme tilbage og sige Dig, hvad han tænker og har for. — Godt; min Fjende er Bastian Conti; hvad tænker han paa i dette Dieblif? — Efter et Minuts Forløb sagde Stemmen: Din Fjende, Bastian Conti, er paa Bei til Dig. Nedenfor Dit Taarn ligger et forfaldet Hus, hvorigjennem der er en hemmelig Indgang til Dig, og en af Dine Mænd, der ved min Arm forrige Nat kom til at tvivle om Din Lykke, har forraadt Bastian Hemmeligheden. — Han skal blive vel modtaget! raabte Ridderen, kaldte paa sine Folk og lagde et Baghold for Bastian Conti, der ikkun undkom efter at have mistet mange Folk og selv være bleven faaret.

Ettore Orsini havde mange Samtaler med Aanden og spurgte ham engang, om han havde et Navn, og hvad han hed. — Jeg hedder Orso, svarede Stemmen. — Orso? Men det hed jo min Stamfader? Er Du hans Aand, eller hører Du til min Familie? — Det veed jeg ikke; men noget Slægtskab er der vel imellem os, siden jeg strax foretrak Dig for Præsten.

En anden Gang spurgte Ettore Aanden, om han ikke kunde faae ham at see. — Det skal Du ikke begjære, svarede Aanden. — Hvorfor ikke? —

Fordi Du i det Dieblif vil være i Fare for Din Fjende. — Kunde Du da ikke hjælpe mig? — Det er vel muligt; men jeg veed det ikke. — Om jeg saa Dig, hvad saa videre? Vilde det gjøre Dig nogen Fortræd? — Ja, thi Du fik mere Magt over mig. — Hvilken Magt? — Jeg maatte da paa Dit Bud fare afsted til alle Menneſker, og melde Dig, hvad de havde for. — Det var nok Umagen værdt at bære Noget for det. — Ja, men vogt Dig; thi da er Din Fjende Dig nær, og hvis han udgyder Dit Blod, arver han Herredømmet over mig.

Ridderen benyttede imidlertid Anden saa vel, at han tvang sin Fjende, Bastan Conti, til at forlade Rom; thi ei alene blev Bastan altid overrasket og overvunden i de smaa Træfninger; men han troede sig desuden omgivet af et saa utaaleligt Forræderi, selv fra hans nærmeste Slægts Side, at han hellere end leve længer hjemme under saadanne Vilkaar vilde være en landflygtig Hæderidder i Sienas eller Pisas Tjeneste. Det Held, hvormed han havde gennemført denne Feide, bragte Ettore Orsini i stor Anseelse og førte ham nøiere sammen med Giovanni Colonna. Den ældste af Colonnaernes Hovedslægt, Stefan Colonna,

levede mest i Palestrina; hans Søn, Stefan, og dennes Søn, Giovanni, opholdt sig i Rom; Giovanni var nylig bleven gift, og det var med ham, at Ettore kom i nærmere Forbindelse, og da han havde stor Tillid til Colonnaernes Retsksafsenhed, betroede han engang Giovanni, hvilken Hjælp han havde af Manden Orso, og hvilken langt større Hjælp han kunde opnaae, hvis der ikke med Besværgelessens Dieblif var forbundet en dunkel, stor Fare.

Giovanni sagde: Det er rigtignok bethdeligt at opnaae saa stor Rundskaab. Venedigs Signoria figes at have opnaaet saa stor Magt, fordi det med store Bekostninger bliver saa vel betjent af sine Gesandter og Spioner, og Du vilde have det Samme og endnu Mere uden Betaling,

Ja, men i det Diebtif jeg kalder Orso, for at han skal gjøre sig synlig, siger han mig ikke, hvor min Fjende er, og maaskee Bastian Conti i det Dieblif er isærd med at snige sig ind hos mig.

Men Du veed jo sikkert, at Bastian nu er i Siena.

Vistnok; men alligevel naar man har at gjøre med Manderne, er der ofte en eller

anden Tvethdighed i deres Ord, som man med al sin Kløgt ikke kan opdage, og derfor vil jeg spørge Dig, som er min Ven, om Du, naar jeg kalder Nanden, vil staae udenfor min Dør og holde Vagt.

Det vil jeg, svarede Giovanni, og de enedes om, at det skulde skee samme Aften.

Orsinis Sovestue var i Taarnets anden Etage og havde kun een Indgang. Udenfor Døren stillede Giovanni sig med draget Sværd, medens Ettore indenfor kaldte paa Orso, som denne Aften syntes at komme uvillig; thi Ridderen maatte kalde ofte. Denne Kalden, som lød ud til ham, syntes Giovanni uhyggelig, ja djævelst, saa at han fortrød, hvad han havde paataget sig; men medens han kæmpede mod denne Fornemmelse, stod pludselig en smuk Yngling for ham og sagde: Hører I, Colonna, hvorledes denne Rjætter og Tyrk kalder paa sin Frænde Djævelen? Og hvis Djævelen kommer og giver ham det Attraaede, hvor vil da have Magt til at modsætte sig ham, hvad vil der blive af Baronernes Magt og Frihed, ja, af deres Liv?

Disse Ord og Orsinis uhyggelige Kalden, der vedblev, betog Giovanni med en saadan Magt,

at han soer ind og jog sit Sværd gennem Ettore Orsini, hvorpaa han gik stille ud af Taarnet, men næste Dag for sine Frænder og Venner tilhyste, at han havde overrasket Ettore Orsini i affkyeligt Djævelskab og som Christen og Ridder dræbt ham. Ei heller vilde Giovanni, skjøndt han anede, at han nu havde Magt over Anden, benytte sig deraf, men forcastede Tanken, naar den fristede ham, som Rjætter og Djævelskab, der vilde bringe ham i Ulykke, fordi Satan aldrig tjener et syndigt Menneſte for Intet. Derimod kom han i Fjendskab med Orsinierne, som vel ikke havde elsket deres Slægtning Ettore høit, men ansaae sig forpligtede til at hævne ham, og under denne Kamp opstod et saadant Vildskab, at Giovanni engang i Bund og Grund ødelagde nogle Bygninger, som havde tilhørt Ettore, ja brændte den Vigne, som den Afdøde havde tilranet sig. Medens denne store Forsyndelse mod vor italienske Jord stod paa, hørtes pludselig fra Jorden en Stemme, der raabte: „Fædermorder!“, og endsskjønt Jorden i Almindelighed pleier at kaldes vor Moder, troede man dog, det var en Vebreidelse henvendt til Giovanni Colonna, fordi han mishandlede Fædrelandets

Grund, og Ingen tænkte, at det havde en profetisk, ulhyksvanger Betydning.

Medens hin Feide stod paa og bidrog til endmere at forfærde Romerne og lade dem afskye Baronernes Voldsmagt, var det, at Nicola Gabrini blev Roms Tribun, endssjøndt hans Fader Lorenzo eller Renzo, iffun var en simpel Gjæstgiver og hans Moder Maddalene Vasserkone; men i sin Ungdom havde hun været smuk, og hun skal selv have sagt, at ikke Renzo, men Keiser Henrik d. 7de, han da engang forfulgt af sine Fjender maatte skjule sig i deres Hus, var bleven Nicolas Fader. Nicola eller Cola var 33 Aar gammel, og sjjøndt han var gift og havde Børn, sammenlignede han sig dog med Jesus Christus, der i den samme Alder var kommen til sin Forherligelse, og fordi Andreozzo dei Normanni engang, da han i Raadet talte Folkets Sag og bebreidede Raadet dets Haardhjertethed, havde givet ham et Drefigen, ligesom Frelseren blev slaaet paa Dret, da han talte for Pilatus. Men Cola troede saa fast paa Christus og hans Beskyttelse, at den hellige Aand tog Bolig paa hans Tunge, saa at Alt, hvad han tilraadede Romerfolket, blev bifaldet, ja paa Pintsedag 1347 skete et Under med Colas Tale,

ligesom engang med Apostlenes; thi Alle, som hørte ham, bleve forbausede og grebne, og skjøndt Folket var mødt ubevæbnet paa Capitolium, tog det Magten over hele Byen og overgav den til Cola. Selv Baronerne bleve saa forfærdede, at de paa hans blotte Bud Alle forlode Rom. Men, da Giovanni Colonna var kommen til Palestrina, betænkte han sig og besluttede næste Dag i Spidsen for Bevæbnede at trodse Cola. Cola sad paa Capitolium og dømte i Folkets Sager, da Giovanni i fuld Rustning og fulgt af sine Krigere nærmede sig, hvorpaa Cola reiste sig og sagde, idet han saae Giovanni stivt i Zinene og opløstede sin Haand: „Jeg byder Dig, Giovanni Colonna, at lyde denne Haand, som er ren for Blodskyld“ — og da vendte Giovanni om.

Nogle Maanedes derefter besluttede de udenbyes Baroner, ledede af Colonnaerne i Palestrina, sig til den store Opstand imod Cola, fordi de troede, at han ved sin Overdaad, Svaghed og Herskelyst havde forstjærtsset Romernes Vistand. Giovanni Colonna deltog ugerne heri og spaaede, at Foretagendet vilde falde ulykkeligt ud, men vilde dog ikke holde sig tilbage fra Faren. Baronernes Hær rykkede om Natten til Kirken S.

Lorenzo fuori le mure, hvorfra de ved Dagens Frembrud vilde bryde ind igjennem S. Lorenzo-Porten, idet de stolede paa, at deres Venner i Byen vilde aabne Porten for dem; men Porten var bleven besat af Rienzis Tilhængere, og da Baronerne opdagede dette, besluttede de at drage hjem og blot marchere i udfordrende Tog forbi Lorenzo-Porten. De to første Afdelinger af Hæren vare allerede dragne forbi, da kom Giovanni ridende i Spidsen for sin Trup, og i dette Dieblif mødte han en flygtende Rømer, der fortalte, at der i Byen havde været Opløb og Strid, og at Cola med egen Haand havde dræbt en af sine Venner, af hvem han troede sig forraadt. Da blev Giovanni Colonna blussende rød, idet han mindedes, hvorledes han var bleven ydmhyget af Cola, som nu selv havde Blodskyld paa sin Haand. Saa begjærlig blev han efter at kæmpe med ham, at han forglemte alle sine gode Forsætter og mumlede Orsos Navn. — Hvad vil Du mig? spurgte en Stemme. — Hvor er min Fjende Cola, Rienzos Søn? — Gige indenfor Porten. — Hvad tager han sig for? — Han holder stille og er bange for Dig.

3 samme Dieblif aabnedes en Fløi af Porten,

og man saae en uordenlig Hob omkring en Rytter paa en hvid Hest; det var Cola. Giovanni sporede sin Hest og red ind, og ved at see Ridderen i Harnisk komme imod sig blev Cola saa forfærdet, at han løftede Hænderne imod Himlen og udbrød: „Min Gud, min Gud, hvis haver Du forladt mig?“ — Giovanni løftede Sværdet for at fælde ham; men det var ikke Himlens Villie, at en Mand, som anraabte Gud, skulde fældes af en Mand, som paakaldte Drso, og derfor skete det, at Giovannis Hest i dette Dieblif gled paa den af Novemberregnen slibrige Jord og faldt, og da Giovanni nu laa paa Jorden, blev han fældet. Paa samme Tid kom hans Fader, der havde savnet ham, til Porten, vilde ile ham tilhjælp, men saae, at det var for silde, vendte om, men kunde ikke bekvemme sig til at forlade Sønnen, endog som Sig, vendte om endnu engang, og idet han nu var lige under Porten, ramtes han af en stor Sten, der blev nedkastet, og døde her, saa at hans Søn blev hans Drabsmand.

Nu var Drsos Herre falden, og Mange pralede af, at de havde fældet ham; men om ogsaa En vidste, at han havde givet ham Dødsstødet,

faa vidste han ikke, hvilken Magt han derved havde arvet.

Faa Maaneder efter blev Cola forjaget fra Rom, og nu hengik flere Aar af hans Liv med Bestræbelser for at komme tilbage; men han havde ikke længer Troen paa, at han var Christi Udsending og Efterfølger, og eftersom han vilde tilbage, ikke for Christi, men for sin egen Herligheds og Bellevnets Skyld, vragede han ikke Midlerne."

Lægen afbrød her sig selv og tilspøiede i forandret Tone: „Selve Historien træffer i denne Periode paa Ting, der have et Skjær af Vidunder; thi medens Cola opholdt sig hos Eneboerne, de saakaldte Spiritualer, i Abbruzzerne, havde en Eremit en Aabenbaring, ifølge hvilken Cola drog til Keiser Carl d. 4de i Prag. Da disse Spiritualer vare pavesjendste, var deres Tro paa Aabenbaringen vel ikke ganske naiv. Cola, der var et sandt Barn af Rom, lidt mere genialt, end man endnu kan finde dem paa Gaden, begavet med en Blanding af Naivetet og Toffighed, Enthusiasme og Beregning, havde endnu ikke gjort Bekjendtskab med den store Verden og tog ganske feil af Keiser Carl den 4de, hvem han antog at kunne vinde ligesom en uvidende romersk Baron ved poetisk Veltalenhed og store Løfter. Keiseren

betragede ham som en Phantast, der kunde blive farlig, og sendte ham som Fange til Paven i Avignon, og Pave Clemens den 6te var saa forbittret paa ham, at han lod ham sætte i det mørke Taarn la Trouillas og indlede en Proces imod ham som Høiforræder, medens hele Avignon — det var Petrarcas Tidsalder — sympathiserede med Cola, fordi han var — Digter. Gianni Lambruschi veed om hele denne Tid intet Andet end, at Cola studerede Magi, og at han for Keiseren fremmanede Trajans Aand, der tilbød Keiseren Herredømmet over den romerske Verden; men Keiseren lod Cola binde og sendte ham til Paven i Avignon. Her sad Cola lænket til Fængselsgulvet og blev næret af den Mad, som daglig fra Pavens Taffel uddeltes til Tiggere, og hver Dag kunde han vente at faae sin Dom og blive henrettet.

I denne Trængsels Tid fik Cola en Dag Besøg af en aldrende Præst, der fortalte ham, at inden føie Tid vilde hans Skjæbne blive afgjort, og da Cola spurgte, hvorledes Afgjørelsen vilde blive, svarede Præsten: „Hvorledes kan Du tvivle? Du troer jo paa Gud, og ei blot troer Du; men Du har lignet Dig selv ved Jesus Christus, saa at Legioner Engle maae staae beredte til at tjene Dig.“

Da svarede Cola: „Saadan har det været! Jeg følte Herrens Aand i mig, jeg hørte ham tale til mig og byde mig gaae hans Erinde, og jeg vidste, at Regioner Engle vaagede over mig, saa at jeg aldrig frygtede, og Alt lykkedes for mig. Men det varede ifkun, indtil jeg kom i Besiddelse af Magt og Herlighed, saa kom der en Sky for mine Dine og en Hinde om mine Øren, saa at jeg ikke længer kunde see og høre som forhen. Saa foer jeg vild og faldt ned fra Høiden; men derop vil jeg igjen; thi Ingen, troer jeg, der har smagt den Sødme, som er i Herredømmet, opgiver Haabet uden med sit Liv. Med mig kan kun skee Et af To: enten maa jeg døe eller igjen blive Roms Herre.“

Præsten svarede: „Saa er det; dette er Afgjørelsen. Og det glæder mig at erfare, at Du endnu er en saadan Mand, at Du ikke slaaer af, men vil have Alt eller Intet, og ikke som Keiser Glycerius fremfor at døe foretrækker at blive Biskop i Salona. — Har intet Særdeles hjulpet Dig til at have et saadant Haab og en saadan Villie?“

Men ved Ordet Særdeles saae Præsten paa ham med et Blik, hvorefter Cola mærkede, at

ogsaa han var indviet, og han svarede: „Den, hvem Herren ikke længer taler tydelig til, og som behøver Hjælpen, vil søge den, enten ad den hvide eller ad den sorte Vei. Dog har jeg min Tillid af Noget, der hændte mig Nytaarsdag.“

„Hvad var det, og hvad hjalp Dig til at fortolke det?“ spurgte Præsten.

Cola svarede: „Anden Fiorone. I veed, at denne Mand, som er bunden til et vist Speil, allerede stod Keiser Hadrian bi, saa at han hver Nytaarsdag kunde af smaa Begivenheder, der indtraf, forudsæe de større, der vilde komme i Aarets Løb. Dette Speil har jeg i Eie. Men det, som indtraf sidste Nytaarsdag, var, at jeg vilde besøge en Ven og steg mange Trapper op til hans Bolig; men da jeg kom der, sagdes mig, at han ikke boede der længer. Saa søgte jeg ham paany og havde at stige endnu flere Trapper i hans nye Bopæl. Dette, forklarede Fiorone i Speilet, betød, at jeg i Aarets Løb skulde stige høiere end før, men om til Herredømme i Rom eller til Himlen, blev mig uklart.“

Præsten traf paa Skuldren og sagde, at et slikt Speil og saa ringe Spaadom var ikke nok for en Mand, som fra et Fængsel vilde vinde

Herredømmet tilbage. Han tilføiede: „Hvis Du vil give mig Fiorones Speil, saa vil jeg give Dig Anvisning paa at finde en tjenende Aand, der forraader til Dig Alt, hvad Dine Fjender tænke og have for.“

„Det vil jeg visselig!“ svarede Cola; „men hvilken er Aanden, og hvorledes faaer jeg ham i min Magt?“

Da sagde Præsten: „Hør vel efter. Dette er en yderst mægtig Aand, som kom til Verden af Abels Blod, da Cain havde dræbt ham. Den fulgte Cain og tjente ham, medens den brændte et Mærke paa hans Pande. Ved den fik han syv Mænds Styrke, og han blev „syv Gange hævnnet“, som der staaer i den hellige Skrift. Aanden vandrede langt. Cæsar eiede den og blev ved den Verdens Herre, og Brutus arvede den, da han dyppe de sin Haand i Cæsars Blod. Men Brutus tyngedes af Tanken om, at Cæsar maaskee var hans Fader, og formaaede ikke at benytte Aanden ret. Natten før Slaget ved Philippi havde han et Møde med den; det gjorde ham træt af at leve, og for at Ingen skulde arve Aanden, dræbte han sig selv. Men den blev alligevel Keiser Octavianus Augustus underdanig og hjalp ham

til at blive den største og lykkeligste Hersker, som Verdens Kreds har seet; men hvo der nøie veed, hvorledes han og hans Eftersølgere kom af Dage, veed ogsaa, hvorledes Manden i lang Tid tjente og blev brugt ved Roms Keiserhof. Keiser Valentinian, som forførte Senatoren Petronius Maximus's Hustru, havde den i sin Tjeneste, og Petronius arvede den, da han dræbte Valentinian, og da Petronius dræbtes paa Gaden af en Mand ved Navn Ursus, som i vort Sprog er Orso, kom Manden til denne og blev i hans Familie, der er den Orsiniske, uden at man vidste det. Men en kyndig Mand aabenbarede Hemmeligheden for Ettore Orsini, Ettore dræbtes af Giovanni Colonna, og Giovanni Colonna dræbtes ved Din Side."

"Men jeg dræbte ham ikke!" raabte Cola.

"Det sagde jeg heller ikke", svarede Præsten.

"Men hvo var Drabsmanden?"

"Det maa kunne erfares."

"Dette er, i Sandhed, vel værdt at mindes", sagde Cola.

"Glem da ikke at overantvorde mig Fiorones Speil", sagde Præsten.

"Men I taler, som om jeg kunde drage Nytte af Eders Meddelelse, og nær havde jeg,

medens I talte, selv glemte, at jeg er en fangen Mand og maaskee kun faa Dage fra min Død!"

"Hvis Du om tre Dage ikke er nærmere ved Livet, skal Du heller Intet skylde mig", sagde Præsten og reiste sig for at gaae.

"Endnu et Ord", sagde Cola. "Giovanni Colonnas Drabsmand maa da døe, hvis han findes — ikke saa? — Jeg har Blod paa min Haand, men ikke Blod udgydt paa saadan Maade."

Præsten svarede: "Da Keiser Caius Caligula vilde lade sin Broder dræbe ved Gift og erfarede, at han havde taget Modgift, raabte han vredt: Hvad? Modgift mod en Keiser? — Men Du, som har store Ting at udføre, skal tænke paa, at Du har Kirken til at binde og til at løse Dig, og glem ikke, naar Du atter er i Din Herlighed, at Kirken Sta. Maria dei monti er med Urette berøvet et Vinbjerg, og giv det tilbage; det vil behage Gud vel."

Nu er det al Verden bekendt, at Pave Clemens den 6te døde pludselig, og tre Dage efter denne Samtale forlod Cola sit Fængsel og blev med Hæder sendt tilbage til Rom.

Da Cola ankom til Byen og Alle med egne Dine saae den store Forandring, at han, der nys

havde været fængslet som en Misbæder, var saa mægtig som før, ja mægtigere end nogenfinde før, fordi selve den hellige Fader nu hndede ham, bleve de grebne af stor Tro og sagde, at Gud og alle hellige Engle sikkert vare med ham, og de bare Urefrygt for ham som en Profet; thi de mindedes, at han i sine Ulyffens Dage havde spaaet, at han skulde fornedres, men gjenopstaae til større Herlighed ligesom vor Frelser. Ingen tvivlede herpaa uden Cola selv, som vidste, at det var skeet Altsammen ved Magiens Hjælp, og ikke længer havde Tillid til at være hndet af Himlens Hærskarer. Ei heller kunde han nu samle Styrke ved Bøn og Sang, men hengav sig til Fornøielsen ved at spise og drikke, saa at han inden kort Tid fik Bug og et oppustet, rødt Ansigt, og tillige brugte han til sin Overdaad saa store Summer, at da han fik Budskab fra Avignon med Anmodning om at give Kirken Sta. Maria dei Monti Vinbjerget tilbage, havde han allerede solgt det.

Hvad han mest af Alt tænkte paa, var at faae Anden Orso i sin Magt, og af den Grund gjorde han Ting, som Ingen forstod, ja, som syntes hartad vanvittige. Thi da han ikke kunde erindre, hvem der hin Dag havde været hos ham og del-

taget i Anfaldet paa Giovanni Colonna, og da han mærkede, at Mange pralede med en Bedrift, de ikke havde udført, indbød han en Dag mange Stormænd og Krigere til sit Taffel og lod dem pludselig Alle fængsle og underkaste pinligt Forhør; men da han Intet erfarede, som kunde tjene hans Formaal, gav han dem løs igjen; men ligesaa Mange, som havde været hans Venner før Fængslingen, vare nu efter Løsgivelsen hans Fjender, og stor Misfornøjelse udbredte sig blandt Folket.

Paa Reisen fra Avignon til Rom havde Cola gjort Bekjendtskab med to Riddere, der viste ham meget Vennskab og laante ham alle de Penge, de besad, og da Cola nu vilde laane flere Penge og tilbød dem store Rettigheder derfor, svarede de, at de vel ikke havde Penge, men deres Broder var rig og vilde komme til Rom og underhandle med Cola, hvis han fik frit Leide. Men denne Broder var den berømte Ridder Fra Morreale, som havde dannet den vilde og tappre Krigsskare, „det store Compagni“, og i kort Tid med usædvanlig Lykke erhvervet sig stor Anseelse og gjort sig frygtet over hele Italien. Cola gav ham høitideligt Leide, og Fra Morreale ankom og blev

modtaget med store Vresbevisninger. Da Cola og han første Gang spiste sammen, sagde Morreale: „Det er ikke første Gang, Rienzi, at vi To ere hinanden nær, og vel maa jeg kunne bevise Dig Tjenester, siden jeg alt har bevist Dig en stor; thi den Dag, da Giovanni Colonna red imod Dig indenfor Porten S. Lorenzo, gav jeg ham Dødsstødet.“

Da stod Cola op, bød Bagten at gribe hans Gæst og lod ham øieblikkelig henrette, til stor Under og Forfærdelse for Alle, der ikke havde troet, at en saa mægtig Kriger som Morreale kunde fældes saaledes.

Men samme Aften, som Henrettelsen var foregaaet, kaldte Cola paa Drso og fornam hans Nærværelse; thi en blid Stemme sagde ved Siden af ham: Her er jeg, Herre!

Sig mig, hvad min Fjende pønser paa, bød Cola.

Ja, Herre, svarede Aanden; men hvo er Din Fjende?

Veed Du ikke det? raabte Cola vredt.

Nei, jeg veed kun, at Du har mange Fjender, Herre!

Saa il til dem Alle, il til alle Menneſker og meld mig, hvad de tænke paa.

Det kan jeg ikke, Herre. Din Magt over mig gaaer kun ſaa vidt, at jeg ſkal trofaſt melde, hvad Din Tjende tænker.

Saa er jeg ſkammelig forraadt og har udgødt uſkyldigt Blod til ingen Nytte! raabte Cola fortvivlet.

Anden ſpurgte: Har da Den, ſom gav Dig Anviſning paa mig, ikke tillige ſagt Dig, hvorledes Du kan forſtørre Din Magt over mig?

Nei, ſvarede Cola og erfarede nu af Drſo, at hvis han vovede at ſee ham i hans ſande Skikkelfe, ſaa vilde den attraaede ſtore Magt blive ham tilbed; men det var farligt; thi i det Dieblif vilde hans Tjende være ham nær.

Dette vovede Cola ikke; thi han var ingen modig Mand; men han pintes dog af Længſel efter at vove Forſøget, og han blev fra den Dag af endnu overmodigere og vellyſtigere end før, fordi han vidſte, at naar han blot vilde udfætte ſig for et Dieblifs Fare, ſaa fik han en Magt, ſom Ingen vilde være iſtand til at modſtaa. Desuden gav han ſig paany til at ſtudere Magi for at opdage, om han ikke kunde naae Maalet ad en lettere Wei.

Saaledes skete det, at han forsømte at regere retfærdig og at give Algt, saa at, skjøndt Militfen i de fleste Rioner var ham hengiven og troede paa hans vidunderlige Skjæbne, blev hans Palads paa Capitolium en Dag saa pludselig omringet af hans Fjender, at han ikke saa anden Udvei end at forklæde sig som Skorstensfeier og springe ud af et Bindue, og da han et Dieblif holdt sig fast med Haanden, blottedes en Guldarmring, som han i sin kvindagtige Pragtløst havde vænnet sig til at bære, og man opdagede da først, at det var en Forklædt, og derpaa, at det var Cola selv.

I denne Nød, da Alle stimlede om ham og truede med at dræbe ham, kaldte Cola paa Drso og sagde: Viis Dig nu for mig og hjælp mig, om Du kan!

I samme Dieblif saa Cola et stort Syn: Paradisets Have og Cheruberne, der dreve de første Mennesker ud deraf, og Cains og Abels Offring og Abels Drab og hans varme Blod, der dampede og blev til en Skikkelse, og han pegede hen paa Synet, og Mængden saa forfærdet op, og han skildrede den, hvad han saa, i saa mægtige Ord, at den ogsaa troede at see det.

Derpaa skiftede Synet, og han saa Remus,

der dræbtes af Romulus, og Romulus, der dræbtes af Sabinerne, og Servius Tullius og hans Svigersøn, og Cæsar og Brutus, og Keiserne, der sank, den ene for den anden; han saae dem lyslevende og saae dem bløde, og igjennem hans Ord saae den forfærdede Mængde det Samme. Og han saae Orjo og Keiser Maximus, og Orsiniernes Slægt, og Giovanni Colonna og Fra Morreale, og han skreg høit, da Fra Morreale gif hals hugget hen imod ham, og han tilhylede sit Hoved, og Mængden stod taus, længe, i næsten en Time, og Ingen vilde være Hævneren, indtil den unge Cecco, Søn af Morreale, drog sit Sværd og stødte det i Cola som sin Faders Hævner.

Da denne Fortælling var endt, sagde Engelskmanden: „Hvad er nu det Historiske deri?“

„Hvad er det Historiske i et Sagn?“ svarede den italienske Læge.

„Hvad er det Historiske i Historien?“ tilspøiede Franskmanden.

„Ja, men“, sagde vor Værtinde, „det var dog Umagen værdt at vide, hvorvidt bevislige historiske Facta ligge til Grund?“

Rægen svarede: „Det, troer jeg, er Tilfældet hele Veien igjennem. Sagnet har ikke i ringeste Maade fordreiet Colas Liv med Hensyn til de egenlige Facta, og Spørgsmaalet er, om det ikke netop med sin Mystik betegner Tidsalderen ganske rigtig. Et andet Spørgsmaal er, om selve Historiegranskerne ere istand til at forklare visse Begivenheder i Colas Liv bedre, end Sagnet gjør, f. Ex. den vanvittige Maade, hvorpaa han pludselig fængslede og pinte en Mængde fornemme Folk og ligesaa pludselig gav dem frie. Sagnet siger, at hans Sorgløsbed efter hans Tilbagekomst hidrørte fra hans magiske Studier; Historien oplyser, støttet paa hans egne Breve, at han troede sig i særligt Forhold til Aanderne. Og endelig er ingen Historieskriver istand til at forklare det mærkværdige Factum, at da han havde holdt sin sidste Tale, stode Alle, baade han og hans Tilhørere, i lang Tid aldeles ubevægelige, inden han blev dræbt. — Men hvo skal nu fortælle?“

„Det skal De“, sagde Værtinden til Engelskmanden.

„Jeg? Jeg har ingen Forpligtelse, før jeg har opdaget og druffet Dydsvinen.“

„Men De selv, Baronesse!“ raabte Franskmanden og den italienske Læge paa engang.

„Jeg? De vide jo godt, at jeg ikke er Digterinde og ikke producerer Noget, hvori Phantasien spiller Hovedrollen. Jeg troer heller ikke, at det tilkommer mit Køn. Rousseau udtalte vistnok den correcte Dom, da han sagde, at han ikke vilde nægte une femme, men les femmes denne Slags Begavelse. Vi frembringe ikke Ideer. Jeg anseer det for et Uheld eller for Tegn paa en uheldig Tilstand i et Lands Literatur, naar Damer optræde som Digterinder. Det viser, at der er en aandig Stilstand, som kun ufuldkomment skjules ved, at man gjentager de gjængse Ideer under en anden Form; det er et lille, tyndt Blomsterlag over en gold Bund.“

Franskmanden sagde: „Hvis Baronessen vil udvikle dette Thema lidt videre, vil jeg for mit Vedkommende modtage det som Erstatning for hvilket som helst andet diablerie. Min naadige Frue mener altsaa, at Bunden bliver gold, hvor Kvinden hersker?“

„Det sagde jeg ikke, Hr. Diable; slet ikke. Jeg skulde mene, at der har været kvindelige Re-

genter, hvis Herredømme har været velgjørende"

"Ja, men, Fru Baronesse, se, hvordan det dog i Almindelighed gaaer i Verden, naar Damer blande sig i alvorlige Sager, se, hvordan Standpunktet forrykkes og Alting bliver uberegneligt!"

"Min Herre, De overfalder mig. De søger at føre mig bunden bort til Steder, hvor jeg ikke vil hen. Jeg talte om Literaturen, og De fører mig ind i Politiken og klager over, at vi Damer forrykke Standpunktet Vel, Kvinder i en høi Stilling kaldes ofte smaalige og intriguante, fordi de, som man paastaar, tilsidesætte det Store for det Smaa; men det forholder sig ikke saaledes. De tilsidesætte ikke det Store; men hvad der for dem er stort, er det Individuelle, især Hjertets Anliggender, og de have ikke ret Sands for, hvad Andre kalde stort. Vor Dronning Elisabeth var en Undtagelse; hun havde den mandlige Evne til at interessere sig for almindelige, politiske Spørgsmaal, og hendes Interesse og Forsængelighed eller Stoltthed i denne Retning var saa stærk, at hun derfor opoffrede Hjertets Anliggender, hvorimod hendes Modstander, Maria af Skotland, og

faa var hendes Mødsætning; thi ingen Kvinde har for Hjerteanliggenders Skyld opoffret større, almindelige Sager. Dette følte ogsaa Alle, der nærmede sig hende, og derfor blev hun fatalistisk elsket af alle Mænd. Der var i Maria Stuart en Dævel, som kun en Kvinde kan opdage. Hendes Historie burde skrives af en Dame . . . mine Herrer, naar jeg har skrevet den, skal hver af Dem til Erstatning for min manglende Fortælling faae et Exemplar."

